

TAMPEREEN YLIOPISTO

Teemu Palokangas

JULKISEN PALVELUN VIIHDE

Uutisvuoto, Itse valtiaat ja Yleisradion asiaviihteen perinne

Tiedotusopin pro gradu –tutkielma
Toukokuu 2003

TAMPEREEN YLIOPISTO

Tiedotusopin laitos

PALOKANGAS, TEEMU: Julkisen palvelun viihde. Uutisvuoto, Itse valtiat ja Yleisradion asiaviihteen perinne.

Pro gradu –tutkielma, 109 s. + liitteet 31 s.

Tiedotusoppi

Toukokuu 2003

TIIVISTELMÄ

Tämän pro gradu –työn lähtökohtana on henkilökohtainen kiinnostus TV1:n viihdeohjelmia kohtaan. Perjantai- ja lauantai-illan parhaaseen katselu-aikaan lähetettävät *Maailman ympäri*, *Itse valtiat* ja *Uutisvuoto* ovat ainakin pintapuolisesti muiden kanavien viihdeohjelmia asiapitoisempia ja tutkielmassa mennään näiden ohjelmien maailmaan pintaa syvemmälle, erityisesti *Itse valtiaisiin* ja *Uutisvuotoon* keskittyen. Kutsun tätä viihdettä julkisen palvelun viihteeksi ja pyrin selvittämään, mitä se oikeastaan on, mikä siitä tekee erikoista ja onko sitä tarpeen tehdä?

Viitekehyksen rakentamisessa käytän apuvälineenä diskurssianalyysiä, joka ymmärtää maailman kielellisesti rakentuneeksi kokonaisuudeksi. Kieli siis on se väline, jolla me hahmotamme maailmaa ja paikkaamme siinä. Tästä maailmasta löytyvät seuraavat kolme näkökulmaa, joista tarkastelen julkisen palvelun viihdettä.

Ensin käsittelen julkisen palvelun viihdettä 1960-luvulta lähtevänä historiallisena perinteenä ja kuvaan muutosta, jossa Yleisradion kansansivistäjän rooli on muuttunut kansan palvelijan rooliksi. Samalla viihteeseen on tullut ironiaa ja yksilöllisempää suhtautumista julkisuuden henkilöihin ja katsojiin.

Toiseksi käsittelen julkisen palvelun viihdettä populaarikulttuurina. Esittelen ajatuksia siitä, kuinka merkitykset rakentuvat eri tasoilla ja erilaisten asioiden törmätessä toisiinsa. Osoitan, että viihdeohjelma on populaari teksti, jonka ymmärtämiseksi on kiinnitettävä huomiota sekä sen sisältöön että sen muotoon.

Kolmanneksi tarkastelen *Itse valtiaita* ja *Uutisvuotoa* julkisen palvelun viihdeohjelmina. Selvitän niiden asiapitoisen maailman rakennetta ja sitä, mikä niistä tekee laajat katsojaosuudet kerääviä populaareja viihdeohjelmia.

Tutkielmassa julkisen palvelun viihteen keskeisiksi ominaispiirteiksi hahmottuvat vakaviin asia-aiheisiin pohjautuva huumori, suomen kielellä leikittely, julkkispitoinen henkilögalleria ja julkisen palvelun mukanaan tuoma luova mahdollisuus kehittää uudenlaista viihdettä. Tutkielmassa esitetään myös huolestuneisuus siitä, että nykyinen TV1:n viihdetuotanto on ulkopuolisten tuotantoyhtiöiden käsissä.

1. JOHDANTO.....	4
1.1. ILTALYPSYN PERILLISET	5
1.2. ITSE VALTIAAT JA UUTISVUOTO KANAVAKILPAILUN VÄLINEINÄ	7
1.3. KOLME NÄKÖKULMAA VIIHTEEN TARKASTELUUN.....	9
2. VIIHTEEN ONGELMALLISUUS	11
2.1. JULKISEN PALVELUN VIIHDE EI MAHDU OHJELMALUOKITUKSIIN	12
2.2. VIIHDE ON TEKIJÄN JA KATSOJAN VÄLINEN SOPIMUS	14
2.3. VIIHTEEN VIITEKEHYS.....	17
2.3.1. Diskurssien rajat	21
2.3.2. Viihdyttäminen ja viihtyminen metadiskursseina	23
3. JULKISEN PALVELUN VIIHDE JA YLEISRADIO.....	25
3.1. VIIHDE - YLEISRADIOTOIMINNAN PERUSTEHTÄVÄ	25
3.2. INFORMATIIVISEN VIIHTEEN VUODET	26
3.2.1. Ihanteeksi "viisastuttamiskierre" - informatiivinen ohjelmapolitiikka syntyy.....	26
3.2.2. Viihteen ja informaation rajankäynti.....	32
3.3. "JA MITÄHÄN TEILLE SAISI OLLA?" KATSOJISTA TULEE ASIAKKAITA.....	34
3.4. KANAVAUDISTUS JA KILPAILUN AIKA	37
3.5. TABUJEN SOHIMISTA JA POLITIIKAN ARKIPÄIVÄISTÄMISTÄ.....	39
4. JULKISEN PALVELUN VIIHDE POPULAARIKULTTUURINA.....	43
4.1. VALTA ON KATSOJAN – EI OHJELMAN	44
4.2. POPULAARI TEKSTI ON MONITULKINTAINEN	46
4.2.1. Mikrotaso määrää.....	46
4.2.2. Viihde täytyy niellä kokonaisena.....	47
4.2.2. Populaari teksti on merkitysten kerrostumista.....	49
4.2.3. Monen tason merkityksiä monenlaisille katsojille.....	52
4.3. NURINKURISUUDELLA VALTAA JA ARKEA VASTAAN.....	54
4.3.1. Karnevaali ja kompetenssi	57
4.4. POPULAARIKULTTUURI YKSINKERTAISTUKSIEN KULTTUURINA	59
4.4.1. Sterotyyppiat tekevät vaikean helpoksi.....	60
4.4.2. Jutustelu ja demokratia	66
4.5. INFORMATIIVINEN VIIHDE ON POPULAARIKULTTUURIA VAIKUTTAVIMMILLAAN.....	69
5. ITSE VALTIAAT JA UUTISVUOTO JULKISEN PALVELUN VIIHTEENÄ.....	70
5.1. LYHYESTI MENETELMISTÄ.....	70
5.2. ITSE VALTIAIDEN MAAILMA	72
5.2.1. Keskusta, Sonera ja yksityistämisen diskurssi.....	73
5.2.2. Itse valtiaat ja (talous)uutisten diskurssit.....	74
5.2.3. Itse valtiaat on ajassa mukana.....	77
5.2.4. Paavo ja neljävuotiaat	79
5.3. UUTISVUOTO – NAURAVA VIISASTEN KERHO.....	82
5.3.1. Uutisvuodon poliittinen henkilögalleria	83
5.3.2. Pikku-uutisilla suhteellisen suuri painoarvo	86
5.3.3. Naurua kielestä, viinasta ja navan alta.....	88
6. JOHTOPÄÄTÖKSIÄ	101
6.1. MITÄ SE JULKISEN PALVELUN VIIHDE ON?	101
6.2. ILTAPÄIVÄLEHTIVIIHDETTÄ?	103
6.3. TARVITAANKO JULKISEN PALVELUN VIIHDETTÄ?	104
LIITE 1: ITSE VALTIAIDEN JAKSO 18.1.2003.....	115
LIITE 2: UUTISVUODON JAKSO 18.1.2003	123
LIITE 3: UUTISVUODON TOIMIJAT.....	139

1. Johdanto

Tämä pro gradu –työ lähti liikkeelle havainnoista, joita tein katsoessani television suosikkiohjelmaani, TV1:n *Uutisvuotoa*. Mielestäni se on hauska ohjelma, mutta sitä säännöllisesti katsoessani huomasin erään toisenkin seikan: *Uutisvuodosta* täydellisesti nauttiakseen piti seurata viikon uutistapahtumia. Jos olin pitemmän aikaa uutispimennossa, en tunnistanut kaikkia niitä tapahtumia ja henkilöitä, joihin ohjelmassa viitattiin ja ajattelin, että osa huumoristakin meni sivu suun. Jäi siis pintapuolinen kuva siitä, että *Uutisvuoto* kannustaisi katsojaansa seuraamaan uutisointia.

Sitten huomasin, että TV1:ssä on vain kolme viihdeohjelma-statuksella pyörivää ohjelmaa, maantietovisailu *Maailman ympäri*, viikon uutisaiheisiin nojautuva *Uutisvuoto* ja poliittinen satiirisarja *Itse valtiaat*. Tätä kirjoittaessani viihteen alle on luokiteltu myös lasten sarjakuvavisailu *Suuri kupla* sekä kaksi ulkomaista sarjaa, *Lentävät lääkärit* ja *Alaston kokki* ((TV1:n www-sivut).

Lähinnä kotimaisia ilta-aikaan lähetettäviä viihdeohjelmia (*Maailman ympäri*, *Itse valtiaat*, *Uutisvuoto*) tarkastellessa ei voi välttyä ajattelemasta, että ovatko nämä nyt aivan tavallisia viihdeohjelmia. *Itse valtiaat* on digitaalisesti tehty animaatiisarja, jossa suomalaiset huippupoliitikot on pistetty karikatyyrinomaisesti seikkailemaan eduskunnan käytäville ja huoneisiin. Sarja ei väistele koviakaan aihevalintoja, vaan sillä on selkeä yhteys ajankohtaisiin poliittisiin tapahtumiin. Suomen ja EU:n suhteet ja vaalispekulaatio ovat tyypillisiä aiheita, joskin ne esitetään voimakkaasti henkilöiden kautta. Mutta saattaapa sarjan aiheena olla myös Saulin (Niinistö) tupakkalakko. Ohjelma siis käsittelee päivänpolitiikkaa ja siinä toimivien karikatyyri-ihmisten edesottamuksia.

Uutisvuoto taas käsittelee viikon uutistarjontaa. Studioon kutsutaan poliitikkoja, showbisnes-ihmisiä ja toimittajia vieraiksi ja nämä saavat vakiojäsenten kanssa "kilpailla" viikon uutistapahtumien tunnistamisessa. Kilpailu kylläkin on lähinnä kulissi, enimmäkseen *Uutisvuoto* on eräänlainen hauska viisasten kerho, joka vinoilee julkisuuden tapahtumille.

Nämä havainnot herättivät kysymyksen siitä, onko TV1:llä ja Yleisradiolla yleisemminkin tarkoituksena tehdä jotenkin valistavaa viihdettä, tai sellaista viihdettä, joka tukee Ylen omia tiedonsaannin ja sivistyksen ideaaleja (OTS, 1992). Itse näkisin suuren eron mainitsemiä viihdeohjelmien, ja vaikkapa muilta kanavilta löytyvien visailujen ja musiikkiviihdeohjelmien välillä. Kun mainitsemani TV1:n viihdeohjelmat näyttäisivät perustuvan päivänpolitiikan ja uutisjulkisuuden tuntemukseen, on muiden kanavien viihteessä (Myös Ylen TV2:n viihteessä) oleellisempaa musiikkikulttuuri (*Bumtsi Bum, Tammerkosken sillalla*), ihmissuhteet (*Napakymppi*), urheilu (*Se on siinä*), julkkisten elämä (*Kuutamolla*) tai nykyisin varsin suosittu tosi-tv-ohjelmat (*Haluatko filmitähdeksi, Popstars, Yllytyshullut*).

1.1. Iltalypsyn perilliset

Uutisvuoto ja *Itse valtiat* ovat paljon velkaa vuosina 1993 - 2001 lähetetylle *Iltalypsy*-ohjelmalle. *Iltalypsy* syntyi TV1:n uutistoimituksessa, kun haluttiin etsiä käyttöä sille runsaalle kuvamateriaalille, joka uutisissa jäi käyttämättä (Wilska, 1997, s. 4). Kyse oli lähinnä hauskaista kuvamateriaalista, jossa arvokkaat ihmiset käyttäytyivät arvokkuudelleen sopimattomalla tavalla.

Aluksi *Iltalypsyä* siis teki uutistoimitus, mutta uskottavuusongelmien ja uutistoimituksen aikapulan vuoksi se siirrettiin varsin pian omalle viihteen tuotantoryhmälleen ja alkuperäiset uutisjuontajat korvattiin näyttelijöillä (emt, s. 6-7).

Wilska, joka itsekin oli luomassa *Iltalypsyä*, unohtaa yhden perusseikan *Iltalypsyn* historiasta, jonka esimerkiksi Reetta Rätty muistaa Ylioppilaslehdessä kertoa. *Iltalypsy* ei nimittäin ollut TV1:n uutistoimittajien älynväläys vaan kopio BBC:n vastaavasta ohjelmasta ‘*Not nine o’clock news*’ eli suomeksi ‘Ei yhdeksän uutiset’ (Rätty, 1996).

Tämä on sikäli mielenkiintoista, että myös *Uutisvuoto* on kotoisin BBC:ltä, tai tarkemmin sanoen tuotantoyhtiö Hat Trick Productionsilta, joka omistaa *Uutisvuodon* formaatin. Brittiläisen julkisen palvelun ideoihin siis luotetaan Suomessa. Tämä on oikeastaan luonnollista, sillä brittiläistä ohjelmistoa nähdään muutenkin paljon suomalaisessa televisiossa.

Tästä kaikesta haluaisin nostaa esille yhden ilmiön, joka ei suoraan liity tähän pro gradu työhön, mutta joka kertoo paljon muutoksista ohjelmaideoiden kopioinnissa. Jotain nimittäin on merkittäväällä tavalla muuttunut tässä ohjelmaideoiden välityksessä vuosien 1993 ja 1998 välillä. Kun *Iltalypsy* kopioitiin vuonna 1993, oli kyse lähinnä hyväksi havaitun idean kopioimisesta omaan käyttöön. *Uutisvuodon* aloittaminen vuonna 1998 oli sen sijaan jo uudenlainen tapaus. *Uutisvuoto*-formaatti piti ostaa brittiläiseltä tuotantoyhtiöltä vakioituine tekotapoineen. Formaattikauppa on siis tehnyt ohjelmaideoista kauppatavaraa. Lienee vain ajan kysymys, milloin ensimmäinen suomalainen julkisen palvelun viihdeohjelmaformaatti alkaa pyöriä ulkomailla.

Kotimaista tuotantoa olevat *Itse valtiat* ja *Maailman ympäri* ovat tähän formaattikauppaan mainioita ehdokkaita. Varsinkin *Maailman ympäri* on tekotavaltaan siinä määrin vakioitu, että sen muodon kopiointi olisi helppoa.

Formaattikaupan on hyvä muistaa vaikuttavan ohjelmiston suunnittelun yhtenä taustatekijänä. Ja varsinkin nykyisessä tilanteessa, jossa TV1:n viihdetuotanto on ulkopuolisten tuotantoyhtiöiden käsissä, voi formaattien ostaminen tai kehittäminen olla julkisen palvelun viihteen kannalta jopa elintärkeää. Palaan ulkopuolisen tuotannon ongelmiin ja mahdollisuuksiin vielä tämän gradun lopussa.

Iltalypsyn rinnalle nousi siis vuonna 1998 *Uutisvuoto*, joka on tämän tutkielman tarkastelun toinen pääkohde. Vuonna 2001 *Iltalypsy* tuli tiensä päähän ja 14.4.2001 sen paikan täytti poliittinen animaatio-ohjelma *Itse valtiat* (Hämäläinen, 2003, s. 28). Tavallaan *Iltalypsyn* uutisia ja poliittista elämää kritisoiva ote “lypsettiin” näihin kahteen ohjelmaan. Myös samat imitaattorit ovat siirtyneet *Iltalypsyä* *Itse valtiaisiin*, joten politiikan toimijoiden äänen jäljittely on myös pysynyt pitkälti samojen ihmisten käsissä, vaikka *Itse valtiailta* ja *Iltalypsyllä* onkin eri tuotantoyhtiö (*Iltalypsyä* teki Production house, *Itse valtiaita* taas tuottaa Filmiteollisuus).

Itse valtiat ja *Uutisvuoto* eivät siis ole tulleet TV1:n lauantai-iltaan aivan tyhjästä. Taustalla on vuoden 1993 kanavauudistuksen tiimellyksessä perustetun *Iltalypsyn* luoma lauantai-illan viihdeperinne, joka on muutaman tässä ohitetun välivaiheen (kuten Jukka Puotilan *Kultajukka ja kumppanit* –imitaatio-ohjelman) kautta päätynyt nykyiseen muotoonsa. *Iltalypsyn* taustalla taas on oikeastaan koko TV1:n ja Yleisradion viihteen historia, jota käsittelemme tarkemmin luvussa 3.

1.2. Itse valtiat ja Uutisvuoto kanavakilpailun välineinä

Vuoden 1993 kanavauudistuksen jälkeen Suomen televisiokenttä muuttui merkittävästi. MTV3 siirtyi omalle kanavalleen, joten kilpailutilanne muuttui Yleisradion suhteen olennaisesti. Siksi olisikin suorastaan edesvastuutonta ohittaa tämä kilpailunäkökulma *Itse valtiaita* ja *Uutisvuotoa* tarkastellessa. Nämä kaksi ohjelmaa kun tulevat lauantai-iltana parhaaseen katseluaikaan, jolloin kilpailu katsojista on kovaa. *Tv-uutiset ja sää*, *Urheiluruutu*, *Itse valtiat* ja *Uutisvuoto* muodostavat eräänlaisen ohjelmapaketin, joka saa monet ihmiset – esimerkiksi minut – pysymään TV1:llä käytännössä koko lauantai-illan.

Tässä kanavakilpailussa olennaiseksi muodostuvat uutislähetysten alkamis- ja loppumisajat. Kanavien ohjelmointistrategioita tutkiessaan Miira Lähteenmäki (1999, s. 107) tuli nimittäin siihen tulokseen, että uutislähetykset toimivat

ohjelmistossa eräänlaisina merkkipaaluina, jotka luovat vakautta ohjelmistoihin. Kilpailullisesti uutiset siis ovat ensiarvoisen tärkeitä.

Kamppailu katsojista keskittyykin käytännössä kahden uutislähetysten – TV1:n uutiset 20.30 ja MTV3:n uutiset 22.00 – rajaamiin aikoihin ja tässä kamppailussa *Itse valtiaille* ja *Uutisvuodolla* on merkittävä rooli. Ne pyrkivät pitämään katsojat TV1:llä aina 22.05 asti, jolloin *Uutisvuoto* loppuu. Mikäli näin käy, on Yleisradio käytännössä voittanut kilpailun katsojista siltä illalta. MTV3:n uutiset kun alkavat 22.00 ja on epätodennäköistä, että kanavaa vaihdetaan enää tuossa vaiheessa. Uutisten katselulle kun on tyypillistä, että niitä pikemminkin jäädytään katsomaan edellisen ohjelman päätteeksi kuin käännetään kanavaa uutislähetysten alkuun (emt, s. 107).

22.05 on sikäli strateginen aika, että silloin MTV3:n uutiset ovat jo hyvässä vauhdissa, samoin Nelosen lauantai-illan elokuva. Näin päävaihtoehdot ovat TV1:n satiirinen amerikkalaiskomedia *Frasier* tai TV2:n lauantai illan elokuva, joka alkaa tasan 22.05. Yleisradio saa mitä todennäköisimmin pitää ne katsojat, jotka vielä television ääressä pysyvät.

MTV3 pyrkii kilpailemaan 20.00-21.00 tulevalla *Bumtsi bum* –musiikkivisailulla ja sen jälkeen alkavalla uudella *Vaarallinen risteys* –ohjelmalla, joka on viihteellisesti tehty ajankohtainen keskusteluohjelma. *Vaarallinen risteys* on vielä varsin tuore tapaus, joten on liian aikaista sanoa sen vaikutuksista vielä kovinkaan paljoa, mutta on selvää, että se pyrkii saamaan itselleen siivun *Itse valtioiden* ja *Uutisvuodon* suurista katsojaluvuista ja saattamaan nämä katsojat turvallisesti 22.00 alkavalle *Kymmenen uutiset* –lähetykselle.

Koko ohjelmiston näkökulmasta *Uutisvuoto* ja *Itse valtiat* ovat kilpailuvaltteja. Kun myös Yleisradio joutuu nykytilanteessa kilpailemaan yleisöistä, on sen tarjoamilla ohjelmilla näin myös ohjelmien sisältöjen ulkopuolelle ulottuvia tarkoituksia. Vaikka tämän gradun tarkastelu pysyy ohjelmien sisällä, on tämä kanavakilpailun näkökulma syytä muistaa.

1.3. Kolme näkökulmaa viihteen tarkasteluun

Tavoitteenani on määritellä TV1:n viihdeohjelmien luonne. Aion kutsua tätä viihteen lajia tässä *julkisen palvelun viihdeeksi*. Mitä julkisen palvelun viihde on, mitkä ovat sen historialliset, kulttuuriset ja yhteiskunnalliset ulottuvuudet? Näiden aika laajojen peruskysymysten lisäksi aion kysyä samansuuntaisia ohjelmilta itseltään. Minkälaista yhteiskuntaa ohjelmat rakentavat, ketkä niissä saavat puheenvuoron ja mitä ne näyttäisivät tarjoavan katsojalleen? Paikoitellen tulee varmasti tarpeelliseksi kysyä myös sitä, onko julkisen palvelun viihdeohjelmia oikeastaan edes olemassa? Myös kysymys siitä, tarvitaanko viihdettä julkisen palvelun kanavalla, vai riittääkö kaupallisten kanavien viihde, on aihe, josta ei varmasti päästä eroon niin kauan kun julkisen palvelun ohjelmatarjontaa yleensä on olemassa.

Haen vastausta näihin kysymyksiin kolmen eri näkökulman avulla. Ensinnäkin tarkastelen julkisen palvelun viihdettä osana historiallista perinnettä. Toisekseen käyn läpi julkisen palvelun viihteen ominaisuuksia populaarikulttuurin näkökulmasta. Ja kolmanneksi käyn itse ohjelmien kimppuun ja pakotan ne itse puhumaan omasta julkisen palvelun viihteen olemuksestaan.

Aion pysyä mahdollisimman tarkasti yhteiskunnallisessa tarkastelussa. Yksittäinen katsoja ja hänen henkilökohtainen kokemuksensa ja vapautensa tulee tutkimuksessa väistämättä esiin, mutta viitekehys on sen verran laaja että ohjelmien vastaanoton hienosäätöön ei tässä pro gradussa ole tilaa.

Tässä tutkimukseni rakenne: Luvussa 2 käsittelen viihteen määrittelyn ongelmia ja jalostan itselleni – lähinnä diskurssianalyysin ajatusten pohjalta – viihteen tarkastelun viitekehysten, jonka maailmasta lähdän julkisen palvelun viihdettä metsästäämään. Luvussa 3 käyn läpi Yleisradion viihteen historiaa informatiivisen viihteen syntyajoista 1960-luvulta aina tähän päivään saakka. Luvussa 4 tarkastelen julkisen palvelun viihdettä populaarikulttuurin näkökulmasta, lähinnä *Itse valtiat*, *Uutisvuoto* ja *Maailman ympäri* mielessäni. Luku 5 on lähilukua *Itse valtiaista* ja *Uutisvuodosta*, joista pyrin erittelemään niiden luomaa maailmaa ja niiden huumorin

toimintamekanismeja. (Kyseiset *Itse valtioiden* ja *Uutisvuodon* jaksot löytyvät tarpeen niin vaatiessa omasta arkistostani.)

Viimeiseksi, luvussa 6 vastaan saatujen tulosten perusteella niihin alussa asetettuihin kysymyksiin julkisen palvelun viihteen luonteesta ja siitä, pitääkö julkisen palvelun yleisradioyhtiössä olla omaa asiaviihteen tarjontaa.

2. Viihteen ongelmallisuus

Viihde-käsite on laaja. Sitä voidaan käyttää ohjelmien luokitteluun, eli sen avulla voidaan puhua viihdeohjelmista jonkinlaisena lajityyppinä. Ja tämäkin on ongelmallista. Se, mikä jonkun toisen mielestä on viihdettä, on toisen mielestä asiaa. Tämä tulee esille esimerkiksi puheohjelmissa, jossa on vaikea sanoa, onko kyse puheviihteestä, asiapuheesta vai puhe-jostain-muusta.

Viihde voi tarkoittaa myös yksittäisen katsojan viihtymiskokemusta. Toinen viihtyy mainiosti uutisten ja ajankohtaisohjelmien parissa, toiselle viihtyminen liittyy erityisesti saippuasarjoihin tai tietokilpailuohjelmiin.

Lisäksi voidaan puhua viihteellisestä tavasta tehdä ohjelmia. Viihteellisestä tavasta on kyse esimerkiksi silloin, kun uutis- tai ajankohtaisaihetta lähestytään yksittäisen henkilön näkökulmasta ja ohjelma keskittyy kaiken asian lomassa kertomaan tämän henkilön tarinan. Äärimmilleen vietyä asiallinen ja kriittinen journalismi voi muuttua varsin viihteelliseksi. Tätä suuntausta on suomalaisessa televisiossa edustanut jo pitkään Hannu Karpo, jonka *Karpolla on asiaa* -ohjelmaa voisi kutsua melodramaattiseksi journalismiksi (Valaskivi, 2002, s. 19).

Tämän luvun alla puhutaan viihteen määrittelyn ongelmallisuudesta. Käyn läpi viihde-käsitettä eri puolilta ja jalostan sellaisen viihteen tarkastelun viitekehyksen, jonka avulla julkisen palvelun viihdettä on mielekästä lähteä käsittelemään.

2.1. Julkisen palvelun viihde ei mahdu ohjelmaluokituksiin

Viihde terminä pakenee helppoja määrittäviä, ja syvemmän näihin määrittelyyn ongelmiin tarkemmin seuraavassa alaluvussa. Sitä ennen on kuitenkin paikallaan tarkastella erilaisia määrällisiä tilastotutkimuksia tv-ohjelmistoista ja ohjelmatarjonnasta. Niitä tehdessä kun on määriteltävä varsin tarkasti erilaiset ohjelmatyypit, myös viihde.

Liikenne- ja viestintäministeriön "Suomalainen tv-tarjonta 2000" (Aslama & Karlsson, 2001, s. 63-65) rajaa viihteeseen kuuluviksi peli- ja visailuohjelmat, sketsi- ja estradiviihteen sekä talk show -tyyppisen puheviihteen. Liikenne- ja viestintäministeriön tutkimuksessa on kuitenkin käytetty esikuvana Heikki Hellmanin luomaa ohjelmien luokittelua, jota on muokattu ministeriön käyttöön sopivaksi. Hellmanin alkuperäisessä luokittelussa talk show't on luettu samaan kategoriaan muiden puheohjelmien kanssa. (Hellman, 1999, s. 457-459). Jäljellejäävän viihteen Hellman taas on jakanut peli- ja visailuohjelmiin (Quiz and game shows) sekä varietee-ohjelmiin (Variety shows), joka vastaa varsin tarkasti määrittystä sketsi- ja estradiviihteestä.

Näistä etenkin puheviihde osoittautuu varsin ongelmalliseksi. Mikä tekee puheeseen perustuvasta ohjelmasta talk show'n? Esimerkiksi TV2:n *Punainen lanka* -haastatteluohjelma luetaan ajankohtaisohjelmaksi, kun taas MTV3:n *Minä ja Sarasvuo* -haastatteluohjelma luetaan viihdeohjelmiin. Molemmissa ohjelmissa kyseessä on asetelma, jossa toimittaja haastattelee vierasta. Vaikka luokitusero kertoo jotain kyseisten ohjelmien muodon "asiallisuudesta" ja vieraskavalkadista, osoittanee se tässä tapauksessa lähinnä sen, että ohjelmia lähettävillä kanavilla on suuri määrittelyvalta omien ohjelmiansa suhteen. Kun esimerkiksi *Punainen lanka* tehdään - tai tehtiin - TV2:n Ajankohtaistoimituksessa, tuli se ikään kuin automaattisesti ajankohtaisohjelmien puolelle.

Hellman myöntääkin luokitusten ongelmat. Hän itse käyttää tutkimuksensa pohjana Ylen omaa ohjelmien luokittelutapaa, näin rajaukset tulevat oikeastaan suoraan

ohjelmien lähettäjiltä. Nämä perinteiset kategoriat taas ovat sekoitus muotoa, genreä ja kohdeyleisöä. Esimerkiksi lastenohjelmat määritellään kohdeyleisön mukaan, kun taas elokuvat vain muodon mukaan. Sama pätee viihteeseen ja viihteellisiin ohjelmatyyppeihin, jotka hajoavat useisiin eri luokkiin. Kategoriat eivät tee oikeutta yksittäisille ohjelmille. (Hellman, 1999, s. 338-339)

Vaikka tilastotutkimuksia tutkimalla ei viihteen määrittelyssä pääse kovin pitkälle, löytyy tilastoista myös mielenkiintoista tietoa informaation ja viihteen suhteista. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisussa - kuten Hellmanin tutkimuksessa - tehdään nimittäin myös toinen rajausta. Tämä rajausta vetää kahtia koko ohjelmiston, jakaen tarjonnan informatiivisiin ja viihteellisiin ohjelmatyyppeihin. Tässä rajauksessa viihteellisiin ohjelmatyyppeihin kuuluvat edellä mainitun viihdekategorian lisäksi urheilu, kotimainen fiktio, ulkomainen fiktio, elokuva ja musiikki. Viihteen ja informaation rajaviivaa halutaan siis varsin innokkaasti olla asettelemassa johonkin. Näissä tutkimuksissa tällaisen rajanvedon perusteluna on tietysti se, että halutaan kertoa tiivistetysti, että onko esimerkiksi viihteellisten ohjelmasisältöjen määrä noussut suomalaisessa tv-tarjonnassa viimeisten vuosien aikana. [Kyllä, viihteellisten ohjelmasisältöjen samoin kuin "kovien" informatiivisten ohjelmatyyppien määrä on noussut viime vuosina asia- ja kulttuuriohjelmien kustannuksella (Aslama, Hellman & Sauri, 2001, s. 87)]. Vaikka tämä on sinänsä mielenkiintoista, mielestäni tilastollinen tutkimus voi kuitenkin olla vasta alku, jos halutaan miettiä, minkälaista viihdettä televisiossa esitetään. Jatko vaatii laadullista tarkastelua ja sitten voidaan mahdollisesti palata tilastoihin.

Tarkastelemani ohjelmat, *Itse valtiat* ja *Uutisvuoto*, kuuluvat näillä luokituksilla eri kategorioihin. *Itse valtiat* on periaatteessa kotimaista fiktiota, mutta sen tiivis suhde todellisen poliittisen elämän ilmiöihin ja henkilöihin koputtelee kyllä sketsiviihteen puolelle, tai Hellmanin rajauksella varieteeohjelmien puolelle.

Uutisvuoto taas näyttäisi päällisin puolin sopivan peli- ja visailuohjelmiin. Sen tietokilpailua parodioiva luonne kuitenkin saattaisi heittää sen aivan yhtä hyvin varieteen puolelle. Voisin jopa kuvitella sen puheohjelmien joukkoon, sillä tietokilpailu vaikuttaa siinä todellakin pelkältä kulissilta.

Molemmat ohjelmat ovat siis jonkinlaisia lajityyppiristeytyksiä. Se nyt ei itsessään ole mitenkään kummallinen tai edes uusi asia, lajityyppien risteyttäminen ja yhdistely on luonteva osa audiovisuaalista kulttuuria ja sen kehittymistä. Erikoista ja mielenkiintoista näissä kyseisissä risteytymissä on se, että niissä on pumpattu ajankohtaista politiikkaa ja koviakin asiasisältöjä näennäisen kevyeen muotoon. Tämän tutkimuksen laadullisena tavoitteena onkin vastata kysymykseen, ansaitisivatko *Itse valtiat* ja *Uutisvuoto* oman pienen nurkkauksensa ohjelmistotutkimuksissa, alaotsikolla "julkisen palvelun viihdeohjelmat". Vai pitäisikö ne kenties luokitella ajankohtaisohjelmien puolelle? Vai ovatko ne sittenkin ihan samanlaista viihdettä kuin kaikki muukin viihdeeksi luokiteltu?

2.2. Viihde on tekijän ja katsojan välinen sopimus

Viihdettä määritellään myös laadullisella puolella hyvin eri tavoin. Osa tyytyy määrittelyissään rajaamaan ohjelmatyyppejä. Näin esimerkiksi Hietala (1990, s. 70) rajaa viihteen lähes samalla tavalla kuin määrällisissä tutkimuksissa. Hänen mukaansa tv-viihde kattaa käytännössä kaiken, mikä jää ajankohtaisohjelmien, dokumenttien ja keskusteluohjelmien ulkopuolelle. Näin ajatellen *viihdeohjelmia* olisivat ainakin elokuvat, draamasarjat, tietokilpailut, urheilu, kokkiohjelmat ja lastenohjelmat. Kenttä vaikuttaa varsin laajalta.

Ja mikäli halutaan laajentaa viihteen kenttää entisestään, voidaan lainata amerikkalaista tv-pessimistiä, Neil Postmania. Postmanin mukaan koko televisio on läpeensä viihdeellinen väline, oli kyse sitten uutisista, mainoksista tai vaikka saippuasarjoista (Postman, 1985, s. 92-94). Postmanilaisittain voisi sanoa, että kaikki tv-ohjelmat ovat viihdeohjelmia. Hänen keskeisiä argumenttejaan on se, että televisiossa mennään yleensä pieleen silloin, kun yritetään käsitellä jotain asiaa vakavasti. Se ei hänen mukaansa ole mahdollista. Siksi tv:ssä täytyy hyväksyä

välineen viihteellinen luonne ja tehdä ohjelmia niin, että rima ei ole liian korkealla. (emt, s. 168)

Postmanin ajattelu on kuitenkin hieman sivussa minun tutkimusongelmastani. Ensinnäkin Postman puhuu yhdysvaltalaisesta tv-kulttuurista, joka on kehittynyt kaupallisten toimijoiden kilpailun kautta. Eurooppalainen ja suomalainen tv-toiminta taas lähti liikkeelle julkisen palvelun ihanteista, joka suhtautui esimerkiksi suurten katsojaosuuksien tavoitteluun jo lähtökohtaisesti eri tavalla. Näin myös viihteen ja viihteellisuuden käyttö ohjelmissa tulee väkisinkin ymmärrettyä eri tavalla. Ja toisekseen, vaikka Postmanin luonnehdinta siitä, että televisio on jo lähtökohtaisesti viihteellinen väline, yleistettäisiin kaikkeen televisiotoimintaan kaikkialla maailmassa, tuo se meidät lähinnä siihen johtopäätökseen että viihdyttävän ja ei-viihdyttävän rajaa on mahdoton vetää eri ohjelmatyypin välille. Haluankin painottaa, että *viihtyminen*, josta Postman nähdäkseni puhuu, on läsnä erilaisten ohjelmien parissa, niin uutisten, elokuvien, visailujen kuin opetusohjelmien yhteydessä, riippuen täysin katsojansa mielihaluista. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö voisi kutsua tiettyjä ohjelmia viihdeohjelmiksi ja toisia vaikkapa ajankohtais- tai asiaohjelmiksi. Perustelen tämän seuraavaksi.

Mielestäni sekä *viihdeohjelma* että *viihtyminen* ovat irrallisina käsitteinä hankalia. Siksi täytyy tuoda esille myös kolmas termi, nimittäin *viihdyttäminen*. Näillä kolmella on selkeä näkökulmaero. Viihdyttäminen liittyy siihen, mitä ohjelman tekijöiden ja itse ohjelman on tarkoitus tehdä. Otetaan esimerkki. McQuailin mukaan viihdettä ovat ohjelmat, jotka "viehättävät, huvittavat, hauskuttavat ja etäännyttävät ihmistä itsestään" (McQuail, 2000. s. 495). Jos McQuailin määrytyksistä muokataan esille viihdyttämisen keskeiset tavoitteet, saamme selkeämmän rajauksen: viihdeohjelmien on tarkoitus "viehättää, huvittaa, hauskuttaa ja etäännyttää ihmistä itsestään". Erottelu vaikkapa ajankohtaisohjelmiin on selvä, sillä ne tavoittelevat ensisijaisesti ajankohtaisten asioiden analyttistä käsittelyä, ilmiöiden esittelyä ja uutistaustojen selvittämistä. Viihdyttäminen on siis se, mitä viihdeohjelman on tarkoitus ensisijaisesti tehdä, ja viihdyttäminen liittyy suurelta osin ohjelman lähettäjän intresseihin, eli tässä tapauksessa Yleisradion TV1:n intresseihin. Korostan, että tässä puhutaan ensisijaisista tavoitteista. Voidaan sanoa, että

esimerkiksi uutisjuttu on rakennettu viihteellisesti. Mutta silti se on ensisijaisesti uutisjuttu ja kertoo ensisijaisesti, mitä uutta on maailmalla tapahtunut.

Samaa logiikkaa jatkaen viihtyminen puolestaan tarkoittaa katsojan puolelta tiettyä ennako-odotusta. Katsojalla on ohjelmaa kohtaan tiettyjä odotuksia, jotka avaavat eräänlaisen koodihorisonnin (Ridell, 1994, s. 121), jonka pohjalta katsoja osaa suhtautua viihdeohjelmaan oikealla tavalla. Katsoja alkaa katsoa viihdeohjelmaa viihtyäkseen, yllämainittuja McQuailin kriteerejä ajatellen katsoja haluaa "viehättyä, huvittua, pitää hauskaa ja unohtaa arkiset askareet hetkeksi". Katsomiskokemus on lähtökohtaisesti erilainen, kuin jos katsoja avaa television uutisten aikaan tullakseen informoiduksi maailman tapahtumista. On vaikea olettaa, että katsoja tälläytyisi television eteen lauantai-iltana kello 21.15 katsomaan *Itse valtiata* ja odottaisi, että häntä ensisijaisesti informoidaan siitä, mitä Suomen poliittisessa elämässä tapahtuu. Ei, katsoja avaa television viihtyäkseen hauskan ohjelman parissa.

Tässä yhteydessä on kyllä mainittava, että *Itse valtiat* saattaa huumorillaan avata kekseliäästi joitain poliittisen elämän kliseitä ja antaa ihmiselle uusia keinoja merkityksellistä politiikkaa. Näin saatetaan loppujen lopuksi päätyä siihen, että katsoja on kuin onkin tullut informoiduksi siitä, mitä Suomen poliittisessa elämässä tapahtuu. Tästä tarkemmin luvuissa 4 ja 5.

Viihdyttämisen, viihdeohjelman ja viihtymisen käsitteet ja suhteet on esitetty yksinkertaistettuna kuviossa 1.

Kuvio 1. *Viihdyttämisen, viihdeohjelman ja viihtymisen suhde*

Viihdyttäminen ja viihtyminen tulisi tässä yhteydessä nähdä kuitenkin hieman laajemmin kuin pelkästään ohjelman tekijän ja vastaanottajan tavoitteina tai ominaisuuksina. Viihdyttäminen ja viihtyminen karkaavat osittain myös itse tekstin, eli ohjelman puolelle, sen ominaisuuksiksi. Ne ovat niitä vakiintuneita käytäntöjä, joihin lähettäjä tukeutuu ohjelmaa tehdessään ja vastaanottaja ohjelmaa katsoessaan. Ohjelmaan sisältyy siis sanaton sopimus yhteisistä pelisäännöistä, siitä mitä ohjelmassa tehdään tai ei tehdä.

Viihdyttäminen ja viihtyminen ovat läheistä sukua sisäistekijälle ja sisäislukijalle, joita esimerkiksi Ridell (1994, s. 23-24, 132) jalostaa uutisen geneeristä rakennetta hahmotellessaan. Sisäistekijä ja lukija ovat tekstin ominaisuuksia, eivät siis varsinaisia ihmisiä, jotka lukevat tai tekevät tekstiä.

Sisäistekijä ja sisäislukija ovat niitä konventioita, joiden mukaan sekä ohjelman todellinen tekijä että sen todellinen lukija ohjelmaan suhtautuvat. Kuten Ridell sanoo, nämä konventiot yhdistävät tekijän (Yleisradio/Broadcasters), tekstin (*Uutisvuoto*) ja lukijan (tv-katsoja) osaksi samaa merkityksenannon kokonaisuutta. Vaikka ohjelman tekijä ja lukija eivät koskaan kohtaisi, on molemmilla tietty käsitys sekä ohjelman tekemisen että katsomisen konventioista. Siksi nämä samat konventiot määrittelevät myös sitä, miltä ohjelma käytännössä näyttää ja kuulostaa. Tätä sanatonta yhteisymmärrystä voisi kutsua myös geneeriseksi sopimukseksi. Näin viihdeohjelmat muodostavat oman "genren", jossa sekä ohjelman tekijä että katsoja ovat tehneet sanattoman sopimuksen siitä, mitä ohjelma pitää sisällään.

2.3. Viihteen viitekehys

Ammutaan seuraavaksi Kuvion 1 tuotos diskursiiviseen avaruuteen. Näin on tehtävä, koska edellisessä alaluvussa käsitelty malli viihdyttämisen, viihdeohjelman ja viihtymisen suhteesta on puutteellinen. Se olettaa, että sekä lähettäjän että vastaanottajan maailma rajoittuu pelkästään viihdeohjelmien seuraamiseen. Näin ei

toki ole. Siksi on hahmoteltava sitä todellisuutta, jonka piirissä sekä viihdeohjelmien tekijät että niiden katsojat elävät.

Lähtöasetelman lainaan diskurssianalyysistä, jota käytän hyväkseni myös *Itse valtiaita* ja *Uutisvuotoa* purkaessani. Diskurssianalyysissä perusajatuksena on sosiaalinen konstruktionismi, eli käsitys siitä että sosiaalinen todellisuus rakentuu kielen avulla. Kielen luoma todellisuus on suljettu järjestelmä, jossa erilaiset diskurssit – erilaiset puhetavat – kilpailevat ja toimivat toistensa kanssa. (Jokinen, 1993, s. 9-17)

Kieli suljettuna järjestelmänä on toki pelkkä teoreettinen haavekuva. Tämän haavekuvan perusongelmaa – ihmistä kieltä käyttävänä olentona – käsittelen hieman tarkemmin seuraavassa alaluvussa.

Diskurssianalyysin mukaan kieli rakentaa kullekin maailmassa toimivalle ihmiselle identiteettiä. Yksittäinen ihminen voi käsitellä maailmaa ja itseään monien erilaisten diskurssien kautta ja näin rakentaa itselleen identiteettiä. Diskurssit siis kiinnittyvät voimakkaasti jokaiseen maailmassa toimivaan ihmiseen. (emt, s. 37-41)

Kieli myös kertoo niistä suhteista, joita erilaisten maailmassa toimijoiden välillä on (Fairclough, 1997, s. 14). Esimerkiksi lääkärin diskurssi ja potilaan diskurssi rakentavat tietynlaisen suhteen kahden eri ihmisen välille. Osa näistä suhteista liittyy olennaisesti valtaan ja vallankäyttöön, kuten juuri lääkärin ja potilaan väliseen kommunikointiin. Mutta diskurssit ovat myös tiettyjä pelisääntöjä, joita viestintätilanteissa noudatetaan. Esimerkiksi tervehtimisen diskurssissa on tapana tervehtiä vaikka sanomalla "Päivää" ja jatkaa kysymällä "Mitä kuuluu?". Ja toisen osapuolen on tähän vastattava. Mikäli vastausta ei kuulu, rikkoo toinen keskustelijoista diskurssikäytännön ja yleensä diskurssien rikkominen avaa uusia merkityksiä. Tässä vaiheessa toinen keskustelija kysyisi jo, että "Onko jotain sattunut?". Diskurssit ikään kuin asettavat ihmisiä suhteisiin toistensa kanssa.

Yhteenvetona, diskurssit rakentavat maailmaa, jossa me elämme, kertovat ihmisistä tuossa maailmassa ja luovat suhteita ihmisten välille. Näin ollen kaikki

viihdeohjelmat, niiden tekijät ja katsojat voidaan nähdä osallisina samaan erilaisten diskurssien täyttämään todellisuuteen.

Tätä päättelyä on kuitenkin jatkettava pitemmälle. Diskurssien muodostama merkityksenannon kokonaisuus ei ole mitä tahansa höttöä, vaan se on itsessään se yhteiskunta ja kulttuuri, jossa me elämme. Fairclough (1997, s. 82) kutsuu tätä yhteiskunnan ja kulttuurin aluetta sosiokulttuuriseksi käytännöksi. Näin diskurssit, eli kielenkäytön eri muodot muodostavat tämän sosiokulttuurisen kokonaisuuden.

Fairclough erottelee tekstin, diskurssit ja sosiokulttuuriset käytännöt toisistaan. Hänen mukaansa diskurssien rooli on toimia välittäjinä tekstin ja sosiokulttuuristen käytäntöjen välillä. Tämä välitystoiminta toimii molempiin suuntiin. Sosiokulttuuriset käytännöt siis muokkaavat diskursseja, jotka puolestaan muokkaavat tekstejä. Ja toisinpäin: teksteissä käytetään diskursseja, jotka muokkaavat sosiokulttuurisia käytäntöjä. (emt, s. 81-82)

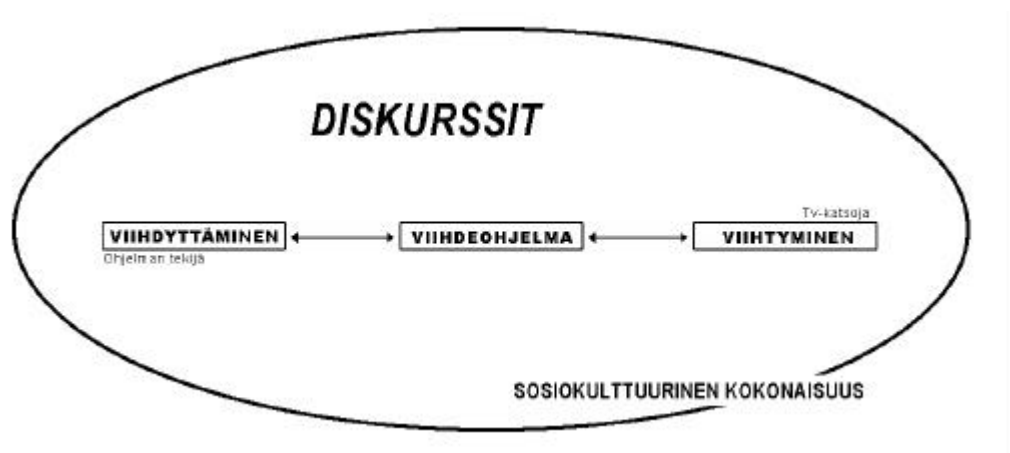
Mielestäni on tärkeää huomata, että ei ole mitään sosiokulttuurisia käytäntöjä diskurssien ulkopuolella. Sillä mitä muuta yhteiskunnalliset ja kulttuuriset käytännöt ovat kuin juuri diskursseja? Yhteiskuntahan on nimenomaan ihmisten järjestäytyntä toimintaa toistensa kanssa ja kulttuuri taas näiden ihmisten keskinäistä merkitysten vaihtoa. Ja sekä yhteiskunnallista toimintaa että kulttuurista merkityksenantoa säätelevät diskurssit. Diskurssit säätelevät yhtä lailla lakitekstin kirjoittamista, poliisin pukeutumista kuin ruokapöytäkeskusteluja, niitä kaikkia määrittää tietty vakiintunut "puhetapa".

Haluaisin painottaa, että diskurssit toimivat paitsi rinnakkaisina, päällekkäisinä ja sisäkkäisinä merkityksellistämisen kokonaisuuksina, niin myös ketjumaisena rakenteena, toinen toisiinsa viitaten. Diskurssi kertoo jotain sosiokulttuurisen kokonaisuuden tilasta ja jos tuosta kokonaisuudesta otetaan tarkasteltavaksi yksittäinen pala, huomataan, että senkin olemassaolo on perinpohjaisesti diskurssien säätelemää. Diskurssit eivät siis mielestäni välitä mitään merkityksiä, jotka tulevat sosiokulttuurisesta kokonaisuudesta, vaan ne *ovat* jo itsessään sosiokulttuurinen

kokonaisuus. Jos kukaan ei puhuisi tai kommunikoi toisten kanssa millään tavalla, ei meillä olisi myöskään sosiokulttuurista todellisuutta.

Tarkoitukseni ei ole tällä ajatusketjulla murtaa koko "teksti-diskurssi-sosiokulttuuri"-jakoa niin, että loppujen lopuksi kävisi mahdottomaksi käyttää diskurssianalyysiä muuhun kuin loputtomien kehien piirtelyyn. Tarkoitus on muokata Faircloughin kehittämää diskurssianalyysin viitekehystä (emt, s. 82) omaa viihteen tarkasteluani varten. Ja toisaalta tarkoitus on myöntää jo tässä vaiheessa se vaikeus, joka diskurssianalyysin soveltamiseen liittyy. Koska diskurssit ovat läsnä joka paikassa ja ne toimivat eri tasoilla sekä ketjumaisina suhteina, voi diskurssianalyttisellä menetelmällä päätyä melkein mihin vain. Sen sijaan, että tekstistä löytyvä diskurssi kertoisi jotain sosiokulttuurisen kokonaisuuden rakenteesta, saattaa tuo diskurssi ketjuttua täysin toiseen suuntaan ja kertoa enemmänkin diskurssianalyysin käyttäjän kieroutuneesta maailmankuvasta. Diskurssianalyysin käyttäjä on itse mukana tutkimassaan kulttuurissa ja tämä asema vaatii jatkuvaa itsereflektointia, jotta välttyttäisiin esimerkiksi kehäpäätelmiltä (Jokinen, 1993, s. 23, 79). Tulokset ovat siis täysin riippuvaisia diskurssianalyysiä harrastavan omasta kompetenssista. Tämä on sekä diskurssianalyysin suurin ongelma että sen suurin mahdollisuus.

Täydennetään Kuviota 1 diskurssien muodostamalla sosiokulttuurisella kokonaisuudella. Näin saamme "Viihteen diskursiivisen tarkastelun viitekehksen" (Kuvio 2).

Kuvio 2. *Viihteen diskursiivisen tarkastelun viitekehys.*

2.3.1. Diskurssien rajat

Kuten aiemmin totesin, diskurssianalyysi ymmärtää kielen suljettuna järjestelmänä. Tähän kuitenkin liittyy merkittävä ongelma, nimittäin yksittäisen ihmisen suhde kieleen. Koska viihdettä käsiteltäessä tulee yleensä pohdittua myös katsojan roolia viihtyjänä, on syytä avata tätä ongelmaa hieman.

Jos kysytään, mikä on diskurssien suhde ympäröivään maailmaan, voidaan vastata, että ei oikeastaan juuri mikään. Diskursseille on juuri ominaista tietty "ei-heijastavuus" (Jokinen, 1993, s. 18-24). Ne eivät viittaa mihinkään kielen ulkopuoliseen. Mutta lähtökohtainen ajatus siitä, että hahmotamme todellisuutta kielen kautta tekee diskursseista kuitenkin mitä vaikuttavinta todellisuutta.

Vaikka tällainen erottelu tehdään, on helppo tulla sanoneeksi hieman liikaa siitä, mitä vaikutuksia ohjelmilla on katsojan päänsisäiseen maailmaan. Haluankin korostaa sitä, että kielellinen todellisuus on vain osa ihmisen todellisuutta. Katsojasta puhuttaessa puhutaan oikeastaan vain yksittäisen ihmisen kokemuksista kielellisessä maailmassa, ei ihmisestä itsestään. Diskurssianalyysi rajaa myös monet ei-kielelliset tekijät pois tieltään. Vaikka tämä on diskurssianalyysin käytettävyyden kannalta hyvä ja selkeä jako, ei tule väheksyä esimerkiksi väsymyksen tai tunteiden vaikutusta kielelliseen merkityksenantoon.

Diskurssianalyysin kielellinen maailma on siis suljettu ja viittaa vain itseensä. Yksittäisellä ihmisellä on kosketus tähän kielelliseen maailmaan, mutta hän ei ole kokonaisuudessaan osa sitä. Tämän vuoksi on mielestäni merkityksellisempää käyttää diskurssianalyysistä sitä osaa, joka miettii kielen ja sen käytön rakentamaa kuvaa yhteiskunnasta kuin pyrkiä soveltamaan sitä ohjelmien ja niiden katsojien väliseen valta-asetteluun (kuten lääkäri-potilas-tutkimuksissa on tapana).

Tämä erottelu on läsnä myös Faircloughin käsityksissä diskurssianalyysistä. Hän erottelee kielen merkityksessä idetionaalisen ja interpersonaalisen funktion (Fairclough, 1997, s. 29). Idetionaalinen funktio kuvaa maailmaa kielen avulla, ja tämä on minun mielenkiintoni kohde. Vähemmälle taas jää kielen interpersoonallinen funktio, joka tuottaa kielen avulla suhteita ja identiteettejä.

Kiinnostuksen kohteena on siis viihdeohjelmissa rakentuva kuva siitä, ketkä yhteiskunnassa toimivat ja mitä teemoja yhteiskunnallisessa keskustelussa käsitellään. Toisaalta mielenkiinnon kohteena on myös se, mikä niissä oikein huvittaa.

Tässäkin pro gradussa tukevasti vaikuttava John Fiske soveltaa omassa television tutkimuksessaan lacanilaista psykoanalyysiä (Fiske, 1987, s. 59-61). Lacanin psykoanalyysi tuli 1970-luvulta lähtien varsin suosituksi kulttuurintutkimuksessa (Dyer, 1992, s. 4-5). Psykologi Lacanin omaperäinen ajatus oli se, että ihmisen ajattelu on tiedostamattomia alitajunnan syövereitä myöten kielellisesti rakentunutta ja että tämä kieli "syötetään" ihmiseen muiden toimesta, minkä vuoksi ihmisellä ei ole itsenäistä minää (Vilkko-Riihelä, 1999, s. 720). Kielestä kiinnostuneelle tällainen ajattelu on herkullista. Kun kaikki on kieltä, voi kieltä tutkimalla saada tietoa niin elokuvista, televisio-ohjelmista kuin ihmisen pään sisällä tapahtuvista liikkeistä. Tällainen ajattelu antaa yhteiskuntaa ja kulttuuria tutkivalle välineen, johon nojaten hän pystyy sanomaan, miten kielellisesti rakentunut sosiokulttuurinen todellisuus imaisee myös ihmiset sisälleen.

Kielen merkityksen korostaminen antaa uutta liikkumavaraa kielen asiantuntijoille. Ei siis ihme, että lacanilaiset ajatukset ovat uponneet kulttuurintutkijoihin 70-luvulta lähtien. Tämä on sinänsä erikoista sillä Lacan ei saanut omille käsityksilleen kannatusta edes psykologian parissa (emt, s. 720).

Lacantilainen ajattelu ja yleisemminkin kielen merkityksen korostaminen tuntuvat tulevan väistämättä esiin, jos haluaa perehtyä viihteen ja populaarikulttuurin teemoihin, kuten minä tässä tutkimuksessa teen. Siksi tuntuu, että on tarpeellista määritellä oma suhteeni tällaiseen ajatteluun.

Siksipä haluanakin irtautua kielen ylivaltaa korostavasta käsityksestä, sikäli kun se koskee ihmisen koko ajattelua, tiedostettua ja tiedostamatonta. Kuten yllä todettiin, on kieli ei-heijastavaa: sillä ei voida sanoa paljoakaan kielen ulkopuolisesta todellisuudesta. Kielellistä todellisuutta ei siksi tule ulottaa kokonaisuudessaan ihmisen monimutkaisen pään sisälle. Kielellä on siellä paikkansa, mutta vain osana suurempaa kokonaisuutta.

Tällä pienellä rajauksella viihteen tutkiminen pysyy sinänsä mielenkiintoisena tehtävänä, ilman että pitäisi vääntää itsensä päättelemään jotain yksittäisen katsojan koko todellisuudesta.

2.3.2. Viihdyttäminen ja viihtyminen metadiskursseina

Aikaisempaan viihteen määrittelyyn palatakseni, voidaan myös käyttämäni viihdyttämisen ja viihtymisen käsitteet altistaa diskurssianalyttiselle ajattelulle. Faircloughin (1997, s. 81) ajatuksin niistä voidaan puhua "vakiintuneina institutionaalisina käytäntöinä", jotka ovat osa diskurssikäytäntöjä. Eli on tietty vakiintunut tapa tehdä viihdettä ja katsella viihdettä. Toisaalta voitaisiin muokata viihtyminen ja viihdyttäminen eräänlaisiksi metadiskursseiksi. Viihdyttämisen (meta)diskurssiin kuuluu muun muassa käsityksiä siitä, mitä viihde on, minkälaisille ihmisille sitä tehdään ja ja minkälainen suhde katsojilla on viihdeohjelmiin. Viihtymisen (meta)diskurssiin taas kuuluu käsitys siitä, mitä viihde on, miten viihdettä tehdään ja miten viihdettä katsotaan.

Esimerkki. Jos *Uutisvuotoa* katsova perheenisä käskee poikansa olla kommentoimatta kovaan ääneen Jari Tervon ohjelmassa kertomaa vitsiä, tulevat nämä kaksi automaattisesti paljastaneeksi eriytyvät viihdediskurssinsa. Isän diskurssia voisi kutsua *viihtyminen on vakavaa hommaa -diskurssiksi*, jossa tärkeää on se, että ohjelmia keskitytään katsomaan ja kuuntelemaan, ja että kaikki mahdolliset häiriötekijät eliminoidaan. Pojan diskurssia taas voisi nimittää

viihtyminen on ajantappoa –diskurssiksi, johon liittyy ajatus siitä, että ohjelmaa katsotaan koska ei ole muutakaan tekemistä, ja että viihdeohjelma täyttää olohuoneen vain silloin kun kenelläkään ei ole mitään muuta sanomista. Varsin puhevetoisen *Uutisvuodon* viihdyttämiskurssi saattaa sopia paremmin isän katselutottumuksiin, koska tämä kuulee jokaisen puhutun sanan. Jos *Uutisvuodosta* olisi tehty vähemmän puhepitoinen, esimerkiksi lisäämällä väliin musiikkia, kamera-ajaja tai valoeffektejä (tai mainostaukoja, joita kaupallisella kanavalla olisi), muuttuisi sen viihdyttämisen metadiskurssi erilaiseksi, ja sopisi ehkä paremmin pojan kommentoivaan tyyliin katsoa ohjelmaa.

Diskurssit ovat läsnä kaikissa viihteeseen rajatuissa osatekijöissä. Ne ovat osa ohjelmien tekoa ja institutionaalista sekä lainsäädännöllistä taustaa. Ne ovat mukana tekstissä, eli tässä tapauksessa viihdeohjelmassa itsessään. Ja ne ovat osa viihteen katselukäytäntöjä ja katseluun liittyvää merkityksenantoa. Tästä eteenpäin tarkastelen tarkemmin yksittäisiä viihteen viitekehysten rajattuja osatekijöitä. Ensiksi pohdin historiallisesti Yleisradion roolia viihdyttäjänä. Toiseksi kuvailen viihdeohjelmien luomaa populaarikulttuuristen merkitysten kokonaisuutta. Kolmanneksi tarkastelen viihdeohjelmia osana viihtymisen ja viihdyttämisen käytäntöjä sekä osana diskursseista rakentuvaa sosiokulttuurista kokonaisuutta.

3. Julkisen palvelun viihde ja Yleisradio

3.1. Viihde - yleisradiotoiminnan perustehtävä

Yleisradion julkisen palvelun toimintaa säätelevät Suomessa Laki Yleisradio Oy:stä (1993) sekä Ohjelmatoiminnan säännöstö (1992). Ohjelmatoiminnan säännöstöstä löytyvät kolme ohjelmatoiminnan pääperiaatetta: tiedonvälitys, sivistys ja viihde. Näiden pohjalta Yleisradion on tarjottava täyden palvelun ohjelmisto, oltava tasapuolinen ja tarjottava erilaisia maailmankuvan rakennusaineita (Ohjelmatoiminnan säännöstö, 1992)

Lain ja Ohjelmatoiminnan säännöstön pohjalta ei päästä vielä kovinkaan pitkälle julkisen palvelun ja viihteen suhteen määrittelyssä. Ne eivät nimittäin kerro mitään tämän viihteen luonteesta. Viihde voidaan ymmärtää aivan yhtä hyvin viihtymiseksi ammattitaitoisesti tehtyjen ajankohtaisohjelmien tai uutisten äärellä kuin viihtymiseksi visailujen tai toimintasarjojen ääressä. Viihde Yleisradion tehtävänä ei sano oikeastaan yhtään mitään, ennen kuin tarkastellaan asiaa suhteessa Yleisradion historiaan ja ohjelmatoimintaan. Siksi olen katsonut tarpeelliseksi kuvata viihdekäsityksen muuttumista Yleisradion historiassa.

3.2. Informatiivisen viihteen vuodet

3.2.1. Ihanteeksi "viisastuttamiskierre" - informatiivinen ohjelmapolitiikka syntyy

Viihteen ja vakavan suhde on ollut Yleisradion historiassa kaikkea muuta kuin selvä asia. Erityisen selvästi näiden kahden välinen problematiikka nousi esille 1960-70-lukujen vaihteessa. Tuohon aikaan sijoittuvat Eino S. Revon pääjohtajakausi (1965-1969) ja informatiivisen ohjelmapolitiikan synty. Informatiivisen ohjelmapolitiikan moottorina toimi Repo itse ja hän hankki uudistustyötä ideoimaan joukon yliopistoväkeä, joista merkittävimmäksi nousi Yrjö Ahmavaara (Hujanen, 1995, s. 257-258).

Informatiivisen ohjelmapolitiikan kipinäinä olivat havainnot siitä, että katsojat olivat välinpitämättömiä ja passiivisia television ohjelmia kohtaan. Tämän tulkittiin johtavan siihen, että katsojat kokevat vallan olevan jossain muualla kuin heillä itsellään. Yleisöt olivat siis toisin sanoen vieraantuneet yhteiskunnallisesta toiminnasta. Lääkkeenä tähän yleisöjen vieraantumiseen oli Ahmavaaran mukaan informaatio. (emt, s.260-261)

Informatiivisen ohjelmapolitiikan luominen lähti liikkeelle heti Revon kauden alussa vuonna 1965, jolloin Yleisradioon perustettiin Revon johdolla toimiva pitkän tähtäimen suunnittelun (PTS) toimikunta ratkomaan ohjelmapoliittisia ongelmia (Salokangas, 1996, s. 167). Vuosi 1965 oli myös se vuosi, jolloin TV2 aloitti säännölliset lähetykset, joten etenkin televisiopuolella elettiin muutosten ja uusien mahdollisuuksien aikaa. PTS-toimikunnan työ tuotti tuloksenaan kolme kirjaa, jotka eivät koskaan saavuttaneet Ylessä virallista asemaa, mutta joiden ideat jäivät elämään yhtiön sisällä (Valaskivi, 2002, s. 14).

Vaikka puhdasta "ajantappoviihdettä" ei ohjelmatyyppinä hyväksytty, PTS-toimikunnan suhtautuminen viihteseen oli silti innostunut. Toimikunta nimittäin totesi, että Yleisradiolla oli suuri – mutta toistaiseksi huonosti hyödynnetty –

mahdollisuus tehdä hyvätasoista ja laajat yleisöjoukot saavuttavaa viihdettä. Tällainen hyvätasoinen viihde oli toimikunnan käsitysten mukaan rinnastettavissa "kulttuuriin", ja sekä kulttuuri että viihde pystyivät parhaimmillaan tarjoamaan rikastuttavia elämyksiä ja kokemuksia. Viihteen jalostamisen mahdollisuus perustui siihen, että Yleisradion tuli epäonnistumisen riskin uhallakin kokeilla uusia ohjelmatyyppejä. Mutta samaan hengenvetoon työryhmä tähdensi, että ajantappoon tähtäävät ohjelmat eivät ole oikeaa viihdettä eikä niiden paikka näin ollen ole Yleisradion kanavilla. (Repo et al, 1967 s. 13-15)

Viihteestä siis oltiin kiinnostuneita, mutta toisaalta sitä kohtaan tunnettiin myös suurta epäluuloa. Tätä epäluuloa kuvaa hyvin Reino Paasilinnan – myöhemmin Yleisradion pääjohtajaksi kivunneen miehen – kirjoitus vuoden 1970 televisiopamfletissa (Paasilinna, 1970, s. 172). Paasilinnan mukaan “viihteen tarve lisääntyy yhteiskunnallisten epäkohtien myötä“. Viihde tarjoaa helppoja ratkaisuja ihmisille, jotka eivät jaksa enää puuttua oman elämänsä epäkohtiin. Viihde oli siis vain eräänlaista lääkettä, jota sairas yhteiskunta tarvitsi selviytyäkseen.

Silloisessa viiheessä oli uudistajien mielestä jokin vialla ja asialle piti tehdä jotain. PTS-ryhmän jäseneksi tullut Yrjö Ahmavaara jalosti Yleisradion viihteen ihannetta tieteellisempään suuntaan vuonna 1969 ilmestyneessä Informaatio-teoksessaan. Ahmavaaran mukaan viihtyminen on seurausta älyllisten prosessien aktivoinnista (Ahmavaara puhuu itse asiassa "huvittumisesta", joka tarkoittaa tarkemmin ottaen älyllisten prosessien aktivoitumisen aiheuttamaa viihtymistä. Käytän Ahmavaaran ajatusten yhteydessä viihtymistä tarkoittaen tällaista älyllistä huvia). Siksi viihteen ja muiden sivistävien ohjelmatyyppeiden rajaa on vaikea vetää. Viihtyminen kun kuuluu mihin tahansa ohjelmatyyppiin, joka vain aktivoi katsojansa ajattelua. Ainoa rajoitus Ahmavaarankin käsityksen mukaan on se, että puhdasta ajanvietettä olevat ohjelmat tai ohjelmat, jotka tarjoavat eskapistista pakoa todellisuudesta eivät kuulu yleisradiotoimintaan. (Ahmavaara, 1970, s. 14-15, 39-40)

Yleisradion historiaa tutkinut Salokangas on myöhemmin kuvannut näitä Ahmavaaran ajatuksia "viisastuttamiskierteeksi" (Salokangas, 1996, s. 170). Tässä kierteessä radio ja televisio pommittavat katsojaa yhä uusilla tosiasioilla ja niiden

taustoituksilla, jotka saavat katsojan rakentamaan maailmankuvaansa yhä tarkemmaksi ja tarkemmaksi. Viihteen ja muun sivistysohjelmiston rooli tässä on toimia tosiasioita taustoittavana tekijänä, kun taas "tosiasiat" kuuluvat pääasiassa uutistoiminnalle.

Tällainen jako tosiasioihin ja niiden taustoitukseen ei kuitenkaan ole täysin yksiselitteinen ja se antaa ehkä huonon kuvan siitä, mitä "puhdasta ajanvietettä" kritisoivat yleisradiotutkijat oikein tarkoittavat. Tästä saanee paremman käsityksen, jos tarkastelee Veikko Pietilän ja Jukka Haapasalon vuonna 1975 tekemää jakoa (Pietilä & Haapasalo 1975, s. 61). He jakavat joukkoviestinnän käyttötarkoitukset kolmeen osaan: viiheellisten käyttösyiden, orientoivien käyttösyiden ja praktisten käyttösyiden faktoreihin. Viihteelliset käyttösyöt liittyvät rentoutumiseen ja arkipäivän harmeista vapautumiseen. Orientoivat taas tiedon hankkimiseen ja maailmankuvan avartamiseen. Praktiset käyttösyöt taas liittyvät sisältöihin, joilla uskotaan olevan hyötyä käytännön elämässä, esimerkiksi opinnoissa, työssä tai arjen pulmatilanteissa.

Tällaisen jaon edessä julkisen palvelun viihteen määrittely on hankala asia. Se on nimittäin kyllä viihdettä, jonka parissa rentoudutaan ja vapaudutaan arkipäivän harmeista, mutta se on myös viihdettä, jonka aiheet tulevat tietosisältöjen eli orientoivien sisältöjen maailmasta. Juuri tämä asiallisuus näyttäisi vievän sitä pois kritiikin kohteena olleen ajantappoviihteen kategoriasta.

Kuten populaarikulttuuria käsittelevässä luvussa tulen toteamaan, toimii julkisen palvelun viihde useammalla tasolla, ja riippuu pitkälti katsojasta, mitä hän haluaa tai osaa ohjelmasta lukea. Joillekin poliittisilla asiasisällöillä pelaaminen on parasta viihdettä, toisille Paavo Lipposen äänen imitointi tai hassut animaatiohahmot edustavat hyvää viihdettä. Paras tapa luonnehtia julkisen palvelun viihdettä onkin se, että kieltäytyy laittamasta sitä yksiselitteisesti viihteen tai tiedon tai jonkin muun luokan sisälle. Julkisen palvelun viihde risteilee eri ohjelmaluokkien väleillä, se lainailee politiikan ja talouden asioita, parodioi median kliseitä, leikkii erilaisilla vakiintuneilla muodoilla ja tekee näin yksinkertaiset luokitukset mahdottomiksi.

Mielestäni julkisen palvelun viihteellä on eräänlainen "taustahämmentäjän" rooli. Sen maailma on vakavan tiedon värittäjä, mutta se toimii viihdyttäjänä tämän vakavuuden selustassa, orientoivaa materiaalia kommentoiden ja uusia näkökulmia etsien. Tällainen viihteen rooli on selkeästi läsnä TV1:n *Itse valtiassa* ja *Uutisvuodossa*. *Itse valtioiden* lähteenä on suomalainen poliittinen elämä, *Uutisvuodon* lähteenä taas uutismaailma. Aihepiirit pysyvät näin jokseenkin samoina TV1:n uutis- ja asiasisältöjen sekä niiden aineistoista rakentuvien viihdeohjelmien välillä. Viihde edustaa siis uutta, humoristisempaa näkökulmaa tietosisältöihin.

Informatiiviseen ohjelmapolitiikan katsojasuhdetta leimasi informoidun kansalaisen ihanne (Valaskivi, 2002, s. 2-3). Informatiivinen ohjelmapolitiikka idealisoi katsojat ihmisjoukoksi, joka olisi aktiivista, osallistuvaa ja rationaalista ja jonka yksittäiset jäsenet olisivat valmiita vaihtamaan mielipiteitään maailmasta, kunhan vain saisivat lisää informaatiota. Tällaiselle yleisölle oli siis syötettävä totuus heidän omasta yhteiskunnallisesta vieraantumisestaan, annettava sekä tietoja yhteiskunnasta että keinoja, joilla he voisivat olla mukana poliittisissa ja taloudellisissa prosesseissa. (Hujanen, 1995, s. 258)

Valaskiven (2002, s. 14) mukaan 1960-luvun loppu olikin vilkasta kokeilun aikaa. Erityisesti viihteen ja informaation sekä faktan ja fiktion rajoilla leikittiin ohjelmissa tietoisesti.

Revon pääjohtajakausi päättyi kuitenkin virallisesti epäonnistumiseen. Sen ideoita pidettiin liian radikaaleina, sen yleisökäsitystä vääränä ja ohjelmia liian korkealentoisina (Hujanen, 1995, s. 262-263). Voidaan sanoa, että voitolle selvisi "postmanilainen" ajatus siitä, että television ei koskaan pitäisi yrittää olla liian älyllinen. Repo sai väistyä pääjohtajan paikalta vuonna 1970 ja eduskunta otti Yleisradion tiukemmin valvontaansa.

Revon ajan ohjelmat jakoivat monesti katsojien mielipiteet. Osa viihdeohjelmista kun ei ollut enää harmitonta ajanvietettä, "vaan saattoi heittää silmille maailman koko kurjuuden." (Hujanen, 1983, s. 24) Ohjelmien loukkaavuutta tutkinut Tapio Varis (1971, s. 122-123) havaitsi, että eniten ihmisiä loukkasivat kabareet sekä

aktivoivat ja kriittiset ajankohtaisohjelmat. Pääsyyinä tähän loukkaantumiseen Varis pitää sitä, että televisio oli vielä tuolloin nuori väline, eikä yleisö ollut tottunut kyseisiin ohjelmatyyppeihin. Toisaalta myös monien ohjelmien kieli ja tyyli oli suunnattu rajatummalle erikoisyleisölle, eikä näin ollen ollut suurelle yleisölle sopivaa. Suuri yleisö loukkaantuikin useimmiten ohjelmien muodosta, kun taas valtahierarkian yläpäässä olevat loukkaantuivat niiden sisällöstä. Revon aikana yleistyneen vasemmistolaispainotteisen ohjelmiston kokivat erityisen loukkaavana juuri puoluejaossa oikealla olevat, kokoomuslaiset ja liberaalit.

Reporadion ajan viihteen lippulaiva, puheviihdeohjelma *Jatkoaika* oli eräs näistä loukkaavista ohjelmista. Samalla se oli myös television suosituimpia ohjelmia. *Jatkoaikaa* tutkineen Sirpa Stenströmin mukaan ohjelma toi viihteeseen sellaisia piirteitä, joita ei ollut aikaisemmin nähty. Se yhdisteli erilaisia ohjelmatyyppejä, asiaa ja viihdettä toisiinsa. Samalla se kehitti uudenlaista julkkiskulttuuria, jossa asiat monesti henkilöitiin julkkiksiin ja nähtiin näiden näkökulman kautta. Myös ohjelman juontajista kasvoi julkisuuden henkiöitä. (Stenström, 1996, s. 103, 118).

Jatkoajan historia oli kuitenkin kohtuullisen lyhyt, 23 jaksoa syksyn 1967 ja kevään 1969 välillä (emt, s. 4-9). Tuona aikana ohjelman sisältö vakavoitui ja jaksojen aiheet muuttuivat rohkean viihteellisistä yhteiskunnallisempaan suuntaan. Kun ohjelman alkuaian tyypillisiä aiheita olivat esimerkiksi minihameet, hippiliike, seksikkyys ja lentävät lautaset, käsiteltiin loppuaikoina esimerkiksi lakipykälää, vallankäyttöä, maanpuolustusta sekä rikkautta ja köyhyyttä Suomessa. Yleisradion viihdepäällikkö Aarre Elon mukaan tähän *Jatkoajan* “yhteiskunnallistumiseen” vaikutti pitkä keskustelu pääjohtaja Eino S. Revon kanssa. Repo korosti, että *Jatkoaika* oli voimakas ase, jolla voitiin vaikuttaa ihmisten ajatteluun. (emt, s. 7) Näin aiheet muuttuivat loppuaikoina “yhteiskunnallisesti tärkeämmiksi”. Kansalaista haluttiin informoida tärkeistä asioista.

Stenströmin mukaan *Jatkoaika* oli informatiivisen ohjelmapolitiikan mannekiini. Se yhdisteli komiikkaa ja ajankohtaisia aiheita sekä käsitteli rohkeasti tabuina pidettyjä asioita. Vaikka ohjelmantekijät ja yleisö väsähtivät ja ärsyntyivät ohjelmaan kohtuullisen nopeasti, verrattuna vaikkapa *Uutisvuotoon*, jonka suosio näyttää

jatkuvan jo kuudetta vuotta, kehitti *Jatkoaika* viihdettä uuteen suuntaan. Se toi puheviihteen Suomeen, loi tavan yhdistää asiaa ja viihdettä ja vaikutti julkkiskulttuurin syntyyn. (emt, s. 118-119)

Uudenlainen tapa tehdä ohjelmia ei ärsyttänyt ainoastaan osaa yleisöstä. Revon pääjohtajakauden aikana harjoitettu leikki informaation ja viihteen rajoilla oli saanut myös osan Ylen väestä huolestumaan. Niinpä Revon väistyttyä viihteen ja informaation välille yritettiin sääntöjen tasolla piirtää tiukempaa rajaa. (Valaskivi, 2002, s. 14-15)

Vuonna 1972 voimaan tulleessa Ohjelmatoiminnan säännöstössä (OTS, 1972, s. 3) tähdennettiin, että fakta ja fiktio on pidettävä ohjelmatoiminnassa erillään, ja jos samassa ohjelmassa käytetään molempia, on katsojalle tehtävä selväksi, kummasta on kyse.

On kuitenkin väärin sanoa, että Revon ja informatiivisen ohjelmapolitiikan ideat olisi haudattu heti Revon kauden jälkeen. Hujanen mukaan usein unohdetaankin, että samoihin aikoihin Ylen hallintoneuvosto hyväksyi joukon säännöksiä, joilla informatiivisesta ohjelmapolitiikasta tehtiin virallinen ohjelmatoiminnan normisto (Hujanen, 1995, s. 262-263).

Informatiivisen viihteen ajatukset näkyivät vielä varsin selvästi vuosina 1975-1977 lähetetyssä Tasavallassa tapahtuu –ohjelmassa, jossa TV2:n ajankohtaistoimitus ja viihdetoimitus yhdistyivät tuottamaan makasiiniohjelmaa, jonka tavoitteena oli katsojien älyllinen aktivointi. Tämä älyllinen aktivointi sai ohjelmassa kuitenkin yliotteen viihteen kustannuksella. Valaskiven mukaan Tasavallassa tapahtuu päättyi loppujen lopuksi olemaan hyvin viihdekräyttinen ohjelma, jossa "...informatiivisuus ikään kuin korotti ohjelman pois saastuttavasta ajanvietekategoriasta, jolloin ohjelma itse asiassa lakkasi samalla olemasta viihdettä." (Valaskivi, 2002, s. 27-29)

3.2.2. Viihteen ja informaation rajankäynti

Viihdettä ja informaatiota yhdisteleville ohjelmatyypeille ei ollut yhtenäistä nimeä. Niitä saatettiin kutsua informatiiviseksi viihteeksi, ajankohtaisviihteeksi tai viihteellisiksi ajankohtaisohjelmiksi. Nämä nimet eivät kuitenkaan kerro paljoa ohjelmien muodosta. Valaskivi onkin jakanut näitä rajavyöhykkeen ohjelmia erilaisiin lajityyppeihin (emt, s. 18-19). Niitä löytyy kolme: ajankohtais- ja asiaviihde, muodon parodiat sekä faktaa ja fiktiota sekoittavat ohjelmat.

Tasavallassa tapahtuu –ohjelma edusti näistä ensimmäistä, *ajankohtais- ja asiaviihdettä*. Tälle lajityypille on tyypillistä kantaottavuus ja joskus voimakaskin yhteiskuntakritiikki (emt, s. 20). Näillä kriteereillä samaan kategoriaan voitaisiin lukea myös kuuluisa *Sirkus Pasila*, jonka lähetyksestä Harri Holkeri käveli harkitun mielenosoituksellisesti ulos vuonna 1970. Holkeria ohjelmassa provosoi Heikki Kinnusen esittämä pilkkalaulu, jossa asuntopula laitettiin kokoomuksen piikkiin varsin reippain sanankääntein (Salokangas, 1996, s. 276). Tällaista ajankohtais- ja asiaviihteen edustajaa on vaikea löytää nykyisen TV1:n tarjonnasta. Vaikka *Itse valtiat* ja *Uutisvuoto* ovat täynnä ironista ivaa yksittäisiä henkilöitä ja politiikkaa kohtaan, ei tämä iva jalostu mielestäni niin pitkälle, että siitä tulisi vakavaa yhteiskuntakritiikkiä.

Toinen viihteen ja informaation rajankävijätyyppi, *muodon parodiat*, soveltavat muun televisiokerronnan muotoja ja nauravat näille. Muodon parodioilla on hyvin vaihteleva suhde ajankohtaiseen keskusteluun. (emt. s. 21-22) Tämän tutkimuksen ohjelmista *Uutisvuoto* käy mainiosti esimerkiksi visailumuodon parodiasta, jolla on hyvin vahva suhde ajankohtaiseen keskusteluun.

Kolmas tyyppi, *faktaa ja fiktiota sekoittavat ohjelmat*, aiheuttivat usein vilkasta keskustelua. Näitä ohjelmia tehdään vieläkin, mutta niihin ei enää suhtauduta niin kummastellen, joka Valaskiven mukaan johtunee aikakauden muutoksesta. (emt. s. 22-23)

Viime aikoina faktaa ja fiktiota on yhdistelty mm. TV2 :n ympäristöohjelmissa, ensin *Nollapilkkuviidessä* ja sittemmin sen seuraajassa *Ekoistissa*, joissa fiktio on niitä tutkineen Piia Ketopaikan mukaan palvelnut mielenkiintoa ylläpitävänä, ohjelmaa rytmittävänä ja asioita konkretisoivana tekijänä (Ketopaikka, 2002 s. 82-83) Samoin *Ajankohtainen kakkonen* on keventänyt makasiinitarjontaansa "vikkellillä", joissa lyhyesti, ytimekkäästi ja usein musiikin avulla irvaillaan muusta mediasta poimituille yksittäisille lausunnoille tai ilmiöille.

Faktaa ja fiktiota yhdisteleviin ohjelmiin voidaan Valaskiven mukaan lukea myös jotkut sarjadraamat, jotka ottavat draaman aiheet elävästä elämästä ja mahdollisesti liittävät joukkoon journalistista tai journalistiselta näyttävää aineistoa (emt. s. 23). Tällaisia ohjelmia edustivat Valaskiven mukaan 1960-luvulla *Kiurunkulma* ja 1990-luvulla *Metsolat*.

Toinen tarkastelemani ohjelma – *Itse valtiaat* – on vaikea jäsentää mihinkään näistä kategorioista. Silti se on lähimpänä viimeksi mainittua faktan ja fiktion sekaista sarjadraamaa. *Itse valtiaat* on karikatyyrihahmojen kautta voimakas yhteys ajankohtaiseen poliittiseen elämään. Myös median läsnäolo on sarjassa jatkuvaa ja ohjelma irvailee poliitikkojen ja toimittajien suhteelle.

Valaskivi ei ole tästä samaa mieltä kanssani (emt. s. 22). Hänen mukaansa *Itse valtiaat* on muodon parodiaa – hän ei tosin kerro mitä muotoa se parodioi. *Itse valtiaat* on hänen mielestään irrallaan ajankohtaisuudesta ja tyytyy lähinnä käsittelemään yhteiskunnallisia asioita yksilön kautta ja yksilöön keskittyen. Valaskiven mukaan tässä yksilökeskeisyydessä on kyse samasta ilmiöstä kuin *Karpolla on asiaa* -ohjelman melodramaattisuudessa (emt. s. 19, 22).

Itse valtiaat onkin varsin ongelmallinen tapaus. Olen Valaskiven kanssa samaa mieltä siitä, että se "redusoi poliitikot lähinnä tietynlaisia mielipiteitä edustaviksi yksilöiksi". (emt, s. 22) Mutta toisaalta tällainen redusointi (eli suomeksi pelkistäminen) on tarpeen, jotta pystytään luomaan raja vaikkapa todellisen Paavo Lipposen ja animaatiohahmo Paavo Lipposen välille.

Mielestäni *Itse valtiaat* on mielenkiintoinen yritys tehdä politiikasta mielenkiintoista ja inhimillistä siinä toimivia hahmoja. Sitä paitsi todellisuudesta puhuttaessa joudutaan aina pelkistämään jotain. Kieli itsessään kuvaa monimutkaista todellisuutta pelkistämällä tiettyjä merkityksiä yksinkertaisiksi sanoiksi. Eikä tämän yksinkertaistamisen vuoksi silti voida mielekkäästi sanoa, että kieli on turha väline, tai että se "on irrallaan ajankohtaisuudesta". Kieli, myös *Itse valtioiden* ohjelmallinen kieli on mielestäni täysin kelvollinen väline todellisuuden hahmottamisessa.

3.3. "Ja mitähän Teille saisi olla?" Katsojista tulee asiakkaita

Koko pohjoismainen julkinen palvelu kävi 80-luvulla läpi voimakasta ajattelutavan muutosta. Tanskalaisen Henrik Söndergaardin mukaan kyse oli siitä, että siirryttiin pois "koko kansan kanavien" ja yhtenäiskulttuurin ajasta (Söndergaard, 1996, s. 176-177). Ihanteiksi otettiin nyt kulttuurinen moniarvoisuus.

Suomessa jouduttiin ajan tuulien mukaan hylkäämään ajatus informoidusta kansalaisesta ja tilalle alkoi tunkea ajatus kuluttajakansalaisesta (Valaskivi, 2002, s. 3). Valaskiven mukaan tähän ajatteluun liittyy olennaisesti asiakaskeskeisyys. 80-luvulle tultaessa katsojaan ei enää suhtauduttu suomalaisena kansalaisena vaan Yleisradion asiakkaana, tv-ohjelmien kuluttajana.

Radion "kulutusta" tutkineen Eeva Mäntymäen mukaan kuluttajakansalaisuuden tuoma muutos liittyy valtion ja kansalaisen muuttuneeseen suhteeseen. Valtiosta on tullut yksi – vaikka ei välttämättä muiden kanssa samanarvoinen – palvelujen tarjoaja muiden rinnalle (Mäntymäki, 2001, s. 21). Kuluttajakansalaisten aikaan siirryttäessä valtiollisen Yleisradion ja "koko kansan" suhde rikkoutui ja tälle suhteelle oli nyt etsittävä uusia muotoja.

1980-luku oli Yleisradiossa pääjohtaja Sakari Kiurun aikaa. Hänen mukaansa tuona aikana yhtiössä tapahtui asennemuutos, joka oli tavallaan yhtä radikaali kuin 1960-luvun lopun, Reporadion ajan muutos. Lähettäjakeskeinen informatiivinen katsomus muuttui Kiurun aikana yleisökeskeiseksi, jossa yleisöä tutkimalla pyrittiin palvelemaan katsojia yhä paremmin. (Kiuru, 1990, s. 36, 39)

Tämä uusi kiinnostuminen asiakas-katsojasta näkyi esimerkiksi Yleisradion tutkimusosastolla. Tutkimusosasto julkaisi 80-luvun loppupuolella kaksi artikkelikokoelmaa, joissa pyrittiin pääsemään selville siitä, mitä katsojien päiden sisällä liikkui katselutilanteessa ja minkälaista arki olohuoneissa on. Nämä julkaisut olivat *Kymmenen esseetä elämäntavasta* vuodelta 1986 sekä *Elämää kuvavirrassa* vuodelta 1989. Samalla linjalla jatkoi myös *Nykyajan sadut*, joka julkaistiin vuonna 1992, ja jossa pohdittiin sitä, miten katsoja muodostaa omat merkityksensä televisio-ohjelmien tarjoamien virikkeiden pohjalta. Näiden tutkimusten lähtökohtien kautta valottuu muutos, jossa merkitysten muodostamisen valta siirrettiin hiljalleen televisio-ohjelmilta ja niiden tekijöiltä katsojille itselleen.

Tämän muutoksen taustalla toimi kaksi viestintäympäristöä voimakkaasti muuttanutta teknistä prosessia. Toisaalta kyse oli uusien viestintäkanavien – kaapelien ja satelliittien – mukaantulosta (Oksanen, 1986, s. 223). Toisaalta kyse oli videoiden ja kaukosäätimien mukanaan tuomasta uudesta katselun vapaudesta (Heikkinen, 1989, s. 11).

Uusi aika oli kriittistä myös informatiivisen viihteen asiapainotteisuutta kohtaan. Esimerkiksi Ylen entinen apulaisjohtaja Risto Volanen sanoo vuoden 1985 ohjelmepoliittisessa alustuksessaan, että viihtyminen kyllä perustuu ahmavaaralaisittain oivallukseen, tiedonhalun virittymiseen ja tyydyttämiseen, mutta älyllisyys ei saa päästä yksinvaltaan viihteellisissä ohjelmissa. Liika älyllisyys ja pyrkimys vieraannuttaa ihmiset omasta passiivisuudestaan johtivat Volasen mukaan siihen, että katsojat eivät yksinkertaisesti halunneet katsoa ohjelmia. Volanen kysyykin, missä määrin vieraannuttamisen ihanne on vaikuttanut siihen, että monelle suomalaiselle amerikkalaisten viihdesarjojen todellisuus on paljon omaa suomalaista ympäristöä läheisempi. (Volanen, 1985, s. 6-15)

Volasen mukaan merkittävin puute Ahmavaaran työssä oli se, että se rajasi ulkopuolelleen keskeisen osan ihmisen arkikokemusta, esimerkiksi tunteet, ainutkertaiset kokemukset, tavoitteet ja tietoisuuden. Tietoa ei Volasen mukaan tullut väheksyä, mutta sen lisäksi viihteessä oli valjastettava nyt käyttöön myös tunteet. (emt, s. 4, 14)

Volasen ajatuksista kuultaa läpi se, että 80-luvulla alkoi olla hyväksyttävää tehdä ohjelmia, joihin katsoja saa eläytyä ilman pakollista "yhteiskunnallista kasvua". Vakavuus ja lähettäjävetoisuus alkoi poistua Yleisradiosta, sen rooli muuttui yhteiskunnan parantajasta katsojan palvelijaksi. Ajattelutavan muutos on merkittävä. Reino Paasilinna, joka valittiin Yleisradion johtajaksi vuonna 1989, tiivistä ajattelutavan muutoksen hyvin. Hänen mukaansa idea ulkoapäin tuodusta *aktivoimisesta* oli muuttunut katsojan sisälähtöiseksi *aktivoitumiseksi* (Hemánus, 1990, s. 69)

1980-luvulla alettiin myös uudelleen puhua siitä, että faktaa ja fiktiota voisi taas sotkea toisiinsa. Yleisradion sisäisen Linkki-lehden teemanumerossa Hujanen miettii faktan ja fiktion yhdistelyn edellytyksiä (Hujanen, 1983, s. 24-27). Hänen mukaansa faktan ja fiktion rajan on pysyttävä selvänä niissä ohjelmissa, joiden sisältö liittyy kiinteästi ihmisten käytännön toimintaan tässä ja nyt. Erottelun on siis oltava selkeää esimerkiksi uutisissa ja opetusohjelmissa. Samalla olisi kuitenkin huolehdittava siitä, että ohjelmistosta löytyy tuotoksia, joissa pyritään avaamaan tietoisuuden kaavoja ja kangistumia. Näissä ohjelmissa faktan ja fiktion sotkeminen toisiinsa voisi taas tulla kyseeseen.

Uutta 80-lukulaista ajattelua viihteessä edusti esimerkiksi vuosina 1981-1983 lähetetty *Hukkaputki*. Siinä käsiteltiin viihteellisesti ajankohtaisia asioita sketsien ja laulujen avulla. Valaskiven mukaan *Hukkaputkessa* merkittävää oli se, että se alkoi puhutella katsojaansa yksilöinä. Siinä myös nostettiin poliitikot esiin yksilöinä ennemmin kuin poliittisina toimijoina. *Hukkaputken* aikoihin sijoittuu myös ironian tulo suomalaiseen televisioon. Ironiaa käytettiin Valaskiven mukaan monissa eri

ohjelmatyypeissä ja sen avulla pystyttiin kyseenalaistamaan "pyhinä" pidettyjä asioita, esimerkiksi politiikkaa. (Valaskivi, 2002, s. 30)

Tämä muutos kohti yksilöllisempää suhdetta vallanpitäjiin on jotain, mitä voidaan lukea myös tarkastelemistani nykyisistä ohjelmista. *Itse valtiaissa* ollaan ikään kuin päästy vallan kulissien taakse, yksilöiden omien huolien ja mielihalujen alueelle. *Uutisvuodossa* vaihtuvat kilpailijat saavat kestää vakijäseniltä varsin henkilökohtaisiin asioihin menevää sanailua (Janina Andersonin erittäin kova ääni, Riitta Uosukaisen vesisänky-puuhat, Lauri Karhuvaaran hikoilu).

Molemmille ohjelmille tyypillinen ironinen ote on mielestäni se avain, jolla ulkoapäin tuleva kritiikki pysyy kurissa. Voidaan sanoa, että ironia ja yksilökeskeisyys eivät ole tulleet viihteeseen samaan aikaan sattumalta. Mieluummin kyse on siitä, että henkilökohtaisuuksiin menevässä viihteessä ironia on aivan välttämätön pehennyskeino. Tai toisin päin: ironiseen ajatteluun taipuvaiset ihmiset suhtautuvat itseensä vähemmän vakavasti ja siksi piikittelystä on voinut tulla osa keskustelukulttuuria.

3.4. Kanavaudistus ja kilpailun aika

1990-luvulla Yleisradio on saanut vastata vielä uusiin haasteisiin. Söndergaardin (1996, s. 176-177) mukaan tällöin Pohjoismaissa alkoi todellinen kilpailun aika. Julkisen palvelun kanaville tuli kaupallisia kilpakumppaneita, joiden haasteeseen yleisradiokanavien oli vastattava. Ohjelmapolitiikassa julkinen palvelu ei enää saanutkaan itsestäänselvästi lähes sadan prosentin katsojaosuuksia. Söndergaardin mukaan julkisen palvelun kanavien oli hyväksyttävä se, että yleisö eriytyi ryhmiksi ja että kanavien katsojiksi tuli nyt tietty "markkinaosuus" tästä yleisöstä. (Tätä yleisöjen hajautumista ajatellen voidaan sanoa, että Ylen 1980-luvun yleisö- ja elämäntapatutkimukset olivat tarpeellista varautumista tulevaan.)

Suomessa tilanne on muihin Pohjoismaihin verrattuna ollut hieman erityinen, sillä Mainostelevisio (MTV) on televisiotoiminnan alkamisesta asti toiminut erillisenä ohjelmien tuottajana, vaikkakin se toimi vuosikymmenet Yleisradion kanavilla. Samoin Kolmoskanavan – Yleisradion, MTV:n ja Nokian yhteishankkeen - perustaminen loppuvuonna 1986 toi uuden kansallisen kumppanin markkinoille jo varsin varhaisessa vaiheessa (Salokangas, 1996, s. 401-402). Tästä huolimatta suuret muutokset tapahtuivat vuonna 1993. Silloin kanavauudistus erotti MTV:n Yleisradion kanavilta ja jätti lähtiessään suuren viihdeaukon. MTV:n tehtävänä kun oli ns. populaarin prime-time-ohjelmiston tuottaminen Ylen tv-kanaville (Hujanen, 2002, s. 19).

Kanavauudistuksen jälkeen Ylen kaksi analogista tv-kanavaa ovat profiloituneet vimmatusti omantyyllisikseen. Uusimmassa Ylen visiossa vuosille 2001-2003 TV1:n ja TV2:n viihteet määritellään seuraavasti: TV1 erikoistuu reagoivaan viihteeseen, erityisalana satiiri; TV2 erikoistuu perusviihteeseen, erityisalanaan musiikki (Hujanen, 2002, s. 146).

Kanavauudistus ja MTV:n pullahtaminen omalle kanavalleen näyttävät vaikuttaneen Ylen viihteeseen niin, että TV2 on alkanut erikoistua siihen populaariin "perusviihteeseen", joka kuului ennen MTV:lle. Näin TV1:n rooliksi näyttäisi jääneen informatiivisen viihteen perinteen säilyttäminen.

Söndergaard näkee, että julkisen palvelun kanavien rooli on nykyisin muovautunut "peruskanaviksi" tai "täydentäviksi kanaviksi". Tasapuolisuuden ihanteet (on palveltava kaikkia katsojaryhmiä) ja täyden palvelun kanavan ihanteet (täytyy tarjota kaikkia ohjelmatyyppejä) ovat siis korostuneet. Söndergaardin mukaan julkisen palvelun televisio erottuu nykyään muista kanavista täydentävällä ohjelmistolla, laadulla ja markkinakritiikillä. (Söndergaard, 1996, s. 176-177).

Söndergaardin ajatusten pohjalta TV1:n viihdettä voisi siis kuvata laadukkaana viihteenä, jonka pyrkimyksinä ei ainakaan ole muiden kanavien viihteen jäljittely. Ennemmin se pyrkii suhtautumaan muuhun viihteeseen kriittisesti ja etsimään omia tapoja viihdyttää katsojia. Tai ainakin tämän "reagoivan viihteen" ihanteena

voisi pitää asioita, joihin muiden kanavien viihdeohjelmat eivät pyri. Näin TV1:n viihteen rooli nimenomaan julkisen palvelun viihteenä korostuu. Julkisen palvelun kanavalla on, ja pitääkin olla, mahdollisuus tehdä viihdettä, joka ei ole välttämättä helppoa, joka ei tuo takuuvarmoja isoja katsojalukuja ja joka ei perustu vakiintuneisiin viihteen muotoihin. Haluankin painottaa, että puhuttaessa julkisen palvelun viihteenä, on puhuttava ennen kaikkea *mahdollisuudesta*. Julkisen palvelun viihde on mahdollisuus tehdä vaikkapa tietosisältöistä, epätavallista, ehkä jopa epäkorrektia viihdettä. Näyttäisi, että ainakin teemojensa ja käsittelytapojensa puolesta *Itse valtiaat* ja *Utisvuoto* tarjoavat jotain muuta kuin muiden kanavien viihdeohjelmat. Niiden viihteellisyys on ironista ja niissä kritisoidaan sekä televisio-ohjelmien muotoa että uutisjulkisuuden kliseitä.

3.5. Tabujen sohimista ja politiikan arkipäiväistämistä

Tässä vaiheessa lienee tarpeen antaa puheenvuoro myös Yleisradion omille julkilausutuille tavoitteille. Näin TV1:n viihdettä kuvailee Yleisradion vuosikertomus 2001 (s. 18-19):

"Kukaan meistä ei voi olla pelkkää järkeä 24 tuntia vuorokaudessa. Vapauttava nauru on tärkeää. Viihde voi lisäksi ikään kuin keittiön kautta sohaista asioita ja kyseenalaistaa tabuja hyvällä tavalla. TV1:n viihteesä satiirilla on sijansa. YLE ei ole sidoksissa siihen, mitä mainostajat pitävät soveliaana. Nuoret 3D-animaation tekijät ovat Itse valtiaat -sarjallaan asettaneet riman korkealle muille alalle kurotaville. Nyt jo alle kouluikäisetkin hämmästyttävät vanhempiaan puhumalla Paavo Lipposesta."

Pelkkää järkeä ei TV1:n katsojan tarvitse siis olla. Nauru vapauttaa järjen ainaisesta ylivallassa. Tällaista vapauttavan naurun ideaa voitaisiin kutsua Bahtinin termein karnevalismiksi (Bahtin, 1984, s. 4-5). (Huom. Bahtinin kirjojen heikon saatavuuden vuoksi olen joutunut käyttämään gradua tehdessäni vuorotellen vuoden 1984

englanninkielistä ja vuoden 1995 suomenkielistä painosta. Sisältö niissä on sama.) Bahtin jäljittää karnevaalin idean keskiajalle ja renessanssiin, jolloin erilaisissa kansanjuhliissa, karnevaaleissa ja koomisissa esityksissä oli luvallista kääntää kaikki virallinen ja vakava nurin kurin (emt, s. 5-6). Tälle nurinkuriselle maailmalle voitiin sitten nauraa huolelta. Mielestäni samaa virallisen, poliittisen ja vakavan uutisjulkisuuden parodiointia ja nurin kääntämistä löytyy *Itse valtiasta* ja *Uutisvuodosta*, jotka ammentavat aiheensa juuri vakavina pidettyjen politiikan ja uutisten maailmasta. Bahtinin ajattelu liittyy likeisesti populaarikulttuurin ja kansankulttuurin ajatuksiin, joita käsittelen tarkemmin luvussa kolme.

“Viihteen ominaisuuksiin kuuluu olla avoin suurelle yleisölle. Laajat kansankerrokset tavoittava Maailman ympäri viestittää näennäistiedollaankin, että maailmassa on myös muita maita ja asioita.” (Yleisradion vuosikertomus, s. 19)

Maailman ympäri –tietokilpailussa kilpaillaan maantiedon tuntemuksella. Tietokilpailussa on kuitenkin yksi erikoinen piirre: suurin osa kaukaisista maista on meille niin vieraita, että iso osa kysymyksistä on aivan liian vaikeita vastattaviksi muuta kuin arvaamalla. Tätä kummallisuutta vuosikirjan kuvaus selvittää hyvin. Siinä tulee ilmi TV1:n viihteen päämääräorientoitunut ajattelu. Ohjelman tiedoilla ei ole väliä, kunhan se tulee hahmottaneeksi sitä laajaa maailmaa, jossa me elämme.

Laajat kansankerrokset *Maailman ympäri* –ohjelman katsojiksi tuo mitä luultavimmin hauskan juontajan Simo Frangénin vitsit sekä katsojien mahdollisuus osallistua Veikkaus Oy:n kotipeliin, jonka voitonumerot arvotaan ohjelmassa. Frangénin esiintymisessä, asioiden mielivaltaisessa yhdistelyssä ja ylitseampuvassa teatraalisuudessa on myös jälkiä karnevalismista. Frangénin karnevaali tosin poikkeaa *Itse valtioiden* ja *Uutisvuodon* karnevaalista aiheidensa tasolla. Frangénin huumori on pitkälti kielellä pelaamista, eräänlaista verbaaliakrobatiaa. Se ei käännä nurin politiikkaa ja julkisuuden kliseitä vaan ennemminkin koko kielenkäytön ja merkitysten yhdistelyn tavan. Ja samalla se tulee tehneeksi koko tietovisailumuodosta eräänlaista pilaa. Hävinneet kilpailijat saavat lohdutuspalkinnoiksi lähes arvottomia, ensisijaisesti hauskalla tavalla edeltävien kysymysten aihepiireihin yhdisteltyjä lahjoja, Frangén puhuu arvontapalloille ja rikkoo tietoisesti *Maailman*

ympäri –ohjelman formaattia ja tekotapaa esimerkiksi ilmestymällä vääristä paikoista ja kommentoimalla omaa juontajan rooliaan.

Karnevaali ja hassuttelu on siis sallittua perjantai-iltana, mutta siinä samalla tullaan viestittäneeksi että maailma on suuri paikka, täynnä toinen toistaan tuntemattomampia maita ja asioita. Uskaltaisin sanoa, että viihtyminen *Maailman ympäri* –ohjelman parissa on erilaista kuin tavallisten visailujen parissa. Tavallisissa visailuissa jännitetään kilpailijoiden puolesta ja pyritään itsekin arvaamaan oikeita vastauksia. *Maailman ympäri* taas viihdyttää ensisijaisesti Frangénin persoonaan kiinnittyneellä nurinkurisuudella.

"Uutisvuoto on siirtänyt monen saunavuoron lauantaina." (emt, s. 19)

Uutisvuodon saunavuoroja siirtävä vaikutus taas viestii siitä uudesta 80-luvulla alkaneesta ajattelusta, jonka mukaan ohjelmien on oltava osa ihmisten arkea. Siksi vuosikirjassa voidaan tyytyväisinä todeta, että *Uutisvuoto* on löytänyt oman paikkansa lauantaina saunovan suomalaisen arkirutiineissa.

"YLEn viihteellä on silti selvät rajat. Ahneutta, isoja rahapalkintoja ja tavallisten ihmisten pilkkaamista ei suosita." (emt, s. 19)

Tässä lausahduksessa on sellainen vinha tausta, että se tulee kritisoineeksi kolmea kilpailevien kanavien tietokilpailuohjelmaa. Nelosen *Greed* (suom. ahneus) ja *Haluatko miljonääriksi* (isot rahapalkinnot) sekä MTV3:n *Heikoin lenkki* (tavallisten ihmisten pilkkaaminen) perustuvat nimenomaan noihin kolmeen asiaan, jotka jäävät Yleisradion rajauksen ulkopuolelle. Näyttää siltä, että rahan tavoittelu muuten kuin institutionaalisen Veikkaus Oy:n peleissä on tabu, samoin kuin tavallisen ihmisen koskemattomuuden loukkaaminen. Ilmeisesti Yleisradion kanavilla ei tulla näkemään myöskään viime aikoina trendikkäiksi osoittautuneita tosi-tv-ohjelmia, ne kun yleensä pistävät tavalliset ihmiset lasipurkkiin kaikkien katsottavaksi ja tarjoavat viimeiselle selviytyjälle suuren rahapalkinnon. Samaan hengenvetoon tulee kuitenkin mainita, että esimerkiksi maailmanmenestykseksi muodostunut tosi-tv-projekti *Expedition Robinson* on kotoisin Ruotsin julkisen palvelun kanava SVT:ltä

(Hujanen, 2000, s. 77). Tällä hetkellä olisi kuitenkin vaikea kuvitella, että TV1 alkaisi näyttää trimmattujen, ruskettuneiden nuorukaisten selviytymiskamppailua kaukaisella trooppisella saarella. Robinsonin oikeudet onkin Suomessa hankkinut Nelonen, joka kuvaa Suomen Robinsonin kisan kesällä 2003 (Nelosen Robinson www-sivut). Julkinen palvelu ja tosi-tv eivät ainakaan vielä näytä kohtaavan Suomessa.

Lyhyenä yhteenvedona voisi sanoa, että Yleisradion viihdekäsitys on laajentunut ja vapautunut reporadion ajoista. Elämyksellisyydestä ja tunteista on tullut sallittua, television ääressä viihdeohjelmia katsoessa ei tarvitse koko ajan kasvaa yhteiskunnallisena vaikuttajana. Nähdäkseni viihteen rooli on jakautunut kahtia ja tämä jako näkyy televisiokanavien profiloitumisessa vuoden 1993 kanavauudistuksen jälkeen. TV2 pitää huolta tavanomaisemmasta viihteestä, kun informatiivisen viihteen perintö jatkuu TV1:n reagoivassa, ironisessa ja karnevalistisessa viihteessä.

4. Julkisen palvelun viihde populaarikulttuurina

Vaikka julkisen palvelun viihteellä on nähdäkseni mahdollisuus ja velvollisuus erottua muusta viihdetarjonnasta, on myös Yleisradiolla tavoitteita, jotka saattavat kaventaa tätä mahdollisuutta. Nämä tavoitteet koskevat katsojalukuja. Ylen on tarjottava vastinetta lupamaksurahoille ja siksi olisi tavatonta ajatella, että Ylen viihdeohjelmat olisivat niin vaikeasti lähestyttäviä ja epäkonventionaalisia, että niiden katsojakunta olisi pieni ja eriytynyt. Olen kuitenkin sitä mieltä, että suuret katsojaluvut ja niiden tavoittelu eivät sulje pois julkisen palvelun viihteen omaleimaisuuden mahdollisuutta. Päinvastoin: suuret katsojaluvut yhdistettynä muusta tarjonnasta poikkeavaan viihteeseen tekevät julkisen palvelun viihteestä erityisen kiintoisan ohjelmaryhmän myös populaarikulttuurin näkökulmasta. Suuret katsojaluvut eivät suinkaan edellytä ohjelmalta konventionaalisuutta vaan ennemminkin luovuutta, ja siihen julkisen palvelun viihteellä on mahdollisuus.

Yleisradion omassa vuosikirjassa (2001, s. 19) todetaan, että viihde pyrkii tavoittelemaan laajoja kansankerroksia. Toisin sanoen viihteellä pyritään saavuttamaan suuria katsojalukuja. Ainakin mittaritutkimusten valossa tämä näyttäisi toteutuvan. Tätä kirjoittaessa eletään viikkoa 5/2003, jolloin Finnpanelin mukaan viihdeohjelmat ovat olleet kirkkaasti TV1:n viikon katsotuimpien ohjelmien joukossa. *Uutisvuoto* oli sijalla 4 (834 000 katsojaa), *Itse valtiat* sijalla 5 (776 000 katsojaa). Kun vielä *Maailman ympäri* oli sijalla 7 (727 000 katsojaa), (Finnpanelin ohjelmatiedot viikolta 5/2003) voidaan sanoa, että TV1:n viihdeohjelmat onnistuvat suurten yleisöjen tavoittelussa mainiosti. Näistä erityisesti *Itse valtiat* on lyönyt itsensä läpi aivan viime kuukausina. Hahmot ovat tulleet tutuiksi ja katsojamäärät nousseet huimasti. Aika hyvin ohjelmalta, jonka elinajan odote oli ensimmäisten kriitikoiden mukaan pari viikkoa (Hämäläinen, 2003, s. 28)

Informatiivisesta viihteestä ei nykyään paljoa puhuta. Syynä lienee se, että informatiivinen viihde kantaa käsitteenä helposti mukanaan tiettyä vakavan tai jopa elitistisen viihteen leimaa. Informatiivinen viihde on muodostunut Valaskiven (2002, s. 37) sanoin jonkinlaiseksi peikoksi, viihteeksi joka ylistää tietosisältöjä ja aliarvioi katsojia. Mielestäni nykyiset TV1:n viihdeohjelmat ovat onnistuneet löytämään reseptin, joka alkuperäisessä informatiivisessa viihteessä ilmeisestikin oli hukassa. Nyt ollaan päästy eroon viihdettä halveksuvasta asenteesta ja osataan löytää huumori vakavista aiheista. Toisaalta voidaankin kysyä, ovatko nämä ohjelmat edelleen informatiivista viihdettä vai ovatko ne kallistuneet nyt kokonaan viihteen puolelle. Olisiko perusteltua sanoa, että koko informaation ja viihteen rajankävijöiden lajityyppi on kadonnut? Valaskiven mukaan siihen suuntaan ollaan etenemässä, sillä hänen mukaansa kuilu asian ja viihteen välille on alkanut taas rakentua (Valaskivi, 2002, s. 37).

Mutta ennen kuin kannattaa tyrkätä *Itse valtiat* ja *Uutisvuoto* tavallisen viihteen koriin, kannattaa tarkastella sitä, mikä niistä tekee niin kovin suosittua, populaaria. Populaarikulttuurin käsitettä avaamalla voidaan tarttua ohjelmiin sellaisella tavalla, että niiden informatiivisuudesta tai epäinformatiivisuudesta voidaan perustellusti sanoa jotain. Käsittelen tässä luvussa julkisen palvelun viihdettä populaarikulttuurina, lähinnä pohtien, mitkä ovat ne tekijät, jotka saavat suuren ja heterogeenisen yleisön istumaan yhtä aikaa television ääreen ja katsomaan samaa ohjelmaa.

4.1. Valta on katsojan – ei ohjelman

Viihteeseen voidaan liittää – ja liitetäänkin ahkerasti – poliittisia ja vallankäyttöön kuuluvia piirteitä. Ohjelmien ja niiden tekijöiden käyttämä valta sekä ennen kaikkea populaarikulttuurin tutkimuksen mukana suosittumaksi tullut katsojan vallan tutkimus ovat avanneet joukkotiedotuksen ja viihteen valtahierarkioita

mielenkiintoisella tavalla. Mutta ensin haluan tehdä selväksi, minkälaisesta lähtökohdasta populaarikulttuuri aihetta lähestyy. Siksi on hyvä verrata populaarikulttuurin ja massakulttuurin käsityksiä toisiinsa.

Viihdettä massakulttuurina korostavan marxilaisen näkemyksen mukaan viihde on lunastanut paikkansa yhteiskunnassa, jossa ihmiset ovat vieraantuneet työstä. Viihde saa nämä vieraantuneet yksilöt rentoutumaan ja unohtamaan arkiset murheet. (Rohrbach 1979, s. 302-303)

Massakulttuurisilla linjoilla on myös Astala (1985, s. 66-68). Hän määrittelee viihteen olevan arvokasta siksi, että sen avulla yksilö voi tasapainottaa omaa sisäistä vieraantumistaan, eli kestää tukahdutettujen tuntemusten ja halujen puristuksessa. Nämä tuntemukset ja halut kun eivät pääse elämän puristuksessa esille. Astalan mukaan viihteen juju piilee siinä, että se tekee viittauksia näihin tukahdutettuihin tuntemuksiin ja haluihin. Viihde kuitenkin käsittelee tukahdutetut asiat puutteellisesti, joka johtaa siihen, että ne tukahtuvat uudestaan. Eli voidaan sanoa, että viihde vapauttaa ihmisen hetkeksi arkirutiineistaan, mutta pystyy siihen vain hetkellisesti. Totaalisen pessimististä ei Astalan ajattelu kuitenkaan ole. Viihde sisältää hänen mukaansa kritiikin siemenen, johon on mahdollista tarttua (emt. s. 68).

Astalan ajatus kritiikin siemenestä saa hänen näkemyksensä liukumaan massakulttuurista kohti populaarikulttuuria. Mutta tulisiko viihdettä sitten käsitellä massakulttuurina vai populaarikulttuurina?

Yksinkertaistaen voidaan sanoa, että massakulttuuri on käsitteenä pessimistisempi. Sen mukaan kulttuuriset tekstit tuottavat yhden suljetun lukutavan. Tässä tapauksessa se tarkoittaisi suunnilleen sitä, että tv:n viihdeohjelmiin olisi rakennettu – lähinnä tiedostamatta - tiettyjä merkityksiä, jotka ihmiset tulkitsevat katsoessaan samalla tavalla. Näin katsojamassoille välitettäisiin lähinnä vallitsevan ajattelutavan mukaisia ajatuksia, vaikka ne eivät ihmisten omaan elämään sopisikaan. Erona populaarikulttuurin käsityksiin on se, että populaarikulttuurissa lukijalla uskotaan olevan kulttuurinen kyky vastustaa ehdotettuja lukutapoja ja tuottaa omia, vastakkaisiakin merkityksiä. (Ovaskainen, 1990, s. 29-30)

Populaarikulttuurin käsite tavallaan syö massakulttuurin käsitteen. Massakulttuurissa lukutapoja oletetaan olevan yksi, populaarikulttuurissa määrä on ääretön. Oma tapani ymmärtää asia on lähempänä populaarikulttuuri-käsityksiä. Uskon kyllä, että teksteillä – siis myös tv-ohjelmilla – on kykyä "ehdottaa" yleisöilleen tiettyjä lukutapoja ja rajata katsojan merkityksenannon kenttää, mutta uskon että tv-ohjelmien katsojilla on sellaista kulttuurista kompetenssia, joka tekee tästä merkityksenannosta hyvin henkilökohtaisen asian.

Merkitykset muodostuvat katsojan ja tekstin kohdatessa toisensa, eikä ole kovinkaan mielekästä ajatella, että yksi teksti tuottaisi tietyn lukutavan kaikissa katsojissa, saati että tämä merkitysten muodostuminen olisi luonteeltaan pelkkää "pakoa ahdistavasta todellisuudesta", kuten massakulttuurisessa näkemyksessä korostetaan. Tv-katsojan kulttuurinen kompetenssi ja sen myöntäminen siirtää vallan ohjelman vastaanottotilanteeseen, ja katsojan valta on olennaista kun puhutaan populaarikulttuurista. Seuraavassa alaluvussa käsitellään sitä, kuinka monitulkintaiset tekstit antavat katsojalle merkitysten muodostamisen vallan, ja kuinka monitulkintaisuus on itse asiassa tekstin populaariuden välttämätön edellytys.

4.2. Populaari teksti on monitulkintainen

4.2.1. Mikrotaso määrää

Fisken (1989, s. 185-187) mukaan tekstistä voidaan erottaa kolme eri merkitystasoa: makrotaso, keskitaso ja mikrotaso. Makrotason merkitykset ovat niitä tekstin merkityksiä, jotka ovat ymmärrettäviä laajassa kulttuurisessa yhteydessä. Näin esimerkiksi länsimaiset ihmiset tunnistavat samasta tekstistä jotain yhteistä.

Keskitaso tulee askeleen alemmas, viitaten merkityksiin, jotka ovat ymmärrettäviä vaikkapa kansallisella tasolla. Mielestäni Suomen kokoisessa ja tyyppisessä, suhteellisen yhtenäisen kulttuurin maassa keskitason merkitykset ovat niitä, jotka suomalaiset lähes poikkeuksetta tunnistavat.

Mutta mikrotaso on populaarikulttuurin kannalta olennaisin, sillä tekstistä tulee Fisksen mukaan populaari vasta sitten, kun sillä on jotain merkitystä ihmisten arkisessa elämässä, merkitysten mikrotasolla. Makrotaso ja keskitaso tekevät tekstin ymmärrettäväksi, mutta eivät yleensä anna mahdollisuutta poikkeaviin luentoihin. Mikrotaso tarvitaan ennen kuin ihmiset pääsevät vertaamaan tekstin merkityksiä omiinsa.

Fisksen mukaan populaarien tekstien on jätettävä merkitykset riittävän avoimiksi, jotta niistä voidaan tehdä erilaisia luentoja. Populaarikulttuuri syntyy tilanteessa, jossa tarpeeksi avoin teksti kohtaa lukijan sosiaalisen tilanteen. Populaarissa tekstissä on oltava riittävästi yleistä ymmärrettävyyttä, jotta se kiinnostaisi mahdollisimman monia ihmisiä, toisaalta siinä on oltava mikrotasolla riittävästi tulkinnanvaraa, jotta siitä tulisi lukijalleen merkityksellinen. (emt, s. 5-7)

Fisksen mukaan (1987, s. 37) yleisesti ymmärrettävä kosketuspinta ohjelmiin tulee toisaalta ideologian, toisaalta television vakiintuneen muotokielen ansiosta. Ideologia nojaa yhteisiin, syvään juurtuneisiin ymmärryksiin todellisuuden luonteesta. Vakiintunut muotokieli, eli television kuva- ja äänikerronnan konventiot tekevät televisio-ohjelman seuraamisesta helppoa.

4.2.2. Viihde täytyy niellä kokonaisena

Ohjelmissa piilevä ideologia on mielenkiintoinen tutkimuskohde, mutta ei yksinään tutkittuna riitä. Populaarikulttuuri nimittäin korostaa monitulkintaisuutta ja ideologian analysointi ei yksinään ole kovinkaan mielenkiintoista, sillä se on vain osa kokonaisuutta ja yksin sitä tutkimalla tuo monitulkintaisuus saattaa hämärtyä.

Populaariviihdettä tutkinut Richard Dyer (1992, s. 2-3) kritisoi tutkimusta, joka pyrkii vain lukemaan viihdeohjelmista jotain syvemmällä piilevää ideologiaa, käsityksiä yhteiskunnan valtasuhteista tai sukupuolirooleista. Hänen mukaansa viihde alistetaan tällaisessa tutkimuksessa toisarvoiseksi asiaksi. Marxilaisesta perinteestä kasvavassa tutkimuksessa viihde on usein pelkistynyt vain tuotteeksi, joka on loppujen lopuksi vain osa suurta hyödykkeiden tuotantoa ja kulutusta.

Toinen viihdettä vähättelevä ja ideologiaa korostava suuntaus on Dyerin mukaan psykoanalyysi (emt, s. 4-5), joka usein näkee viihteen erittäin negatiivisessa valossa. Viihde on "sokeria pillerin päällä" ja tuon pillerin nähtiin sisältävän vallitsevan luokan etuja ajavan ideologisen ajattelutavan. Tämä ideologia-pilleri-ajattelu laajeni sittemmin myös psykoanalyttisen tutkimuksen ulkopuolelle. Dyerin mukaan viihdestä tuli tässä ajattelussa pelkkä luokka- ja sukupuolitaistelun väline. Ja välineen rooliin joutuessa kukaan ei joutanut miettimään viihdettä itseään, siitä tuli taas toisarvoinen asia, aivan kuten marxilaisessa ajattelussa. (emt, s. 5)

Viihdettä ja julkisen palvelun viihdettä käsiteltäessä ideologia nousee väkisinkin asialistalle. Tarkoitukseni ei kuitenkaan ole lukea pelkästään julkisen palvelun viihdeessä piilevää ideologiaa. Haluan kyllä siitä jonkinlaisen kuvan, koska se on osa tuon viihteen rakennetta. Mutta pelkästään ideologiakritiikki jättäisi osan viihteen rakenteesta tutkimatta. Täytyy siis muistaa pitää huomion kohteena julkisen palvelun viihdettä kokonaisuudessaan. Sillä tuo kokonaisuus voi olla jotain tyystin erilaista kuin pelkkä sen sisältä "paljastettu" ideologinen rakenne.

Kuten Yleisradion historiaa ja viihdekäsityksiä käsiteltäessä tuli havaittua, pidetään katsojaa Yleisradion taholta nykyään ennemminkin asiakkaana tai kuluttajana. Kuluttaja-katsoja-käsitykseen sisältyy ajatus ohjelmasta tuotteena, jota katsojalle tarjotaan. Jos tuijotetaan katsojalukuja, tuote on hyvä mikäli sitä haluaa "kuluttaa" mahdollisimman moni. Tällöin on vaarana se, että ohjelman laadun mittariksi tuleekin katsojalukujen mittari.

Jos taas halutaan ajatella julkisen palvelun viihteen laatua, on mietittävä sitä, mikä tästä viihteestä tekee populaaria. Mitkä ovat ne osaset, joista viihde muodostuu? Tässäkin mielessä Dyerin muistutus siitä, että viihdettä on tarkasteltava viihteenä, eikä vain jonkin viestin kantajana, on tärkeä.

4.2.2. Populaari teksti on merkitysten kerrostumista

Viihdetekstejä on siis tulkittava kokonaisuuksina, jotta voisi ymmärtää niiden suosion ja viihteellisyyden. Usein tämä suosio perustuu siihen, että teksti on kaikkea muuta kuin yhden selkeän puhutavan ilmentymä, se on moniääninen ja monitasoinen.

Tekstin tulkinnanvaraisuus on Fisksen mukaan tasapainottelua avoimien ja suljettujen tekstityyppien välillä (Olen suomentanut Fisksen useissa yhteyksissä käyttämät termit näin: writerly = avoin, readerly = suljettu, producerly = tulkinnanvarainen).

Avoin teksti on Fisksen mukaan eräänlaista avant-gardea, se tekee oman diskurssinsa näkyväksi, sisältää paljon monimerkityksisiä aineksia ja jäsentyy vasta lukijansa päässä. Suljettu teksti taas on mahdollisimman helppolukuinen, joka yrittää realistisella otteellaan saada katsojat antamaan sille mahdollisimman yhdenmukaisia merkityksiä. Tulkinnanvarainen teksti löytyy tästä välistä. Se yhdistää avointen tekstien monitulkintaisuutta suljettujen tekstien helppolukuisuuteen, eikä tuo ohjelmien omaa diskurssia niin näkyväksi. (Fiske, 1987, s. 94-95)

Tarkastelemani julkisen palvelun viihdeohjelmat osuvat tässä Fisksen tyypittelyssä tulkinnanvaraisten tekstien avoimelle laidalle, sillä niiden helppolukuisuutta rikkoo ohjelman oman diskurssin rikkominen. Erityisesti *Uutisvuoto* ja *Maailman ympäri* tekevät tätä jatkuvasti. Kuten aiemmin mainitsin, *Maailman ympäri* –juontaja Simo Frangén käsittelee jatkuvasti omaa asemaansa ohjelmassa ja sen juontajana. Samoin *Uutisvuodossa* tullaan usein "ulos" ohjelman maailmasta, arvostelemalla esimerkiksi käsikirjoitusta tai kommentoimalla ohjelman suosimaa tapaa vastata kysymyksiin pitkän kaavan mukaan ja huumorilla. Seuraavassa esimerkki *Uutisvuodon* kohdasta,

jossa Riitta Uosukainen kommentoi tapaa, jolla vakijäsenet perustelevat pitkään, polveilevasti ja kohtuullisen epäloogisesti yksinkertaista "faktaa vai fiktiota" -vastausta. Ja kun Uosukainen tulee siihen tulokseen, että hän sanookin asian suoraan, ohjaa juontaja Nyman hänet oikeille raiteille.

Uosukainen: Jos minä nyt joka tapauksessa perustelisin, kun tämä näköjään perustelulla aloitetaan. Olen sitä.... No, voin minä sanoa suoraankin.

Nyman: Eiei, saa perustella. Saa perustella.

Ohjelmakolmikosta *Itse valtiat* pysyy tarkimmin ruodussaan. Vaikka ohjelman sisällä käsitellään ja tuodaan esille poliittisen elämän ja median muodollisuuksia, ei ohjelma itsessään astu ulos omasta muodostaan. Tätä olisi esimerkiksi se, jos animaatiohahmot ymmärtäisivät olevansa animaatiohahmoja ja puhuttelisivat joissain repliikeissään todellisia poliitikkoja, sarjan piirtäjiä tai sarjan miljööhön ahtautta. Tällaista ei näkemissäni *Itse valtioiden* jaksoissa ole ollut. *Itse valtiat* on siis tekstinä aavistuksen suljetumpi kuin kaksi muuta ohjelmaa. Niiden itseään kommentoiva luonne tarkoittanee sitä, että ne avaavat myös televisio-ohjelmien muodon merkityksellistämisen ja naurun alueelle.

Hieman toinen näkökulma, eli Fisksen ajatus progressiivisesta tekstistä on hyvä keino ymmärtää julkisen palvelun viihteen populaaria luonnetta. Progressiivinen teksti on Fisksen mukaan sellainen teksti, joka yhdistelee oikeissa suhteissa tuttua ja turvallista vaikeaan ja ristiriitaiseen. Näin yhteiskunnassa ja kulttuurissa vallitsevat monitulkintaisuudet ja ristiriitaisuudet voidaan tuoda esille, kunhan teksti noudattaa muilta osin dominoivaa puhetapaa. (Fiske, 1987, s. 47)

Fisksen käyttämä esimerkkitapaus on 70-lukulainen *Charlien enkelit* –televisiosarja, jossa naisryhmä selvittää rikoksia (emt, s. 38-39). Sarjaa on kritisoitu kovasti siitä, että vaikka se antoi naisille aseman perinteisesti miehisessä dekkari/toimintasankarin roolissa, se tuli samalla korostaneeksi naisia ennen kaikkea seksuaalisina objekteina. Näin kriitikoiden mukaan vallitseva näkemys naisista otti ohjelmassa vallan ja söi sen radikaalit piirteet.

Fisken mukaan näin ei tarvitse olla, *Charlien enkeleiden* populaarisuuden salaisuus oli mitä ilmeisemmin juuri sen ristiriitaisuudessa, joka on tyypillistä monimerkityksisille, populaareille teksteille (Fiske, 1987, s. 85). Ristiriita syntyi siitä, että toisaalta sarja esitti naiset perimiehissä dekkariroolissa, toisaalta ohjelman tekotapa korosti sankarien ulkonäköä enemmän kuin mitä miesdekkareissa olisi luultavasti tehty. Ristiriita avasi katsojille useita tapoja merkityksellistää mies-nais-rooleja.

Sovelletaan samaa ajattelutapaa vaikkapa *Uutisvuotoon*. Samanlaiset yksisilmäiset kriitikot voisivat sanoa, että vaikka ohjelma käsittelee vakavia ja epätrendikkäitä asioita kuten päivänpolitiikkaa ja uutismaailmaa, joutuu se monikansallisiin formaatteihin perustuvan viihdemuodon ja julkkiksia ihannoivan maailmankuvan alistamaksi. Tässä kritiikissä ei ole mielestäni juurikaan järkeä. Olisi suunnilleen yhtä hyödyllistä kritisoida *Uutisvuotoa* sanomalla, että se nyt on vain viihdettä ja siksi arvotonta ja vääristynyttä.

Nähdäkseni *Uutisvuoto* pystyy käsittelemään vaikeitakin asioita siksi, että sen muotokieli on tuttua ja sitä on siksi helppo seurata. *Uutisvuodon* näennäinen tietokilpailu-muoto luo kehyksen, jonka läpi ohjelmaa on mutkatonta lähestyä. Vaikka se perustuukin vakioituun kansainväliseen formaattiin ja vaikka siinä esiintyykin vain poliitikkoja, toimittajia ja julkkiksia, olisi turha sanoa, että se vain hyödyntää uutisten ja politiikan valmiita aiheita, jotta formaatin kehittäjä saisi rahaa ja julkkikset enemmän valtaa. Vaikka formaatin kehittäjä saa epäilemättä rahaa ja julkkikset ehkä mahdollisuuden pönkittää valtaansa, populaarikulttuurin kannalta on olennaista että *Uutisvuodon* populaarin luonteen rakenneosasena on uutisten ja politiikan maailma. Kun tähän yhdistetään ohjelman julkisuudelle irvaileva luonne ja se, että ohjelmaan kutsutaan vierailijoiksi juuri niitä ihmisiä, jotka vaikuttavat joka päivä uutisten tuottajina tai lähteinä, saadaan aikaan ristiriita. *Uutisvuodon* rakenteen perusristiriita on siinä, että se irvailee sellaiselle elämän osa-alueelle, jonka edustajat joutuvat itse osallistumaan tuohon irvailuun.

Ohjelma tulee tämän ristiriidan avulla oikeastaan taustoittaneeksi julkisuuden tapahtumia ja pelisääntöjä. Näin se on itse asiassa lähempänä mediakasvatuksellista

ohjelmaa kuin tavallista tietokilpailua. Tämä tulkinta on jo aika kaukana niistä yksioikoisista tulkinnoista, että *Uutisvuoto* olisi pelkkää julkkisten valtdopingia tai kansainvälistä formaattikauppaa. Ennemminkin *Uutisvuodon* voidaan nähdä edistävän kiinnostusta poliittisesta elämästä, uutismaailmasta ja niissä toimivista ihmisistä.

Populaarikulttuurinen ajattelu näkee siis ohjelmiin huomattavasti syvemmälle kuin yksisilmäinen ideologia-analyysi. Ristiriitaisuudet ja monitulkintaisuudet tekevät yksioikoisista tulkinnoista turhia ja valottavat samalla ohjelmien suurten katsojalukujen taustoja.

Ohitin tässä pohdiskelussa *Uutisvuodon* julkisfiksaation käsittelyn. En kuitenkaan aio jättää sitä käsittelemättä lopullisesti, siitä enemmän luvussa 5. Keskeistä tässä yhteydessä se, että myös julkisen palvelun viihdeohjelmat voidaan nähdä samanlaisina monimerkityksisinä, ristiriitaisina kokonaisuuksina kuin muutkin populaarit tekstit.

4.2.3. Monen tason merkityksiä monenlaisille katsojille

Mielestäni julkisen palvelun viihdeohjelmien erityislaatuisuus voi parhaimmillaan olla samantyyppistä kuin Caldwellin tutkimassa *Villi Pohjola* –tv-ohjelmassa. Caldwellin mukaan amerikkalaisessa televisiossa 1980-luvulla yleistynyt itsetietoisuus ohjelmien suunnittelussa toi niihin mukaan lisää monipuolisuutta ja monitulkintaisuutta.

Yksi keskeisiä havaintoja murroksessa oli Caldwellin mukaan se, että katsojien todella huomattiin olevan aktiivisia ja tuottavan ohjelmista hyvin erilaisia merkityksiä. Nämä havainnot ovat johtaneet siihen, että monissa uusissa ohjelmissa ajatellaan jo lähtökohtaisesti katsojia yksilöinä suuren massan sijaan. Esimerkiksi *Villissä Pohjolassa* on tietty perusrakenne, jota on helppo seurata, mutta ohjelmassa on “opintolainaa ottaneille” tarjolla myös korkeakulttuurista kosketuspintaa, josta

Caldwell puhuu älyllisenä ylijäämänä (englanniksi intellectual surplus). Näin ohjelmia katsomaan saadaan hyvin erilaisista yhteiskuntaryhmistä lähtöisin olevia ja hyvin erilaisilla katsojakompetensseilla varustettuja ihmisiä. (Caldwell, 1995, s. 4, 250-253)

Caldwellin ajatuksista jää helposti sellainen kuva, että "älyllinen ylijäämä" olisi jokin elitistinen herkkupala, joka olisi vain harvojen etuoikeus. Mielestäni Caldwellin ajattelussa olennaisinta on kuitenkin se, että tekstin ymmärretään toimivan eri tasoilla. Tekstissä on toisaalta populaaria kosketuspintaa, joka tekee siitä ymmärrettävän suurelle ja heterogeeniselle katsojajoukolle, mutta toisaalta ohjelmasta nauttii enemmän mikäli tunnistaa sen syvempiä merkityksiä ja viittauksien kohteita. Esimerkiksi *Maailman ympäri* -ohjelman kielellinen kikkailu vaatii välillä kaukaa haettujen kielellisten monimerkityksisyyksien tunnistamista, *Itse valtioiden* hahmojen käyttäytymisen ymmärtäminen vaatii usein ajankohtaisen poliittisen tilanteen tuntemusta ja *Uutisvuodossa* taas jutut ovat yleensä hausکمempia, jos tunnistaa puheena olevat uutistapahtumat ja henkilöt. Näissä ohjelmissa kielellinen osaaminen sekä politiikan ja uutisten seuraaminen antavat katsojalle kompetenssia, joilla kyseisten ohjelmien älyllisestä ylijäämästä pääsee nauttimaan.

Julkisen palvelun viihteelle tällainen monitasoisuus on tärkeää. Ohjelmien täytyy tavoittaa suuri yleisö, mutta se ei riitä. Viihdeohjelmien on hyvä tarjota mielenkiintoista katsottavaa myös asiasuuntautuneelle katsojalle, jota esimerkiksi musiikkiin ja ihmissuhteisiin pohjautuvat lukuisat viihdeohjelmat eivät palvele. Näin Yleisradio pystyy luomaan juuri sitä uutta, luovaa ja tietosisältöistä viihdettä, jota sen on jo reporadion aikaan edellytetty tekevän. Se toisaalta täydentää muiden kanavien viihdetarjontaa, toisaalta se vie uutta kokeilemalla koko viihdeohjelma-genreä uusiin suuntiin.

4.3. Nurinkurisuudella valtaa ja arkea vastaan

Käsittelen nyt tarkemmin julkisen palvelun viihdettä eräänlaisena karnevalistisena kulttuurin muotona. Kuten aiemmin tuli jo mainittua, karnevalismi on Bahtinin käyttämä termi siitä erityisesti keskiajan ja renessanssin aikana harrastetusta naurukulttuurista, jossa vakavat ja muodollisen juhlalliset asiat käännettiin kansankulttuurissa nurin ja niille naurettiin (Bahtin, 1995, s. 6).

Bahtin tutkii 1500-luvulla vaikuttaneen kirjailija Rabelais'n teoksissa esiintyvää karnevalismia, joten hänen näkökulmansa on jo senkin vuoksi keskiajassa ja renessanssissa. Vaikka juuri tuohon aikaan naurukulttuuri olikin valtavan laajaa ja merkittävää (emt, s. 6), ei ole mitään syytä olettaa että vallitseville käsityksille nauraminen, parodiat ja muut karnevalismin muodot olisivat kokonaan kaikonneet kulttuuristamme.

Karnevalismi on toki muuttunut sitten keskiajan. Bahtinin mukaan 1600-1700-luvuilla karnevalismi alkoi kansanjuhlamaisena tapahtumana hiipua ja siitä tuli osa kirjallista kulttuuria (emt, s. 33). Kirjallisena kulttuurina se on välittynyt tuolta ajalta esimerkiksi komedioissa, romaaneissa ja teatteriperinteessä. Vaikka karnevalismi on levinnyt kirjallisena perinteenä erilaisiin kulttuurituotteisiin, on sillä Bahtinin mukaan aina samanlainen funktio :

Se pyhittää kuvittelun vapauden, antaa mahdollisuuden koota yhteen erilaatuista ja lähentää toisilleen vierasta, auttaa vapautumaan hallitsevasta näkökulmasta maailmaan, kaikesta konventionaalisesta, yleisesti tunnetuista totuuksista, kaikesta tavanomaisesta, totutusta, tuntemaan kaiken olemassaolevan suhteellisuuden ja aivan toisen maailmanjärjestyksen mahdollisuuden. (emt, s. 33)

Näiden juhlallisten sanojen perusteella karnevalismia luonnehtii sama piirre kuin nykyisissä arkisissa keskusteluissa viihdettä – jo kirosanalta kuulostava *eskapismi*. Eskapismi eli todellisuuspako oli juuri se viihteen muoto, jota informatiivisen viihteen puolustajat eivät voineet sallia yleisradiokanavilla esitettävän. Juuri tällaisen vaihtoehdoisen ja todellisuuspakoisen maailman karnevaali näyttäisi Bahtinin kuvauksen mukaan luovan.

Mutta onko asioiden nurinkurin kääntäminen ja karnevalisointi sitten todellisuuspakoa, jolla ei ole mitään vaikutusta karnevaalin ulkopuolella? Bahtin itse väistelee kirjallisuudentutkijana tällaista yhteiskunnalliselta haiskahtavaa kannanottoa. Hänen mukaansa naurun arvo on siinä, että se on positiivista ja uudelleen synnyttävää (emt, s. 36). Bahtinin mukaan tämä arvo on tosin hiipunut, samalla kun karnevaali on muuttunut suurten joukkojen yhdessäolosta yksilöllisemmäksi kokemukseksi. Ilo ja vallattomuus on vähentynyt ja tilalle on tullut kylmä huumori, ironia ja sarkasmi. Nauru on muuttunut yhteisöllisestä, itseen ja kaikkiin muihin kohdistuneesta positiivisesta naurusta negatiiviseksi satiiriseksi nauruksi, jossa nauretaan jollekin itsen ulkopuoliselle asialle (emt, s. 13)

Mutta entä se eskapismi? Etsitään vastausta karnevalismin ominaispiirteiden pohjalta.

Uuden karnevalismin piirteet, kuten satiiri, sarkasmi ja ironia voidaan kyllä liittää tutkiemiini julkisen palvelun viihdeohjelmiin. Mutta kyllä niihin voi liittää myös Bahtinin "alkuperäiseen" karnevaaliin liittämät positiivisen ja uudelleen synnyttävän, luovan hauskuttamisen piirteet. Kyllähän uutisaiheiden jäljittäminen asiayhteyksistään repäistyillä kuvakollaaseilla *Uutisvuodossa* on luovaa, samoin kuin animoitujen karikatyyripoliitikkojen seikkailut todellisuuden ja fiktion rajamailla on luovaa ja enimmäkseen myös hauskaa. Nauru on näissä ohjelmissa edelleen läsnä ja sanoisin, että tunnelmakin on enimmäkseen iloinen ja vallaton.

Yhteisöllisyys tv-aikakaudella sen sijaan on muuttanut muotoaan. Fyysinen läsnäolo todellisessa torikarnevaalissa on nyt yhteistä läsnäoloa televisiovastaanottimien ääressä. Uusi yhteisöllisyys on tietysti erilaista, mutta sitä ei tulisi mielestäni aliarvioida, sillä myös television populaarikulttuurille on ominaista yhteisöllisyyden ja sosiaalisuuden korostaminen. Tämä johtuu siitä, että populaarikulttuuri taipuu helposti myös puhutuksi kulttuuriksi ihmisten välille (Fiske, 1989, s. 190). Populaarikulttuuriset tekstit siis antavat virikkeitä uudelle keskustelulle. Tällainen tekstien "tuotannollisuus" (Fiske käyttää englannin sanaa "productivity") voidaan taas nähdä omanlaisenaan yhteisöllisyyttä tukevana tekijänä.

Tekstien tuotannollinen luonne on jo yksi todiste eskapismia vastaan. Vaikka populaarikulttuuria tarkastelisi karnevalistisena toimintana, ei tuo karnevaali jää ainoastaan katsomistilanteeseen. Karnevalismi ja nurinkurisuus päinvastoin avaavat uusia merkityksellistämisen tapoja. Tässä mielessä eskapismista puhuminen on turhaa.

Nauru saa karnevaalissa voimansa asioiden uudenaikaisesta, luovasta yhdistelystä, kaavamaisilla muodoilla leikkimisestä ja liioittelusta. Kyse on hyvin pitkälle samoista tekijöistä, joilla Fisksen (1987, s. 85) mukaan luodaan yleensä monimerkityksisiä, populaareja tekstejä.

Fisksen monimerkityksisyyttä luovaan luetteloon mahtuvat ironia (puhutaan tietyllä tavalla, vaikka tarkoitetaan jotain muuta), metaforat (yhdistetään yhden paradigman sanojen joukkoon sana jostain muusta paradigmasta), vitsit (usein perustuvat erilaisten diskurssien törmäämiseen), ristiriidat (tekstissä puhuu useampi erilainen ääni) ja liioittelu (tuo jonkin piirteen pintaan liioittelemalla sitä).

Näin nauru voidaan ymmärtää yhdeksi luontevaksi osaksi populaarikulttuuria. Näissä molemmissa kun on loppujen lopuksi kyse merkitysten törmäyttämistä.

Nauru on tietyllä tavalla pakoa arkipäiväisestä ja vakavasta, joten sitä voisi sanoa eskapismiksi. Mutta nauru perustuu merkitysten törmäämiseen ja sitä kautta uusien merkitysten syntyyn, ja on selvää, että niiden synnyttämiseen tarvitaan myös ihminen ja hänen oma tapansa hahmottaa maailmaa. Tämä uudenlaisten merkitysten muodostuminen taas on kaikkea muuta kuin eskapismia. Katsojan omista näkemyksistä riippuu ensinnäkin se, ovatko naurettaviksi tarkoitettut jutut hauskoja. Toisekseen naurua luova merkitysten törmäyttäminen tulee aina kertoneeksi jotain tekstin tavasta hahmottaa todellisuutta ja yksinkertaistaa sitä. Näiden yksinkertaistuksien takana piilevät ne yleiset käsitykset ja laajalti jaetut käsitykset todellisuuden luonteesta, toisin sanoen ideologia.

Karnevaalin merkitys on siis jotain aivan muuta kuin eskapismia. Vaikka se on naurua ja siten vakavuudesta vapautumista, on se myös pohja uusien merkitysten

synnylle. Jos haluaa korostaa eskapismia, voi sanoa, että nauru vapauttaa hetkeksi arjesta ja auttaa taas jaksamaan jokapäiväisen elämän vakavuudessa (vrt. massakulttuurijattelu). Se on kuitenkin tylsä ja lyhytnäköinen argumentti. Mielestäni eskapismi pitäisi nähdä toisella tavalla. Se ei ole kiinni vain karnevaalin hetkessä, vaan se avaa pysyvästi uusia tapoja merkityksellistä asioita. Nämä uudet tavat taas jäävät katsojan ja kokijan varastoon. Karnevaali muuttaa parhaimmillaan katsojansa tapaa hahmottaa todellisuutta. Vaikeiden asioiden humoristinen käsittely voi antaa katsojalle mahdollisuuksia ajatella ja puhua näistä asioista helpommin ja vapaammin. Näin asioiden ajattelun ja niistä puhumisen keinoin voi hiljalleen syntyä pohjaa yhteiskunnalliselle muutokselle. Ja yhteiskunnallisen muutoksen mahdollisuus taas on aika kaukana eskapismista.

4.3.1. Karnevaali ja kompetenssi

Dyerin mukaan viihteellä on kaksi ominaispiirrettä, toinen näistä on eskapismi, toinen toiveiden täyttäminen. Toiveiden täyttämiseen liittyy ajatus utopiasta, jonka aineksia ovat vaihtoehdot, toiveet ja halut sekä tunne siitä, että asiat voisivat olla paremmin. Eli viihde antaa mahdollisuuden ajatella sitä, miten asiat voisivat olla ja näin se saattaa mahdollistaa asioiden parantamisen. (Dyer, 2002, s. 25)

Tällaisen viihteen tekeminen taas vaatii tekijöiltään tarkkasilmäisyyttä yhteiskunnallisten asioiden tarkkailijoina. Viihde nimittäin vastaa Dyerin mukaan yhteiskunnan luomiin tarpeisiin (emt, s. 33). Toisin sanoen viihteen tekijöiden on tunnettava katsojiensa tarpeet sekä ne yhteiskunnan piirteet, joita voisi parantaa. Osittain tällaisten tarpeiden ilmituleminen on epäilemättä tiedostamatonta, mutta osittain myös tiedostettua. Viihteen utopistinen, toiveita täyttävä luonne on osa se populaarisuutta. Viihdyttäminen on siis eräässä mielessä katsojan tarpeeseen vastaamista.

Ehkä selvin esimerkki tarpeeseen vastaamisesta on homouden esiinmarssi televisiossa. Lähes kaikissa amerikkalaisissa draama- ja komediasarjoissa on viime

aikoina ollut ainakin yksi *homohahmo* (*Will & Grace, Spin City, Mullan alla, Teho-osasto, Metrosexuality...*). Se kertonee jotain ajan uusista asenteista ja siitä, miten homoseksuaalisuuden myöntämisestä ja hyväksymisestä täytyy käydä julkista keskustelua.

Homous on hyvin selvä esimerkki, ja jos mietitään minkälaiseen tarpeeseen *Itse valtiaat* ja *Uutisvuoto* vastaavat, huomataan, että ei niidenkään merkitystä tarvitse kovin syvältä kaivaa.

Tätä kirjoittaessani suomalaiset valmistautuvat eduskuntavaaleihin ja huolen aiheeksi on taas nousemassa äänestysaktiivisuus. "Politiikka ei kiinnosta ihmisiä", "Ihmiset eivät koe voivansa vaikuttaa", "Ennätysalhainen äänestyshalukkuus" ja muut ajan henkeen sopivat lausahdukset tulevat julki kaikessa mediassa. Ja huoli on aiheellinen. EU:n parlamenttivaaleissa muutama vuosi sitten äänestysprosentti jäi hellelukemia pienemmäksi ja aktiivisuus tuntuu vain laskevan. (Jälkikäteinen huomautus: äänestysaktiivisuus osoittautui kuitenkin hieman kasvaneen neljän vuoden takaisesta.)

Jos politiikka tuntuu etääntyneen äänestäjien ulottuvilta, vastaa *Itse valtiaat* politiikkaa dramatisoimalla ja henkilöitä esiin tuomalla tähän kasvavaan epäkohtaan. Ehkäpä katsoja, joka viihtyy satiirisen, poliittisen animaatioisarjan äärellä, viihtyisi enemmän myös poliittisten uutisten äärellä. Ehkä tämä katsoja kokisi poliittisen elämän sen verran likeiseksi, että haluaisi jopa äänestää seuraavissa vaaleissa.

Sama ajattelu sopii politiikan osalta myös *Uutisvuotoon*. *Uutisvuodossa* on kyse kuitenkin laajemmasta asiasta. *Uutisvuoto* on internetin ja informaatioähkyn aikakauden tuote. Uutisia tulee joka tuutista, niin paljon, että niitä ei ehdi kukaan katsoa. Internet on täynnä tietoa ja pseudo-tietoa, tv:ssä ja radiossa on enemmän kanavia kuin koskaan aikaisemmin. *Uutisvuoto* on Samarinia informaatioähkyyn. Se korostaa, että uutistarjonta on täynnä asioita, joista saa väännettyä vaikkapa mehevän vitsin. Se korostaa jo katsojaluvuillaan, että uutisten seuraaminen on uutta yhteisöllisyyttä, uutta yhteisen julkisuuden luomaa maailmaa. Ja mikä merkittävää, se korostaa, että uutistulvan edessä ei tule masentua, vaan tarjonnasta voi poimia

parhaat palat ja nauraa omituisuuksille. Tässä esimerkki, jossa myös *Itse valtiaat* nauraa uutistulvalle:

Toimittaja: *Taloussuutisista iltaa. Keskustan pörssi-arvo on noussut eilisestä. Keskustan kannatus nousi välittömästi pörssi-arvon noustua, jonka jälkeen pörssi-arvo taas nousi kannatuksen mukana ja nosti mukanaan kannatusta, joka taas nosti pörssi-arvoa. Tässä kaikki tältä illalta. Seuraavat taloussuutiset tuttuun tapaan viiden minuutin päästä.*

...

Koivisto: *Mitä varten taloussuutiset tulee puolen tunnin välein?*

Ahtisaari: *No äläs muuta sano. Kuinka monen on seurattava pörssin liikkeitä kaksikymmentä kertaa päivässä?*

Koivisto: *Juu. Kai siinä joku psykologinen motiivi on.*

Ahtisaari: *Mä olen samaa mieltä. Mutta kato suomalainen mies voi silloin tuntea olonsa tärkeäksi, esitelmöidä vaimolle valuuttakursseista ja katsoa sitten paljon paremmalla omallatunnolla Urheiluruudun.*

4.4. Populaarikulttuuri yksinkertaistuksien kulttuurina

Populaarikulttuurin on usein tasapainoiltava yksinkertaisuuden ja monimerkityksisyyden vaatimusten paineessa. Kuten aiemmin on jo tullut todetuksi, ollakseen mahdollisimman monen lähestyttävissä, on populaarikulttuurisessa tekstissä oltava yleistä tarttumapintaa. Joitain asioita on siis kuvattava tai käsiteltävä yksinkertaiseen ja helposti ymmärrettävään tapaan.

Toisaalta, turhan yksinkertainen käsittelytapa ei avaa tarpeeksi monipuolista pohjaa erilaisille merkityksille. Eli oikeastaan kyse on siitä, että yksinkertaisia asioita on oltava läsnä runsaasti, tai asioita on kuvattava useilla eri tavoilla. Silloin syntyy pohjaa monimerkityksisyydelle, jota populaarikulttuurissa tarvitaan.

Tämän alaluvun tarkoituksena on selvittää tämän yksinkertaistus-piirteen olemusta. Televisio-ohjelmia kun on tapana syyttää niiden yksinkertaisesta luonteesta: liian yksioikoinen kuva poliisin työstä, liian yksinkertaistettu naiskuva, liian kärjistetty uskonnon kuvaus jne.. Valaskivi (2002, s. 19) kritisoi myös *Itse valtiaita* yksinkertaisuudesta, siitä, että poliitikot on siinä pelkistetty mielipideautomaateiksi.

Uutisvuotoa taas voisi kritisoida vaikkapa sen henkilögallerian kapeudesta (poliitikot, toimittajat, julkkikset) tai formaatin muotokielen yllätyksettömyydestä (*Uutisvuoto* toimii käytännössä muutaman liikkumattoman ja muuttumattoman kuvan avulla, joiden tarkoitus on luultavasti helpottaa tuotantoa sekä kuvaus- että jälkikäsittelevä vaiheessa, Palokangas 2002, s. 5). Toisaalta, *Uutisvuodon* teho piilee jatkuvassa, polveilevassa ja luovassa puheessa, joten yksinkertainen kuvakerronta tukee tätä puhevoittoisuutta.

Yksinkertaistaminen tietysti helpottaa ohjelmien tuotantoa. Käsikirjoittajan on helppo törmäyttää yksinkertaisia asioita toisiinsa, kuvaajan on helpompi ottaa ennalta määrättyjä kuvia ja tuotantoyhtiön on helppo myydä vakioitu ja ennalta mietitty formaatti. Mutta väittäisin, että julkisen palvelun viihteessä yksinkertaisuus voi palvella myös aktivoinnin ja demokraattisuuden ideoita. Näitä voivat oikein käytettynä edistää sekä stereotyyppiointi että jutustelunomaisuus. Niistä seuraavaksi.

4.4.1. Stereotyyppit tekevät vaikean helpoksi

Stereotyyppiä kantaa käsitteenä mukanaan negatiivista leimaa, ymmärrettävistä syistä. Kun jokin ihmisjoukko määritellään tavalla, joka ei voi kuvata kutakin heistä yksilönä, on tapana ajatella, että tuo termi tekee noille yksilöille vääryyttä. Näinhän se on, mutta stereotyyppit ovat kuitenkin erinomaisen käytännöllisiä. Niillä voidaan tehdä monimutkaisia asioita ja monimutkaista maailmaa vähän helpommin hahmotettavaksi.

Otetaan esimerkiksi pätkä *Uutisvuodosta*. Tommy Tabermann ja Riitta Uosukainen ovat juuri tunnistaneeet kuvakollaasin pohjalta uutisen, jossa ollaan kerrottu vihreiden kansanedustaja Osmo Soininvaaran ehdotuksesta perustaa Suomeen valtiollisia bordelleja. Uosukainen on jyrkästi tuominnut Soininvaaran ehdotuksen, mutta joutuu ahtaalle, kun vedotaan kokoomuksen stereotyyppiseen kuvaan yrittäjyyden puolestapuhujana. Kokoomuslaisuuden käyttäminen esimerkkinä stereotyyppiä ei ole tietysti paras mahdollinen, koska kokoomuslainen ajattelu perustuu myös

olemassaolevaan puoluejakoon, mutta esimerkki edustaa mielestäni hyvin tapaa, jolla sekä *Uutisvuoto* että *Itse valtiat* yksinkertaistavat, stereotypoivat politiikkaa:

Nyman: Mutta mitä kokoomuksella on yrittäjyyttä vastaan? Tehän perinteisesti olette...

Uosukainen: Kokoomus on yrittäjiin...

Tervo: Ajatelkaapa pienyrittäjiä!

Uosukainen: ... puolue, mutta tämä. Me emme puhukaan mistään, tai Soininvaara ei puhu mistään pienyrityksistä, jos hän aikoo laajentaa toimintaa siinä määrin kun tässä nyt olen saanut havaita herrojen [viittaa kädellään Tabermanniin päin] kuvittelevan. Minä olen sitä mieltä nyt, että ohjelma toteaa Soininvaaran ehdotuksen erinomaisen epäsopivaksi.

Nyman: Eli niiden pitäisi olla...bordellien yksityisomistuksessa. Silloin kokoomus voisi kannattaa. [Naurunremakka.]

Dyerin (2002, s. 46) mukaan stereotyyppillä on neljä perusominaisuutta. Ensinnäkin stereotyyppi *luo järjestystä* yksinkertaistamalla monimutkaisia asioita. Stereotyyppit järjestävät yhteiskuntaa ja tekevät sitä ymmärrettäväksi. Tämä on stereotyyppin selvin tehtävä. Yllä lainatussa pätkässä Soininvaaran ehdottamat bordellit nähdään yrityksinä ja Uosukaista "kritisoidaan" yrittäjyysvastaisena, vaikka kokoomus on vallitsevan stereotyyppien mukaan leimallisesti yrittäjien puolue.

Toinen ominaisuus on "oikopolkuna" toimiminen (emt, s. 47). Stereotyyppit kokoavat valtavan määrän tietoa yksinkertaisten termien alle, luovat oikopolun suureen määrään tietoa. Tämä on hyvin pitkälti sama ominaisuus kuin edellinen järjestystä luova ominaisuus. Esimerkiksi Kokoomuksen näkeminen yrittäjien puolueena on oikopolku todelliseen tilanteeseen, joka on paljon kimurantimpi.

Kolmanneksi: stereotyyppit viittaavat maailmaan, eivät ihmiseen. (emt, s. 48-49) Tätä täytyy selventää hieman. Stereotyyppin yläkäsite on tyyppi, joka tarkoittaa muutamista pysyvistä ominaisuuksista kasattua hahmoa. Tyypin vastakohta on romaanihenkilö, eli henkilö, jonka ominaisuudet eivät ole ilmiselviä ja pysyviä, vaan hiljalleen paljastuvia ja muuttuvia. Romaanihenkilössä mielenkiinto on ihmisen sisäisessä maailmassa, tyypissä taas ihminen nähdään osana ympäröivää maailmaa. Stereotyyppi on sosiaalinen ominaisuus, eli se on tapa järjestää tietty ihminen osaksi ihmisryhmää, joka kuuluu tiettyyn kohtaan sosiokulttuurista kokonaisuutta. Yllä mainitussa esimerkissä Uosukainen tulee asemoiduksi stereotyyppiseen yrittäjyyttä

kannattavaan ihmisryhmään. Ja kyseisen pätkän hauskuus perustuu juuri tähän asemointiin, jonka perusteella Uosukaisen tulisi kannattaa myös bordelleja, koska ne ovat yritystoimintaa. Diskurssianalyysin termein ajatellen voisi sanoa, että ohjelmassa käytetään *kokoomus on yrittäjien puolue –diskurssia*, joka on niin vahva, että Uosukaisen pyristely siitä pois on hieman hankalaa.

Neljänneksi: stereotyypit ovat arvojen ja uskomusten ilmaus (emt, s. 49-50). Stereotyypin uskotaan ilmaisevan yleistä ja yhteistä, kaikkien hyväksymää jaottelua, ikään kuin tietty ihmisryhmä olisi ollut olemassa ennen stereotyyppiä. Samalla stereotyyppi tekee usein jaon "meidän" ja "muiden" välille. Kyseisessä *Uutisvuodon* pätkässä kaikki ohjelman muut osallistujat tulevat stereotyyppiä käyttäessään jakaneeksi kilpailijat kahtia, meihin ei-kokoomuslaisiin ja muihin kokoomuslaisiin. Tällainen stereotypian kautta tehtävä jako on sinänsä mielenkiintoinen, mutta vielä mielenkiintoisempaa on ajatella, mitä ajatuksia tällainen jako herättää katsojassa. On tietysti olennaista, että kyse on hauskaista ohjelmasta ja vakijäsenien "hyökkäys" Uosukaista vastaan ei näin ole todellinen hyökkäys hänen – ja kaikkien hänen kannattajiensa - arvoja vastaan. Se kuitenkin tuo väistämättä esiin joitain puolueen perusajatuksia ja sen, minkälaisista suhteellisuutta tällaisiin perusajatuksiin kätkeytyy. Juuri tällaisessa yhteydessä stereotypian käyttö voi olla aktivoivaa toimintaa. Se herättänee eniten ajatuksia niissä katsojissa, joille kokoomuslaiset tai yrittäjä-arvot ovat muutenkin jatkuvan mielenkiinnon kohteena.

Tällainen jako meihin ei-kokoomuslaisiin ja muihin kokoomuslaisiin herättää tietysti ajatuksen siitä, onko asiallista tehdä huumoria tällaisen jaon avulla. Kyseinen jakso on kuitenkin yksi esimerkki, jossa sattuu olemaan paikalla näkyvä kokoomuspoliitikko, joka on myös eduskunnan puhemies. Oman osuutensa vastaavanlaisesta huumorista ovat saaneet myös muut puolueet, vaikka väittäisinkin oman katsojakokemuksen perusteella, että kokoomus, keskusta ja vihreät ovat saaneet enemmän tölvimistä osakseen kuin sosialidemokraatit. Tämä johtunee siitä, että kokoomus on helppo yhdistää vaikkapa yrittäjyyteen, keskusta maaseutuun ja vihreät tuulimyllyihin, ja sosialidemokraatit taas on vaikeampi pistää yhden ominaisuuden alle.

Erityisen helppoa tällainen huumori tuntuu olevan silloin, kun paikalla on värikäs ihminen, joka mielellään puolustaa ja selittelee asioita. Uosukainen olikin kyseisen jakson aikana äänessä valtavan paljon verrattuna normaaleihin kilpailijoihin.

Ja tietysti tulee muistaa, että *Uutisvuodossa* harrastetaan vastaavankaltaista huumoria myös niitä yksilöitä, ryhmiä tai instituutioita kohtaan, jotka eivät ole paikalla kilpailemassa.

Yllä lainattu Uutisvuodon pätkä oli vain pieni osa pitkäksi venynyttä Uosukainen vastaan bordellit –osiota. Painostaminen jatkui varsin pitkään, mutta loppui kuitenkin varsin tarkasti sitten, kun Uosukainen oli käynyt syvälliseksi seksi ja rakkaus –selvityksissään ja selkeästi kyllästyi jatkamaan keskustelua pitempään. "Ei kokoomus yksityistä, eikä perusteta." kommentti oli vihje siitä.

Uosukainen: *Minä.. No tämä oli tämä yritysideoan kannattaja...tämä yksityistäminen tietysti on paikallansa, mut minä olen sitä mieltä, et rakkaus on niin iso asia, että sille ei tämmösiä yrityksiä perusteta ja rakkaus liittyy minun mielestäni seksiin [lyö kädet pöytään] ja minä olen sitä mieltä, että Soininvaara hoitakoon hänkin hommansa ihan... [Naurunremakka.]*

Tabermann: *Eikös asiassa voida nähdä hyviäkin puolia, koska täähän...tästä...tätä verotettaisiin tätä naimista niin vois ikään kuin naida valtion velan pois. [Naurunremakka.]*

Uosukainen: *Ken näkee, ken ei. Minä katson, että tässä nyt ihan näitä muita veronlähteitä...*

Tervo: *Kyllähän siitä tulis hirveesti rahaa, jos sois tuota niin valtion laitos ja sen jälkeen kokoomus yksityistäis sen... [Naurunremakka.]*

Uosukainen: *Ei kokoomus yksityistä, eikä perusteta.*

Nyman: *Mutta tottakai, tästähän uutisesta joka tapauksessa oli kyse. Aivan oikein.*

Stereotyypit siis tuottavat näkymättömiä, yhteiskunnallisia kategorioita. Pelkästään ihmistä katsomalla on yleensä mahdotonta päätellä hänen kuulumistaan tällaiseen kategoriaan (Dyer, 2002, s. 53)

Stereotyyppi-ajattelua voisi laajentaa tämän tutkimuksen yhteydessä yksittäisten ihmisten suuntaan. *Itse valtiat* ja *Uutisvuoto* tekevät myös yksittäisistä henkilöistä voimakkaita pelkistyksiä. Erityisesti poliitikoista puhuttaessa on tapana korostaa heidän yksittäisiä ominaisuuksiaan tai yksittäisiä kannanottojaan. Seuraavassa

viitataan samaan Soininvaara ja bordellit –pätkään, jonka loppujuonnossa otetaan jälleen ilo irti Osmo Soininvaaran joskus aikanaan laukomasta kuolemattomasta viisaudesta, joka meni jokseenkin näin: "Kyllä ykkösolutta juomallakin tulee humalaan. Sitä pitää vain juoda enemmän."

Nyman: ... Soininvaara puolestaan on itse sitä mieltä, että kyllä vähemmälläkin bordellimäärällä pärjää, niissä on vain käytävä enemmän. [Paljon naurua.]

Tämä Soininvaaran viisaus on jäänyt eri muotoihin väännettyinä elämään *Uutisvuodon* maailmassa. Sinänsä harmittomalta vaikuttava esimerkki sisältää kuitenkin mielenkiintoisen näkökulman; ihmisten muistaminen muutaman yksinkertaisen asian avulla on tapa tehdä ihmisiä tutuiksi pelkistämällä heidän toimintaansa, aivan kuten Valaskivi (2002, s. 19) *Itse valtiaita* arvostellessaan huomautti. Tämä eroaa merkittävästi perinteisestä tavasta lähestyä vallanpitäjiä heidän asemansa mukaan ja liittynee yksilöä korostavaan aikaan. Kun ennen haastateltiin valtiovarainministeriä, nyt jutustellaan Saulin kanssa. Näkökulma on muuttumassa toiseksi: ihmiset eivät ole enää poliittisia toimijoita, jotka ovat asemastaan johtuen kiinnostavia vaan poliittiset toimijat ovat ihmisiä ja tästä inhimillisyydestään johtuen kiinnostavia. Yksilöllisyyttä korostetaan voimakkaammin kuin ennen. Paavo Lipponen on nykyään enemmän vesipalloa harrastava, isyyslomaa kannattava Päivin aviomies kuin Suomea viimeiset kahdeksan vuotta tiukasti luotsannut pääministeri.

Fairclough on havainnut saman piirteen britannialaista poliittista haastattelua tarkkaillessaan. Kun toimittaja on perinteisesti ollut asiallinen, anonyymi haastattelija ja hänen haastateltavanaan on ollut institutionaalisen aseman omaava arvovaltainen henkilö, nyt toimittajat ovat entistä useammin tuttuja mediapersoonia, jotka jutustelevat tai kamppailevat imagokonsultoitujen julkispoliitikkojen kanssa. (Fairclough, 1997, s. 71-72)

Tällaisesta ilmiöstä on kyse *Uutisvuodossa*. Ohjelman vakijäsenet Nyman, Tervo ja Tabermann ovat selkeästi mediapersoonia ja vahvasti julkisuudessa esiintyvät poliitikot ja muut julkikset ovat heidän irvailunsa kohteina, vapaaehtoisesti. Tämä vapaaehtoisuus toki perustuu myös siihen, että *Uutisvuodossa* esiintyminen on

julkisuutta tarvitseville poliitikoille tarpeellista pr-toimintaa. Sama ilmiö on ollut läsnä viihdeohjelmissa aikaisemminkin. *Uutisvuodon* ja *Itse valtioiden* edeltäjä *Ilталыpsy* kutsui poliitikkoja "Karjakon" vieraiksi. Karjakon vieraina poliitikoille tarjoutui tarpeellista imagonrakennustilaa (Valaskivi, 2002, s. 33). Valaskiven mukaan jonkinlainen murrosvaihe tapahtui jo ennen *Ilталыpsyä*. Kolmostelevisiön *Hyvät herrat* -sarjassa sotkettiin fiktiiviseen sarjaan mukaan todellisia poliitikkoja, jotka pääsivät jopa vaikuttamaan sarjan käsikirjoitusprosessiin (emt, s. 31-32). Näyttelijähahmojen kanssa saunominen ja sarjassa mukana näyttelemisen oli tietysti riskialtista, mutta ilmeisen kannattavaa pr-toimintaa.

Ilmiöiden hahmottaminen stereotyyppien kautta ja henkilöiden käsittely heidän yksinkertaisten ominaisuuksiensa ja ajatustensa kautta on osa samaa kehitystä, jossa korostetaan aikaisempaa enemmän yksilöä ja aikaisempaa vähemmän institutionaalista asemaa. Myös julkisuuden käyttäminen poliitikkojen pr-toiminnassa on muuttanut asetelmaa niin, että vallanpitäjiä on varmasti helpompi saada viihdeohjelmiin kuin aiemmin.

Tämä kehitys näkyy tarkastelemissani viihdeohjelmissa. *Itse valtioissa* toimivat karikatyyrinomaiset poliitikot, *Uutisvuodossa* vallanpitäjiin viitataan henkilöinä, joilla on muutamia helposti tunnistettavia ominaisuuksia. Esimerkiksi Paavo Lipposen viitataan seuraavassa esimerkissä hitaasti artikuloivana ajattelijana. Kyse on tehtävästä, jonka taustalla on uutinen, jossa on kerrottu Paavin ajatuksia kaupattavan nyt myös tekstiviesteinä kännyköihin.

Nyman: Kuulkaa. Italialaisoperaattori Tim avasi tällä viikolla palvelun, joka välittää tekstiviestinä päivittäin viidentoista sentin kappalehintaan yhden paavi Johannes Paavali Toisen puheesta lainatun ajatuksen. Uutisvuodon saamien tietojen mukaan ongelmaksi on tosin muodostumassa se, että tekstiviestin sadastakuudestakymmenestä merkistä suurin osa kuuluu paavin puheessaan pitämiin taukoihin. Saman ongelman ovat havainneet myös suomen demarit, jotka suunnitelevat avaavansa palvelun, joka välittää tekstiviesteinä päivittäin yhden Paavo Lipposen ajatuksen.

[Naurua]

Tervo: [imitoiden]: Öööööö...

Vaikka yksittäisille ihmisille irvailtaan jossain määrin, *Itse valtiaat* ja *Uutisvuoto* eivät suuntaa kritiikkiään pääasiallisesti henkilöihin. Näille ohjelmille yksilöllistyvä julkisuus on jotain minkä kanssa voi elää. Ohjelmat käyttävät paremminkin vallanpitäjien yksinkertaistettuja hahmoja hyväksi pureutuessaan yleisemminkin ajan ilmiöihin ja poliittisen sekä median elämän lainalaisuuksiin. Esimerkiksi tarkastelemani *Itse valtiaat* –jakson aiheena on yksityistäminen ja talouselämän lainalaisuudet. Siinä tuodaan esille pörssiyhtiöiden, taloudellisten odotusten, taloustoimittamisen, irtisanomisten ja saneerauksien ongelmallisuutta. Nämä pohdinnat tulevat esille, kun keskusta tekee ohjelmassa itsestään pörssiyhtiön ja alkaa myydä osakkeita.

Stereotypiat ja yksinkertaistaminen toimivat siis välineinä, joiden avulla ohjelmia ja niiden huumoria tehdään. Se ei kuitenkaan poista kysymystä siitä, ketkä kaikki ohjelmissa toimivat, ketkä ovat ne ihmiset joihin ohjelmat viittaavat. Tätä toimijoiden maailmaa kuvataan tarkasti luvussa viisi.

4.4.2. *Jutustelu ja demokratia*

Muutos toimittajien/juontajien ja vallanpitäjien suhteissa ansaitsee vielä hieman lisäpohdintaa. Kuten yllä tuli mainittua, on hierarkkiset suhteet muistavista haastatteluista siirretty kohti tasavertaisten toimittajien ja poliitikkojen jutusteluja tai väittelyitä. *Uutisvuodossa* ja *Itse valtiaissa* tällainen epävirallisuus on selvää jo muodollisuuksien tasolla. Eduskunnan puhemies Riitta Uosukainen on kilpailussa vain Riitta, samoin *Itse valtiaissa* käytetään käytännössä koko ajan etunimiä. Mutta tarkoittaako jutustelun ja epävirallisuuden yleistymisen myös sitä, että asia on tyystin päässyt unohtumaan ja mukava juttelu tai näennäinen asioiden kärjistäminen on vienyt huomion vaikkapa siltä yhteiskunnalliselta keskustelulta, jota mediassa tulisi käydä?

Faircloughin mukaan tällainen keventyminen liittyy nykymedian kahteen perusjännitteeseen. Toinen vallitsee viihteen ja informaation välillä, toinen julkisen

ja yksityisen välillä. Fairclough on sitä mieltä, että näiden jännitteiden välinen kamppailu on kallistumassa viihteen ja yksityisen puolelle, samalla kun informaatio ja julkinen puoli jäävät vähemmälle. Julkisten asioiden media muuttuu yhä jutustelevammaksi, yhä viihteellisemmäksi, ja kaupallisemmaksi. (Fairclough, 1997, s. 20)

Tämä on epäilemättä totta. Viihteellisyys pyrkii esiin yhä laajemmin ja julkisuuden henkilöiden yksityisyys alkaa olla varsin vähäistä. Julkisen palvelun viihteen kannalta tämä tarkoittaa mielestäni sitä, että tätä uutta muutosta on pyrittävä luotsaamaan oikeaan suuntaan. On käytettävä yksilöllistyvää ja viihteellistyvää mediaa oikealla tavalla.

Tämä Faircloughin "jutustelu" on sanana hieman halventava. Jutustelu sisältää ajatuksen siitä, että puhutaan kevyesti. Jutustelu on eri asia kuin tiukka asiapuhe. Totta. Mutta tällaisen "asiapuheen" arvostaminen ei ole sekään aivan yksinkertainen asia. Erityisesti poliitikot ovat erikoistuneet puhumaan asioista monimutkaista omaa puhetapaansa käyttäen, jolloin asia saattaa itse asiassa kadota. Ei siis ole ollenkaan selvää, että asiapuheen ja jutustelun välinen informatiivisuusarvo olisi katsojan kannalta välttämättä kallellaan asiapuheen suuntaan.

Fairclough myöntää myös tämän jutustelu-suuntauksen hyvän puolen. Hänen mukaansa jutustelunomaistaminen on osaltaan myös demokraattista, sillä se tekee vaikeat asiat ymmärrettäviksi. Tavallinen kansalainen saattaa siis olla se, joka hyötyy eniten puheen jutustelunomaistamisesta. Sama liittyy populistisen poliittisen retoriikan pinnallisuuteen. Vaikka se on pinnallista, se tuo poliitikot kansan käsiin. (Fairclough, 1997, s. 24-25)

Samaa ajatusta sivusi myös Lasse Lehtinen julkisuuden hallintaa käsittelevässä luennossaan Tampereen yliopistossa (Lehtinen, 2003). Lehtisen mukaan televisiossa puhuvat ihmiset tulevat paljastaneeksi itsestään asioita, joita he eivät ole suunnitelleet paljastavansa, ja katsojat osaavat lukea näitä merkityksiä paremmin kuin yleisesti kuvitellaan. Katsojilta löytyy ns. "in-built-bullshit-detector", eli vapaana suomennoksena "sisäinen hevonnaskatunnistin", jolla katsoja tunnistaa

epäaidon julkkiksen. Julkisuuden hallinta siis ei ole mitenkään yksiselitteistä hommaa, jossa poliitikko käyttää julkisuuden valtaa televisio välineenään.

Tässä vaiheessa on aiheellista muistuttaa uudelleen julkisen palvelun viihteen luonteesta ennen kaikkea mahdollisuuksien viihteenä. Sillä on mahdollisuus käyttää näitä median yleisiä muutossuuntia luovalla tavalla hyväksi. Jutustelunomaisuus voi tarkoittaa myös tyhjänpäiväisyyttä, yksinkertaistaminen voi tarkoittaa typerää jankuttamista. Mutta oikein käytettynä jutustelunomaistaminen ja yksinkertaistaminen ovat asioiden kansantajuista selvittämistä, informatiivista ja aktivoivaa toimintaa. Keveä muoto voi pitää sisällään asiaakin, kuten tässä *Itse valtioiden* kohtauksessa, joissa keskusta on juuri ilmoittanut menevänsä pörssiin ja hallitus sulattelee asiaa:

Niinistö: *Noniin, keskustan yhtiöitymisvimman varjolla me voidaan vihdoinkin tehdä jotain, mitä me ollaan aina haluttu tehdä.*

Lipponen: *Jes. Mä haen karaoke-koneen.*

Niinistö: *Siis mä tarkoitin härskiä valtionyhtiöiden yksityistämistä. [Näyttää rivoa sormitemppua, jossa toisen käden etusormi tavoittelee toisen käden etusormen ja peukalon muodostamaa ympyrää]*

Lipponen: *Aivan. Mä olen tiätsä aina halunnut yksityistää oikein kunnolla. Yksityistetään VR.*

Itälä: *Käy mulle. Entäs Fortum?*

Lipponen: *Käy mulle.*

Süimes: *Mutta eikö Kioton sopimus velvoita meitä säästämään energiaa? Jos energiayhtiö yksityistetään niin eikö se ala tahallaan tuottaa sitä mahdollisimman paljon?*

Niinistö: *Ei tietenkään! Suomalaiset pörssiyritykset ovat eettisiä. Esa Saarinen käy luennoimassa niissä.*

Süimes: *[toruen] Sauli!*

Niinistö: *Nojoo, ehkä. Mutta ei valtio voi alkaa puuttumaan yksityisten yritysten touhuihin.*

Süimes: *Ei Fortum ole yksityinen!*

Niinistö: *Kohta on.*

4.5. Informatiivinen viihde on populaarikulttuuria vaikuttavimmillaan

Populaarikulttuurin ja informatiivisen viihteen ajatusten välillä löytyy paljon yhteyksiä. Molemmat korostavat katsojan henkilökohtaisia ominaisuuksia omaa järkeään käyttävänä yksilönä. Toisaalta informatiivinen viihde pyrki tuputtamaan yleisöilleen yhteiskunnallisen aktivoinnin avaimia, kun populaarikulttuurin ihanteisiin ei kuulu tuputtaminen.

Populaarikulttuurilla on kuitenkin samat ihanteet, joskin vapaaehtoisuuteen perustuvat. Fiske mukaan populaarikulttuuri toimii yhtäältä yhteiskunnallisena pehmentäjänä: se auttaa ihmisiä jaksamaan yhteiskunnassa, jonka poliittisesta ja taloudellisesta vallasta he ovat vieraantuneet. Toisaalta populaarikulttuuri tarjoaa tilaisuuden väistellä vallitsevan ideologian mukaisia merkityksiä ja vastustaa niitä. Kun tätä väistelyä jatkuu tarpeeksi pitkään, tarjoutuu tilaisuuksia muutokselle. Näin populaarikulttuuri voi hiljalleen pehmentää maaperää tiettyjen yhteiskunnallisten epäkohtien alta ja lopulta mahdollistaa suuremmankin yhteiskunnallisen muutoksen. (Fiske, 1989, s. 7-12)

Erot informatiivisen viihteen ajatuksiin ovat hyvin pienet. Voisi jopa sanoa, että julkisen palvelun viihteen ihanteet ovat populaarikulttuuria vaikuttavimmillaan.

5. Itse valtiat ja Uutisvuoto julkisen palvelun viihteenä

Tasapuolisuuden vuoksi on paikallaan kysyä julkisen palvelun viihteen olemusta myös ohjelmilta itseltään. Ne eivät toki puhu itsestään suoraan julkisen palvelun viihteenä, mutta ne voidaan pistää puhumaan.

Käyn tässä luvussa tarkemmin läpi *Itse valtiat* ja *Uutisvuotoa*. Koska ohjelmat ovat muodoltaan kovasti erilaisia, on niiden analysoinnissa käytettävä erilaisia menetelmiä. Diskurssianalyysi, se miten sen luvussa 1 mainitulla tavalla ymmärsin, on apuvälineenä ohjelmia tulkitessa. Tavoitteena on siis selvittää, minkälaiset yhteiskunnallisen elämän osa-alueet saavat jalansijaa näissä ohjelmissa, ja minkälainen sosiokulttuurinen maailma juuri näille julkisen palvelun viihdeohjelmille on ominainen.

5.1. Lyhyesti menetelmistä

Olen purkanut molemmat ohjelmat dialogimuotoon (kts. liitteet). Eli kaikki puhe on kirjoitettu ylös. Kuvallisesta kerronnasta, ääniefekteistä tai äänen sävyistä olen kirjoittanut selvityksen, mikäli ne ovat olleet merkityksen muodostamisen kannalta olennaisia. Diskurssianalyysille tyypillistä taukojen ja äänenpainojen erittelyä en ole tehnyt, sillä huomioni ei ole yksittäisten ihmisten käyttämissä diskursseissa vaan koko ohjelman diskurssissa.

Itse valtiaita analysoidessa oli mielestäni esiin pistävää ja mielenkiintoista se, minkälaisista sisällöistä ohjelma ammentaa materiaaliaan. Olen pyrkinyt erottamaan erilaisia diskursseja ja näiden pohjalta hahmottelemaan *Itse valtioiden* yhteiskuntakuva.

Tämän lisäksi olen miettinyt *Itse valtioiden* suosiota populaarikulttuurin näkökulmasta, siis sitä, miksi ihmeessä sarja kiinnostaa yhtä lailla pikkulapsia kuin aikuisiakin. Tässä ovat apuvälineinä Fisksen ajatukset makro-, keski- ja mikrotason merkityksistä, joita käsittelin tarkemmin luvussa 4.

Uutisvuodon kohdalla olen menetellyt hieman yksityiskohtaisemmin. Olen erotellut *Uutisvuodossa* esiintyviä henkilöitä ja heidän viiteryhmiään. Samoin olen erotellut ei-henkilö-toimijoita, kuten yrityksiä, puolueita ja instituutioita. Tavoitteenani on näiden tietojen pohjalta selvittää, minkä yhteiskunnan osa-alueen ihmisten tekemiset näyttävät olevan tärkeimpiä, ja mitä tulokset voisivat tarkoittaa.

Uutisvuodon analyysissä olen myös pyrkinyt rakentamaan ohjelman käsikirjoituksen pohjana olleet uutiset. Tämän olen tehnyt ohjelman antamien viitteiden sekä oman yleistiedon pohjalta. Enimmäkseen tämä on helppoa työtä, koska tehtävien lopuksi paljastetaan, mistä viikon uutisesta on kyse. Mukana on kuitenkin myös epäsuoria viittauksia, joiden kohdalla tunnistaminen on hankalampaa. Uskon kuitenkin, että olen tunnistanut ainakin kaikki käsikirjoitukseen merkityt uutislähteet, myös ne epäsuorat. Uutisten purkaminen on tärkeää siinä mielessä, että saadaan kuva, minkälaista uutislukutaitoa suositaan.

Olen myös kiinnittänyt huomiota *Uutisvuodon* vitseihin, siihen seikkaan, jolla ohjelmasta tehdään hauskaa. Tärkeänä kriteerinä olen käyttänyt yleisön naurua. *Uutisvuodossa* kun on läsnä studioyleisö, jonka naurun annetaan kuulua selvästi. Yleensä tälle naurulle annetaan tilaa esimerkiksi käsikirjoitetuissa juonnoissa, joissa on selkeä tauko naurua varten. Merkittävämpää on kuitenkin se, että spontaanien vitsien jälkeen nauru tulee puheen päällekin. On tietysti mahdotonta eritellä sitä, mikä on koko katsojakunnasta hauskaa ja mikä perustuu sosiaalisen tilanteen tuomaan nauruherkkyyteen. Olen siis käyttänyt mittarina myös omaa itseäni. Se,

mikä on minusta ollut hauskaa tai ainakin hauskaksi tarkoitettua, korostuu valinnoissa.

Naurun tarkastelu on tärkeää, sillä ohjelmassa ei ole kyse siitä, että uutiset olisivat itsessään hauskoja. Hauskuus tulee jostain muualta.

5.2. Itse valtioiden maailma

Itse valtioiden jaksojen teemat vaihtelevat kovasti. Joskus ollaan hahmojen henkilökohtaisten ongelmien kimpussa, joskus taas pohditaan laajempia asiakokonaisuuksia, useimmiten ollaan sillä välillä. *Itse valtioiden* kehittyessä on painotus siirtynyt käsikirjoittaja Atte Järvisen mukaan henkilöteemoista asiateemoihin (Hämäläinen, 2003, s. 28). Tarkastelemani jakso kallistuu laajempien asiakokonaisuuksien puolelle. Pääaiheina olivat yksityistäminen ja talousjournalismi. Näitä teemoja tarkasteltiin, kun ohjelmassa keskustapuolue tekee itsestään pörssiyhtiön, alkaa myydä osakkeita ja saa kannatuksensa valtavaan nousuun. Puolueen kannatus nousee niin valtavasti, että myös hallitus päättää yhtiöittää itsensä. Seurauksena on lopulta romahdus, jonka jälkeen keskusta ja hallitus fuusioituvat ja kurssi lähtee taas nousuun.

Olen seuraavassa eritellyt niitä laajempia diskursseja, joita *Itse valtioissa* käytetään. Kyseessä ovat eräänlaiset metadiskurssit, jotka keräävät sisäänsä useampia yksittäisiä ja tarkemmin eriytyneitä diskursseja. Tyydyn tässä tunnistamaan ja tarkastelemaan lähinnä näitä metadiskursseja, sillä ne antavat hyvän kuvan ohjelman makro- ja keskitason merkityksistä, joilla ohjelmat luovat yhteistä maailmaa katsojien kanssa. (Makro-, keski- ja mikrotason merkityksistä oli tarkemmin puhetta luvussa 4)

5.2.1. Keskusta, Sonera ja yksityistämisen diskurssi

Yksityistämisen diskurssi on tarkastelemassani *Itse valtioiden* jaksossa päällimmäisenä. Valtionyhtiöiden myynti on ollut uutisissa viimeisten parin vuoden aikana erityisen paljon esillä entisen Telen, nykyisen Soneran vuoksi. Valtio myi Soneran osakkeitaan saaden kassaan valtavat määrät rahaa, mutta myöhemmin yhtiön tekemät suuret virheinvestoinnit ovat maksaneet monin verroin enemmän. Aiheeseen päästään heti ohjelman alussa, jossa oppositio esittää hallituksen edustajille kysymyksen:

Pekkarinen: *Silläkin uhalla, että me oppositiossa kuulostamme vaatimuksinemme taas täysin kommunisteilta, kysyn, mikä into hallituksella on yksityistää valtion omaisuutta.*

Lipponen: *Valtion omaisuuden myyminen on moderni ja dynaaminen tapa harrastaa munatonta ja lyhytnäköistä talouspolitiikkaa.*

Niinistö: *Ja sitä paitsi, kun suomalaiset ostaa vaikka Soneraa niin koko firman omistajapohja laajenee...*

Ohjelma saa aiheensa Sonera-sotkusta, joka oli mitä ilmeisemmin sekä viime vuoden puhutuun talousuutinen että politiikan uutinen. Ohjelmassa käsitellään prosessin kaikki olennaiset vaiheet, joka tekee yhteyden Sonera-jälkipyykkiin varsin selväksi.

Pekkarinen: *Oy Keskusta Ab partners and communications julkistaa nyt vuosineljännesraporttinsa. Seppo, ole hyvä.*

Kääriäinen: *Hyvin menee. Haippi on hirvee.*

Keskustalla menee aluksi kovaa, aivan kuten Sonerallakin. Mutta yksityistäminen ja kova kilpailu aiheuttavat aina vääjäämättä kovan tehostamistarpeen. Keskustakin joutuu irtisanomisiin ja saneeraamiseen ja lopuksi edessä on romahdus. Lopputuloksena on fuusio hallituksen kanssa, aivan kuten Sonera yhdistyi ruotsalaiseen Teliaan.

Jaksosta tulee tämän Sonera-kytkyn vuoksi sangen vakavaa huumoria. Soneran jälkipyykin kliseeaiheet – vauhtisokeus ja valtion kontrollin puute - aiheuttavat kuitenkin kohtuullisen hykerryttäviä tilanteita.

Zyskowicz: *Sillonku näit päätöksii tehtiin nii haippi oli valtava. Jos joku ois silloin tällasta romahdusta ennustanu niin hänelle ois naurettu päin naamaa.*

Toimittaja: *Pääministeri Lipponen [Siirtyvä kuvakulma paljastaa puhujanpöntön takana piileksivät Itälän, Lipposen ja Niinistön], miksei Suomen hallitus puuttunut ajoissa Oy Suomen hallitus Ab:n aikeisiin listautua pörssiin?*

Lipponen: *Ei hallitus voi puuttua valtionyhtiöiden toimintaan. Edes itsensä.*

Niinistö: *Ei pääministeri Lipponen voi soitella toimitusjohtaja Lipposelle ja sanella.*

Itälä: *Sehän nyt on ihan selvä.*

Jakson teema tulee siis todellisuudesta, politiikan ja talouselämän maailmasta. Mainittakoon, että itse asiassa sama ulkoistaminen ja yksityistäminen on tuttua monissa valtiollisissa yhtiöissä, myös Yleisradiossa. Tekniikan ja kuljetuksen yksityistämisen ohella myös ohjelmia ollaan siirretty yhtiön ulkopuolisille tuottajille. *Itse valtiaita* tekee Yleisradion ulkopuolinen tuotantoyhtiö, aivan kuten *Maailman ympäri* -sarjaa ja *Uutisvuotoakin*.

Tavalliselle katsojalle – niille, joita ei ole koskaan ulkoistettu, saneerattu tai irtisanottu – ohjelman käsittelemät asiat ovat tuttuja lähinnä median välittämänä uutisina. *Itse valtiaissa* erityisen mielenkiintoista on sen harrastama mediakritiikki. Tässä jaksossa mediakritiikki on hieman tavallista voimakkaampaa. Käsittelem sitä seuraavaksi.

5.2.2. Itse valtiat ja (talous)uutisten diskurssit

Media on osa *Itse valtioiden* maailmaa, niin tarkastelemassani kuin muissakin jaksoissa. Tässä jaksossa uutisten diskurssia lainaamalla ja kärjistämällä tullaan kritisoineeksi sen toimintatapoja.

Miestoimittaja: *Ja sekä äänestäjät että me älykkäät poliittiset toimittajat, jotka puhumme kovaan ääneen ravintoloissa, olemme sitä mieltä, että keskustan päätös irtisanoa osa kansanedustajistaan ja jakaa puoluejohdolle muhkeat optiot on negatiivinen asia. Ja nyt ihmisläheisiin talousuutisiin, Mirkku, ole hyvä.*

[Miestoimittaja kääntyy naistoimittajan puoleen ja antaa puheenvuoron tälle]

Naistoimittaja: *Kiitos, Pasi. [Naama vaihtuu tässä välissä iloisesta vakavaksi] Keskustan päätös irtisanoa henkilöstöään ja jaella kohtuuttomia optioita on otettu*

markkinoilla vastaan tyytyväisinä. Helsingin pörssissä meillä on paikanpäällä taloustoimittaja. Pepe, miten sinun päiväsi on alkanut?

Edellinen pätkä on täynnä nykyisen uutismaailman parodiointia, ja kohtuullisen suoraa sellaista. Toimittajien tapa hakea kärkeä negatiivista näkökulmaa asiaan tuodaan selvästi esille. Yleensä irtisanomiset uutisoidaan negatiivisesti, mutta talouden kielellä ne ovat usein hyviä uutisia.

Toisaalta toimittajien tuttavallinen tapa puhutella toisiaan kertoo nykyisestä jutustelumaisesta mediasta ja siitä "läsnäolon illuusiosta", mihin erityisesti suora raportointi tapahtumapaikoilta pyrkii. Tätä kirjoitettaessa Yhdysvaltain ja sen liittolaisten sota Irakia vastaan on alkanut ja jokainen uutislähetys on täynnä toinen toistaan suurempia ja "läsnäolevampia" raportteja tilanteen kehittymisestä. Uutisissa käytetään - muutenkin kuin vain sotien yhteyksissä - yhä hanakammin tällaista suoraa raportointitapaa, sen sijaan että tehtäisiin enää valmisteltuja, käsikirjoitettuja ja tiiviiksi leikattuja uutisia.

Itse valtioiden mediakritiikki ei mene kuitenkaan tämän syvemmälle. Se tuo toimintatavat ja kliseet hyvin esille, mutta kritiikin loppuun asti vieminen jää katsojan kontolle. Todellisia kritiikin aiheita olisivat esimerkiksi se, että tärkeät asiat hautautuvat itseään toistavaan uutistulvaan tai se, että kärkeä näkökulman hakeminen saattaa vääristää totuutta. *Itse valtiat* ohjaa huomiota tähän suuntaan, mutta lopullinen vastuu jää katsojalle.

Mediakriittisyys on hyvin hankala laji. Kritiikkiä kun yleensä esitetään jossain mediassa, joka saattaa näin itsekkin joutua kritiikin kohteeksi. Ei siis ihme, että mediakriittiset ohjelmat on suomalaisen joukkoviestinnän lähihistoriassa koettu ongelmallisiksi. Viimeisin esimerkki oli Nelosen *Palaneen käry* -ohjelma, joka joutui välittömästi hyllylle, kun sen kritiikki osui samaan mediakonserniin kuuluneen Helsingin sanomien päätoimittajaa kohtaan. Mediajohdon herkkähipiäisyys ja lisääntyvä suuryhtiöityminen ovat tälläkin hetkellä todellinen uhka sananvapaudelle. Siksi onkin mitä mainiota, että nykyisessä ohjelmatarjonnassa on olemassa ohjelmia, jotka ainakin viihteen keinoin yrittävät ohjata huomiota oikeaan paikkaan.

Vaikka *Itse valtiaat* ei purevinta mahdollista mediakritiikkiä olekaan, on sen olemassaolo kuitenkin todistus julkisen palvelun viihteen mahdollisuuksista myös mediakritiikin saralla. Median ja demokratian suhdetta käsitellyt John Keane onkin tullut siihen tulokseen, että vapaan tiedonvälityksen ja demokratian kannalta julkisen palvelun median olemassaolo on ensiarvoisen tärkeää, pelkästään kaupalliseen tiedonvälitykseen pohjautuva systeemi muuttuu hiljalleen yksinäiseksi, itseään toistavaksi suuryhtiöiden viestinnäksi (Keane, 1991, s. 77-83). Julkisella palvelulla on ainakin periaatteessa mahdollisuus toimia riippumattomana hämmentäjänä, joka sallii sisällöissään sellaista kritiikkiä, joka ei kontrolloidummassa mediassa ole mahdollista. Ja viihdeohjelmissa tätä mahdollisuutta voidaan käyttää huumorin varjolla. Kuten Yleisradion vuosikirjassa (2001, s. 18) sanotaan "Viihde voi lisäksi ikään kuin keittiön kautta sohaista asioita ja kyseenalaistaa tabuja hyvällä tavalla." Tässä tapauksessa ei sohit vain politiikan ja talouselämän suuntaan, vaan myös Yleisradioon itseensä, joka on digiaikaan siirryttäessä lisännyt valtavasti uutislähetysiensä lukumäärää.

Toimittaja: *Tässä kaikki tältä illalta. Seuraavat talousuutiset tuttuun tapaan viiden minuutin päästä.*

Vaikka sanoin, että mediakritiikki ei ole aina loppuun asti vietyä, on jakson lopussa esimerkki, joka näyttää, että sellaista voi viihdeohjelmassakin harrastaa. Tässä on erittäin suora tölväisy taloustoimittajia kohtaan, eli niin kauan kuin kurssit menevät ylöspäin, ei ole aihetta kritiikkiin :

Zyskowicz: *Ja kaikille taloustoimittajille haluaisin huomauttaa, että sekä hallituksen että keskustan osakkeiden hinta lähti välittömästi nousuun fuusioitumisen myötä.*

Pekkarinen: *Eli onko kysyttävää?*

[Toimittajat levittelevät käsiään. Pekkarinen ja Zyskowicz katsovat toisiaan tyytyväisinä]

Zyskowicz: *Mää rakastan taloustoimittajii!*

Ja onpa ohjelmassa viitteitä myös keskusteluun, jota ollaan käyty siitä, miten merkittävää vaalityötä viihdeohjelmissa esiintyminen on poliitikoille. Vuonna 1994 nimittäin pohdittiin vakavasti sitä, ratkaisiko TV2 :n *Tuttu juttu* viihdeohjelma Martti Ahtisaaren ja Elisabeth Rehnin presidentinvaalikamppailun. Samansuuntaisia

kysyttiin vuoden 2000 presidentinvaalien aikaan, kun Tarja Halonen esiintyi edukseen *Uutisvuodossa* ja jätti kilpailija Esko Ahon varjoonsa.

Taloustoimittaja: *Keskusta nousi hieman Pekkarisen esiinnyttyä itsevarmasti Uutisvuoto-ohjelmassa, mutta Jätteenmäen yllättävä hymyily vaalitulaisuudessa pelästytti paikalla olleet piensijoittajat.*

Poliitikkojen imagonrakennusta tutkinut Risto Uimonen kertoi Tampereen yliopistolla luennoidessaan olevansa sitä mieltä, että vaikka Ahtisaaren valinnan ja *Tuttu juttu* -ohjelman välistä yhteyttä on mahdotonta todistaa, on sillä todennäköisesti ollut suuri merkitys sille, että vaakakuppi kallistui lopullisessa valinnassa Ahtisaaren puolelle (Uimonen, 2003). Ruotsia äidinkielenään puhuva Elisabeth Rehn ja hänen erityisen kankeaa suomea puhuva miehensä Ove Rehn eivät jättäneet Uimosen mukaan lähellekään yhtä sympaattista kuvaa itsestään kuin Martti ja Eeva Ahtisaari.

Uimonen muistuttaa myös niistä yleisön saavuttamisen mittasuhteista, joita viihdeohjelma mahdollistaa. Hänen mukaansa poliitikko voi saavuttaa pitkään kestäväällä vaalikiertueellaan maksimissaan 100 000 ihmistä, kun esimerkiksi *Uutisvuoto* tarjoaa lähes miljoonan katsojan yleisön.

5.2.3. Itse valtiat on ajassa mukana

Talousoutisointi ja yksityistäminen olivat tarkastelemani jakson pääteemat. Niiden lisäksi *Itse valtiat* on täynnä viitteitä ajankohtaisiin keskusteluaiheisiin. Tässä muutama esimerkki.

Suomessa ja erityisesti Helsingissä julkinen sairaanhoito on kriisissä. Sairaanhoitopiireillä ei ole rahaa järjestää hoitoa kaikille ja tilanne on aiheuttanut suurta kohua ja vaatimuksia, joiden mukaan valtion olisi puututtava asiaan:

Tuomioja: *Jos tälle linjalle lähdetään niin sitten yksityistetään armeija kans.*

Lipponen: *Sosiaalidemokraattina minä haluan säilyttää osan armeijasta julkisena. Samalla tavalla kuin meillä on yksityisiä sairaaloita, mutta myös vähävaraisille tarkotettuja ankeita jonosairaloita.*

Toinen ajankohtainen asia on globalisaatio ja siihen liittyvät ongelmat, kuten yhtiöiden toimintojen siirtäminen ulkomaille :

Lipponen: *Pörssiin aamulla listautunut Oy Suomen hallitus Ab networking julkaisee nyt neljännesvuosikatsauksensa. Sauli.*

Niinistö: *Hyvin menee.*

Lipponen: *Hallitus laskee myös verotusta viidellä prosentilla.*

Pekkarinen: *Sehän romuttaa koko sosiaalisektorin.*

Niinistö: *Sori vaan. Meidän on pakko. Toinen vaihtoehto on, että me siirretään meidän toiminnot thaimaahan, teetetään puolueohjelmat pikkulapsilla ja maksetaan avustajien palkat mm.. tupakassa.*

Ja kolmantena voisi mainita IT-huuman ja siihen liittyvät puhetavat, kuten palveluajattelun korostaminen ja sloganit, jotka tässä esimerkissä on lainattu Nokialta (Connecting people), Soneralta (Make things click) ja Gigantilta (Se nyt vaan on tyhmää maksaa liikaa).

Pekkarinen: *Keskusta lähtee vaaleihin seuraavilla sloganeilla: [kaivelee pahvilappuja, joihin sloganit on kirjoitettu] Keskusta, connecting people. Ja tässä toinen, Keskusta, we make things click. Sekä tämä viimeinen, Keskusta, se nyt vaan on tyhmää äänestää hallituspuolueita.*

...

Tuomioja: *Hallituksesta yhtiö. Mitä me tarjoaisimme asiakkaille?*

Itälä: *Hyvinvointiyhteiskunnan säilyttämispalvelui.*

Niinistö: *Toi on hyvä. Benkku, kirjoita nää ylös.*

Lipponen: *Kankeiden rakenteiden purkamispalveluja.*

[Zyskowicz kirjoittaa]

Niinistö: *Veronalennuspalveluja.*

[Zyskowicz kirjoittaa]

Tuomioja: *Just joo. Kas kun ei kännykkälogoja.*

Myös näitten ajankohtaisten asioiden joukosta löytyy varsin suoraa poliittisen elämän kritiikkiä, kuten seuraavassa hallitukselle irvailevassa pätkässä. Kahdeksan vuotta pääministerinä ja hallitusvastuussa ollut Paavo Lipponen on pitänyt yllä tarkan markan linjaa ja säästännyt. Laman jälkeisen politiikan tekeminen on ollut hyvin näkyvästi tarkkaa talouspolitiikkaa ja sitä *Itse valtiat* tölväisee animaatiohahmo Mauri Pekkarisen suulla keskustan pörssiin menon jälkeen:

Lipponen: Mauri, mitä tämä pelleily on?

Pekkarinen: Luulisi Paavo sinunkin olevan iloinen siitä, että ihmisiä kerrankin kiinnostaa politiikan seuraaminen.

Lipponen: Pörssilehtien sivuilta!

Pekkarinen: No mistä muualta sitä on sinun hallituksesi aikana voinut seurata?

Itse valtioiden ohjelmallinen kieli on läpeensä ajankohtaisten puhetaipien lainaamista, kärjistämistä ja yhdistelyä. Ohjelma yhdistelee animaatiomaailman ja todellisuuden asioita toisiinsa luovalla tavalla, joka on myös osa *Itse valtioiden* huumorin salaisuutta. Paitsi, että tällainen yhdistely on hauskaa, se myös avaa uusia merkityksiä. Tällainen merkitysten avaaminen on tyypillistä populaarikulttuuria (Fiske, 1987, s. 85).

Voidaan sanoa, että *Itse valtiot* on populaarikulttuuria, jonka näkökulma on yhteiskunnallinen. Se käyttää aineksinaan erityisesti poliittisen elämän sisältöjä, yhdistelee näitä omaan fiktiiviseen maailmaansa ja tarjoaa tilaisuuksia lähestyä uutisista tuttuja ja osittain vakiintuneiksi muuttuneita sisältöjä ja puhetaipia uudella tavalla.

5.2.4. Paavo ja neljävuotiaat

Toistaiseksi *Itse valtioiden* mikrotason käsittely on jäänyt kohtuullisen vähälle. On tietysti selvää, että osalle varsinkin asiasuuntautuneista katsojista sarjan seuraaminen on arjen mikrotasolla mielenkiintoista jo pelkästään yllä käsiteltyjen yhteiskunnallisten sisältöjen vuoksi. Näille katsojille kun arkeen saattavat olennaisesti kuulua talouselämän, politiikan ja uutismedian ahkera seuraaminen.

Tällaiset *asiasuuntautuneet* katsojat ovat Yleisradion omissa tutkimuksissa se katsojaryhmä, jolle viihtyminen on kaikkein vähiten tärkeää. Asiasuuntautuneiden katsojien lisäksi Ylen luokituksista löytyvät *vapaa-aikasuuntautuneet osayleisöt*, jotka arvostavat viihdettä ja informaatiota tasapainossa sekä *liikkuva osayleisö*, joka arvostaa eniten viihhteellisiä sisältöjä. (Kytömäki, 1999, s. 13)

Itse valtiat siis huomioi asiasuuntautuneet katsojat. Mutta mikä ohjelmassa sitten kiinnostaa esimerkiksi tuota liikkuvaa osayleisöä? Itseni ja monen muun tuttavapiirissä on törmätty samaan asiaan: myös pikkulapset ovat ottaneet *Itse valtiat* suosikkiohjelmiensa joukkoon. On selvää, että *Itse valtiat* toimii useammalla tasolla, tarjoten erilaista viihdykettä erilaisille ihmisille. Mutta mikä ohjelmasta tekee niin mielenkiintoisen, että neljävuotiaan suosikkihahmo on fiktiivinen Paavo Lipponen?

Mitä luultavimmin kyse on sarjan muotokielestä, siitä samasta puolesta, joka viehättää varmasti vanhempiakin katsojia. Ensinnäkin animaatiohahmot ovat hauskoja. Ne liikkuvat hauskan epäluonnollisesti ja ne ovat todellisten ihmisten karikatyyrejä korostettuine piirteineen. Myös karikatyyrihahmojen äänet ovat ammatti-imitaattoreiden työn tulosta, Zyskowiczin nasaaliääntä on korostettu, Siimeksen ärrä pärisee ja Jäätteenmäen pohjalainen sekä Itälän turkulainen murre on hallitun liioiteltua. Kuten Bahtin korostaa (1995, s. 5), erilainen jäljittely ja liioittelu kuuluvat karnevaalin luonteeseen. Ne kääntävät vakavan väliaikaisesti naurun kohteeksi.

Nelivuotiaita muotokielen karnevaalimaisuus varmasti kiehtoo, mutta karnevaali ei kuitenkaan kuulu ainoastaan muotokieleen, vaan kärjistyksen on ulotettu myös hahmojen ajatusmaailmoihin. Pekkarinen on korostetun kriittinen oppositiopomo, Niinistö korostetun puolivallaton kokoomuslainen, Tuomioja korostetun intellektuelli, Räsänen korostetun uskovainen, Itälä korostetun hölmö turkulainen ja niin edelleen.

Tämä pelkistäminen on Valaskiven (2002, s. 22) kritiikin kohteena. Hänen mukaansa *Itse valtiat* on täysin seurattavissa ilman, että tarvitsisi tuntea politiikkaa sen tarkemmin, eikä *Itse valtiat* näin informatiivisen viihteen ihanteiden mukaan pyri yhteiskunnalliseen keskusteluun (emt, s. 35).

Valaskiven näkökulma on aivan liian ahdas. Hän kiinnittää huomiota ainoastaan siihen, että *Itse valtiat* VOI seurata ilman politiikan tuntemusta, kuten pikkulapset

tekevät. Vaikka se onkin totta, todistaa se ainoastaan sen, että *Itse valtiaissa* on laajaa populaarikulttuurista kosketuspintaa. Siinä on viehättäviä asioita, jotka perustuvat muuhun kuin yhteiskunnallisen älyn aktivointiin. Mutta – ja tämä Valaskiveltä jää huomaamatta – *Itse valtiaat* toimii useammalla tasolla kuin vain yhdellä. Siinä on "älyllistä ylijäämää", joka ei ehkä avaudu neljävuotiaalle, mutta jonka vähän vanhemmat jo ymmärtävät.

Mielestäni julkisen palvelun viihteen mahdollisuutta on käytetty hyvin, kun ollaan saatu aikaiseksi sarja, jonka kosketuspinta on näinkin laaja. Se saa suuret katsojajoukot television eteen samaan aikaan, se tarjoaa mielenkiintoista ja hauskaa katsottavaa sekä asiasuuntautuneelle katsojalle että teletappi-ikäiselle tenavalle sekä epäilemättä kaikille tältä väliltä. Ohjelma osoittaa sen, että informatiivisen viihteen ei tarvitse olla päällekkävyä ja ajattelemiseen – tai kanavan vaihtoon - pakottavaa vaan se voi tarjota viihdettä sellaisellekin, joka ei halua juuri sillä hetkellä harrastaa aktiivista politiikan ja median kritisointia. On mielestäni merkittävää, että se pystyy saman ohjelman sisällä kuitenkin tarjoamaan mahdollisuuden viihdyttää myös niitä, joille viihtyminen on älynystyröiden hieromista.

Valaskiven kriittisistä ajatuksista voisi kuitenkin oppia sen, että julkisen palvelun viihde – tai informatiivinen viihde – on todella rajankäyntiä asiasuuntautuneen ja viiheellisesti suuntautuneen tekotavan välillä. Yksittäisissä jaksoissa jompikumpi saattaa päästä korostuneemmin esille, mutta kokonaisuutena sarja on juuri tällaista rajankävijätyyppiä. Suosionsa säilyttääkseen sen kannattaa tällaisena rajankävijäohjelmana säilyäkin, sillä kasvava viiheellisyys johtaisi mitä luultavimmin asiasuuntautuneiden osayleisöjen kiinnostuksen lopahtamiseen. Ja sama toisin päin, kasvava asiapitoisuus tiputtaisi pois viiheellisesti orientoituneita katsojia.

Täytyy myös mainita - olipa kyseessä sitten muna tai kana -, että kaikki maalisvaaleissa eduskuntaan pyrkinneet edustajat, joiden hahmo esiintyy *Itse valtiaissa* menivät läpi. Eivätkä ainoastaan menneet läpi vaan olivat puolueittensa ääniharavia valtavilla äänimäärillä. Poikkeuksena Suvi Lindén sai "ainoastaan" hieman reilut 3000 ääntä (joka on kokoomusehdokkaalle Oulun keskustavaltaisessa

vaalipiirissä varsin hyvä tulos), mutta hän tippuikin *Itse valtiaista* pois samalla kun erosi väärinkäytösten vuoksi ministerin paikalta.

Itse valtiaat ei tietysti yksinään aiheuta kenenkään äänivyöryä, mutta voidaan ajatella, että se pönkittää sellaisten poliitikkojen asemaa, joilla on muutenkin vahva asema poliittisessa elämässä. Samaa mieltä ovat median valtaa tutkineet Petersson ja Carlberg (1990, s. 28), joiden mukaan henkilöiden julkisuuden määrä ja heihin liitetty arvovalta vaikuttavat yleensä toisiinsa. Mitä enemmän ruutuaikaa, sitä enemmän henkilöillä koetaan olevan valtaa. Toisin sanoen, poliittisen elämän keskiössä olevat poliitikot saavat asemalleen vahvistusta olemalla muita enemmän esillä julkisuudessa. *Itse valtiaat* ei siis itse luo tällaista vahvojen poliitikkojen ryhmää, mutta se saattaa hyvin tukea sen olemassaoloa.

5.3. Uutisvuoto – naurava viisasten kerho

Uutisvuodolla on läheiset suhteet TV1:n *Aamu-tv*:n ohjelmaan *Jälkiviisaat*, jossa kolme "viisasta" keskustelee vapaasti ajankohtaisista aiheista. Viisasten kokoonpano on hieman vaihdellut, viimeinen näkemäni kokoonpano oli toimittaja-kolumnisti Jukka Kuikka, entinen syyttäjä Ritva Santavuori ja tiedotusopin emeritusprofessori Pertti Hemánus. Ideana *Jälkiviisaissa* on se, että kukin kolmikosta uskaltaa sanoa asioita kohtuullisen suoraan, joten heidän kuuntelemisensa voi olla hauskaa, mielenkiintoista ja välillä vähän rasittavaakin. *Uutisvuoto* on samanlainen viisasten kerho. Uutisiin tarttuminen poikkeavista näkökulmista on usein hauskaa ja mielenkiintoista, mutta voin hyvin kuvitella että ne, joille esimerkiksi navanalus- tai viinahuumorin aiheuttaa ongelmia, saattavat pitää ohjelmaa aika ajoin rasittavanakin. Erona on se, että *Uutisvuodossa* on mukana kaksi kilpailijaa, jotka edustavat niitä julkisuuden alueita, joista *Uutisvuoto* sisältöään ammentaa. Ohjelman formaatin laatijan Hat Trick Productionsin mukaan vieraat edustavat politiikkaa, komediaa, showbisnestä tai journalismia (Hat Trick Productionsin [www-sivusto](http://www.hat-trick.com)). Tämä

julkisuuden puheenaiheiden läsnäolo luo ohjelmaan astetta enemmän jännitettä kuin *Jälkiviisaiden* keskinäinen viisastelu.

5.3.1. Uutisvuodon poliittinen henkilögalleria

Olen luokitellut ohjelmassa joko kuvissa tai nimeltä esiintyvät henkilöt yhdeksään eri luokkaan. Tämä jako on esillä liitteessä 3.

Kolme henkilöä olen laskenut mukaan kahteen luokkaan. Poliitikot Tanja Karpela ja Leena Harkimo ovat myös julkkisluokassa, koska olisivat tunnettuja missinä ja Hjallis Harkimon puolisona ilman poliitikko-statustakin. Samoin Marjo Matikainen-Kallström on tunnettu sekä poliitikkona että entisenä urheilijana.

Tarkastelemani *Uutisvuoto* viittaa yhteensä 45 ihmiseen, joko kuvallisesti tai nimeltä. Poliitikkoihin näistä viittauksista kohdistuu 21, eli lähes puolet. Suurta lukua selittää osaltaan se, että ohjelman alkutunnuksen aikana ruudussa vilahtaa seitsemän henkilöä, jotka on luettu tähän poliitikkogalleriaan. Yhtä kaikki, poliitikot ovat ylivoimaisesti suurin esillä oleva henkilöryhmä. Tämä kertoo jo paljon siitä, kenet katsojan oletetaan tuntevan.

Uutisvuoto pysyy tunnetuissa julkisuuden henkilöissä, joten heitä ei tarvitse sen kummemmin esitellä. Ennemminkin henkilöt toimivat pelkistettyinä tyypeinä, aivan kuten *Itse valtiaissakin*. Heidän esiintymistään määrittävät sangen yksinkertaiset asiat. Tanja Karpela on entinen missi ja Sauli Niinistön naisystävä, Paavo Lipponen tunnetaan hitaasta puherytmistä, Marjo Matikainen-Kallströmin muistetaan huutaneen hiihtokilpailussa "Havuja, perkele!", Veronika on prostituoitu, jolta saa piiskaa, Osmo Soininvaara on "pieni vihreä mies", Paavi on erittäin huonossa kunnossa oleva roomalaiskatolisen kirkon päämies ja niin edelleen.

Huumorin ymmärtämiseksi nämä henkilöt on kuitenkin tunnistettava. Esimerkiksi seuraavat pätkät eivät ole erityisen hauskoja, jos ei tunnista kyseessä olevia henkilöitä, Veronikaa, Marjo Matikainen-Kallströmiä tai Paavia.

Nyman: ... Vihreät naiskansanedustajat ovatkin antaneet Soininvaaran kuulla kunniansa prostituutiota koskevista mielipiteistään. Piiskauksen suoritti Veronika.

...

[Tässä pätkässä kilpailijoiden tehtävänä oli ehdottaa, mitä asioita lapsiperheille jaettavaan luovuuspakkaukseen tulisi sisällyttää.]

Tervo: Noo. Jos värikyniä ja lehtiöitä, siis sit siitähän puuttuu enää puukko niin se ois tarkotettu koululaisille toi...

[Väliin kuva Uosukaisesta, joka puhauttaa hieman närkästyneenä.]

Tervo: ...toi pakkaus, mutta totaniin Matikainen-Kallström ehdotti siihen – tää ei ollu julkisuudessa – havuja tähän pakkaukseen, sekään ei mennyt läpi, mutta siis ihan ottaen huomioon sen totaniin Suomen ilmaston niin...lapio ja kola. Silloin pääsee luomaan.

...

Nyman: Ei, siis Bonon ajatuksia ei voi vielä tilata päivittäisinä tekstiviesteinä. Sen sijaan paavin ajatuksia voi.

Tervo: Niinkö? Aijaa...

Tabermann: Onko sillä montaki?

Nyman: Italialaisoperaattori...

Tervo: Hän tähtää kolmenkymmenen sentin kokonaisliikevaihtoon.

Pietilä ja Sondermann ovat tutkineet Helsingin Sanomien yhtä numeroa etsien sieltä yhteiskuntaa, siis erilaisia toimijoita ja näiden välisiä suhteita. He löysivät Helsingin Sanomista organisaatioiden yhteiskunnan (Pietilä, Sondermann, 1994, s. 86). Keskeiset toimijat lehdessä olivat yrityksiä, organisaatioita ja instituutioita. Samaa ei voi sanoa *Uutisvuodosta*. Keskeiset toimijat ovat selvästi yksittäisiä ihmisiä, olivatpa ne sitten läsnä studiossa tai vain viittausten kohteina. Ei-henkilö-toimijoita oli *Uutisvuodossa* 22, näistäkin yli kolmasosa oli puolueita, jotka lähinnä määrittivät henkilöiden taustoja (kts. liite 3).

Uutisvuoto on ihmisläheisyydessään konkreettinen ohjelma. Toisaalta ihmiset mainitaan, koska halutaan konkretisoida asioita ja antaa asioille kasvot. Toisaalta kyse on lienee siitä, että nykyisin mediaa vaivaa jonkinlainen julkisfiksaatio (Petersson, Carlberg, 1990, s. 96-97). *Uutisvuodossa* tämä julkisuuden henkilöiden läsnäolo tulee esiin kahdella tavalla. Toisaalta kilpailijat edustavat julkisuuden

henkilöitä. Toisaalta ohjelmalla on taipumus vääntää uutisesta kuin uutisesta sellainen, että siihen saadaan väännettyä mukaan julkkis, joka ei siihen millään tavalla liity. Esimerkiksi uutinen, joka lienee poimittu iltapäivälehdien omituisuuksien pikkupalstalta ja jossa kerrotaan amerikkalaismies Steven Youngista, joka on yrittänyt myydä perheensä nettihuutokaupassa. Tällä uutisella ei ole mitään tekemistä Suomen valtiovarainministerin tai talouspolitiikan kanssa, mutta silti se voidaan yhdistää siihen.

Nyman: Young oli määritellyt vaimonsa ja kahden lapsensa lähtöhinnaksi viisi miljoonaa dollaria. Uutisvuodon saamien tietojen mukaan Young perusteli tempaustaan sillä, että nimenomaan perhe on luontevinta myydä kaupassa, jossa huudetaan. [naurua] E-bay kuitenkin poisti Youngin ilmoituksen sivuiltaan, koska yritys ei halua olla mukana ihmiskaupassa. Uutisvuodon saamien tietojen mukaan valtiovarainministeri Sauli Niinistö on pettynyt E-bayn päätökseen. Niinistön laskelmien mukaan kuudestasadastakolmestakymmenestäviidestä tuhannesta lapsiperheestä olisi valtio saanut huutokaupassa kassaansa niinsanotulla Youngin indeksillä laskettuna tuloja kolmetuhatta sataseitsemänkymmentäviisi miljardia euroa. Silloin olisi Niinistön mukaan ollut varaa myös lasten kiipeilytelineisiin. [Naurua] Toisaalta tuolloin Suomessa ei olisi ollut enää lapsia. No, kaikkeahan ei voi saada.

Tällainen henkilöinti palvelee tässä huumoria, niin kuin se tekee oikeastaan koko ohjelmassa. Mutta kun muistetaan, että suurin osa henkilöistä, jotka vedetään mukaan ohjelmaan ovat poliitikkoja, muistuttaa se siitä maailmasta, jossa *Uutisvuoto* seilaa. Siihen maailmaan kuuluvat ennen kaikkea poliittiset päättäjät ja muut mediasta tutut julkisuuden henkilöt.

Mielenkiintoista tässä on se, että kyseiset henkilöt eivät ole yleensä olleet viikon uutisten aiheina, ainakaan lähteinä käytettyjen uutisten aiheina, vaikka *Uutisvuoto* periaatteessa perustuu viikon uutistarjontaan. Kyse on ennemminkin yleisesti tunnettujen ihmisten ja heidän julkisuuskuviensa peilaamisesta viikon uutistarjontaan. Esimerkiksi Suvi-Anne Siimes, Paavo Lipponen, Sauli Niinistö, Satu Hassi, Leena Harkimo, Hjallis Harkimo, Kalervo Kummola, Veronika, Bono tai Anneli Jäätteenmäki eivät olleet uutisten aiheina, mutta he olivat silti läsnä ohjelmassa. Tässä mielessä kyse on jonkinlaisesta julkkisfiksaatiosta, jonka voidaan hyvinkin nähdä vain pönkittävän näiden ihmisten asemaa sellaisina henkilöinä, jotka saavat ajatuksensa aina näkyvästi esille kun sitä haluavat. Kuten *Itse valtiaissa*,

Uutisvuoto ei itse luo tätä julkisuuden ja vallan ydinryhmää, mutta se kyllä tukee sen asemaa.

5.3.2. *Pikku-uutisilla suhteellisen suuri painoarvo*

Olen rakentanut *Uutisvuodon* taustalta löytyvät uutiset ja pukeut ne uutisotsikkomaiseen muotoon seuraavasti.

- Suomi myy kranaatinheittäjiä USA:lle*
 - HIFK:n & Jokerien valmentajat tukkanuottasilla*
 - Seppo Kanerva vaihtoi uudelleen puoluekantaansa*
 - Osmo Soininvaara ehdottaa valtion ylläpitämiä bordelleja*
 - Tanja Karpelan muotokuvanäyttely avattiin (p)*
 - Paavin ajatuksia voi ostaa tekstiviesteinä (p)*
 - Bayer juotti hyönteismyrkkyä opiskelijoille*
 - Amerikkalaismies yritti myydä perheensä netissä (p)*
 - Brittitutkijat selvittivät onnellisuuden kaavan (p)*
 - Huippupäättäjät ehdottavat luovuuspakkausta*
 - Raamattu on USA:n varastetuin kirja (p)*
 - Kummola suunnitteli kauluksen Tiuran linnanjuhla-asuun (p)*
- (p = pikku-uutinen)

Taustalla on siis uutisia vakavista keveisiin ja paljon palstatilaa saaneista pikku-uutisiin. Pikku-uutisilla tarkoitan uutisia, jotka yleensä löytyvät lehtien pikkupalstoilta, joko muun uutismateriaalin väleistä tai sitten omilta "tiesittekö, että tällaistakin sattuu" -tyyppisiltä palstoilta. Pikku-uutiset korostuvat kahdestakin syystä. Ne ovat monesti hauskoja ja erikoisia juttuja, ja toisaalta ne eivät ole kilpailijoille aivan itsestään selviä.

Viittaukset uutisiin ovat useimmiten selviä, mutta osa niistä esitetään vähän epäsuoremmin. Esimerkiksi ohjelman aloituksessa on tapana viitata johonkin uutiseen tähän tapaan:

Nyman: Hyvää iltaa ja tervetuloa seuraamaan ohjelmaa, joka myy aseet vastustajien käsiin.

Sama tervetuloivotus pitää aina sisällään viittauksen johonkin uutiseen. Tällä kertaa kyseisen uutisen aiheena oli vihreiden Satu Hassin esittämä kritiikki siitä, että Suomi myy kranaatinheittämiä Yhdysvalloille, joka valmistelee sotaa Irakia vastaan. Sen tunnistaminen vaatii katsojalta nokkeluutta, tai ainakin ohjelman tuntemusta niin, että tietää kyseisessä kohdassa viitattavan aina johonkin viikon tapahtumaan. Kyseessä on caldwelliläisittäin "älyllinen ylijäämä", joka palkitsee ne, jotka ovat seuranneet tarkasti viikon uutisia mutta joka ei lyhyenä pätkänä varmasti aiheuta suurempaa hämmennystä niiden joukossa, jotka eivät kyseistä uutista tunnista.

Ohjelman alussa on myös toinen vastaava tilanne, jossa vakijäsenet Tervo ja Tabermann esitellään viikon uutisissa mainitun konfliktin osapuolina.

Nyman: Tällä viikolla Rovaniemen Raimo Summasen, Jari Tervon joukkueessa pelikieltoja hankkii toimittaja Lauri Karhuvaara. Tervetuloa.

Karhuvaara: Kiitos [Kättelee Tervoa. Aplodit.]

Nyman:... ja Karjaan Alpo Suhosen, Tommy Tabermannin joukkueessa ihmeparanemisesta haaveilee eduskunnan puhemies Riitta Uosukainen. Tervetuloa.

Tässä puolestaan on kyse jääkiekkoriidoista. Jokereiden valmentaja Raimo Summanen ja HIFK:n valmentaja Alpo Suhonen olivat kyseisellä viikolla julkisissa riidoissa keskenään, kun Jokereiden väkivaltainen pelityyli aiheutti kiistelyä pelikieltojen oikeutuksesta. Väkivaltaiseksi väitetyn Jokerijoukkueen valmentaja Raimo Summanen selitti, että muiden joukkueiden pelaajat vain näyttelevät loukkaantuneita ja "ihmeperanevat", kun vastustajalle annetaan pelikielto.

Kaikki muut uutiset olivat tehtävien aiheina ja Nyman esitteli ne loppujuonnoissaan, kun kilpailijat olivat ratkaisseet tehtävät. On tietysti mahdollista, että minulta lipsahti ohi jokin uutinen, johon on viitattu hyvin epäsuorasti. Mutta periaatteessa tässä on

Uutisvuodon toimintatapa. Alkujuontoon ja kilpailijoiden esittelyyn kätetään kumpaankin uutinen, sen jälkeen käydään itse tehtävien kimppuun, joiden taustalla on aina yksi viikon uutinen. Lisäksi ohjelmassa on *Uutisvuodon* "omia" uutisia, keksittyjä hauskuksia ja "*Uutisvuodon* saamien tietojen mukaan" esiteltyjä keksittyjä yksityiskohtia.

Nyman: Niin, tässähän viitattiin kansanedustaja Osmo Soininvaaran herättämään keskusteluun ilotalojen laillistamisesta Suomessa. Soininvaara halusi...haluaisi aiheesta asiallista keskustelua, mutta kuten hän itse sanoi, se on hyvin vaikeaa. *Uutisvuodon* saamien tietojen mukaan tämä johtuu siitä, että prostituoidut ovat tuskastuneita pieneen vihreään mieheen, joka haluaa ainoastaan keskustella. [Naurua.] Soininvaara puolestaan on itse sitä mieltä, että kyllä vähemmälläkin bordellimäärällä pärjää, niissä on vain käytävä enemmän. [Paljon naurua.] Vihreän liiton naiskansanedustajat ovat tuominneet jyrkästi Soininvaaran harrastaman ääneenajattelun. *Uutisvuodon* saamien tietojen mukaan esimerkiksi Satu Hassi on korostanut sitä, etteivät vihreät ole enenkään ajatelleet. Vihreät naiskansanedustajat ovatkin antaneet Soininvaaran kuulla kunniansa prostituutiota koskevista mielipiteistään. Piiskauksen suoritti Veronika.

Kuten edellisessä luvussa tuli esille, eivät lähteenä käytettyjen uutisten aiheet ja esiin nostetut poliitikot juurikaan kohtaa. Yllä listatuissa uutisissa poliittisia toimijoita on vain kuusi kappaletta: Satu Hassi, Seppo Kanerva, Osmo Soininvaara, Tanja Karpela, Marjo Matikainen-Kallström ja Kalervo Kummola. Omien havaintojeni mukaan lähteenä käytetyissä uutisissa poliitikko-toimijoita on usein jopa tätä vähemmän, vaikka ohjelman keskeinen henkilögalleria heistä loppujen lopuksi koostuukin. *Uutisvuoto*-mankeli siis pyörittää kohtuullisen tavallisista uutisista arvoituksia, joiden ratkaisuisissa ja keksityissä vastauksissa eturivin poliitikoilla ja muilla julkkiksilla on keskeinen rooli.

5.3.3 Naurua kielestä, viinasta ja navan alta

Uutisvuodon maailma on politiikan ja uutisjulkisuuden maailma, mutta siinä maailmassa ei oikeastaan ole mitään erityisen hauskaa. Uutisten ja politiikan tuntemus antavat mahdollisuuden ymmärtää laajemmin sarjan huumoria, mutta

sarjasta voi varmasti nauttia myös muilla tavoilla. Pysin tässä luvussa kuvailemaan niitä tapoja, joilla *Uutisvuoto* pusertaa uutisisällöt huumoriksi.

Olen pyrkinyt kiinnittämään erityisesti huomiota niihin kohtiin, joissa sekä itseä että studioyleisöä on erityisesti naurattanut, tai kohtiin, joissa on selvästi ollut tarkoitus olla vitsi. Tarkastelemalla naurukohtia edeltäviä tapahtumia, olen saanut kuvan siitä, millä keinoilla huumoria tehdään. Mutta täytyy mainita, että huumori on hankala analyysikohde. Se mikä naurattaa yhtä, ei naurata toista. Tässä osiossa luotan siis pitkälti omiin tulkintoihini.

Olen luokitellut nämä naurun aiheuttajat kuuteen ryhmään.

1) Viinahuumori

Viinahuumori on koko kulttuurissamme erityisen laajalle levinnyttä. "Viinanjuonti on kiva juttu" –diskurssiin törmää kaikkialla. Sitä harrastetaan Uutisvuodossa erityisen paljon.

Uosukainen: *Mutta sanon ensin, että se on faktaa, koska suomalaiset ovat jo kauan harjoitelleet tällaista juomalla kaikenlaisia aineita, jotka useimmiten tappavat, mutta myös humalluttavat.*

Nyman: *Tai näkö voi ainakin mennä.*

Uosukainen: *Tai näkö voi...*

Tabermann: *Ulkonäkö.*

Uosukainen: *Ja sekin, mutta...*

Tervo: *Mitä väliä sillä on, jos se tappaa, jos sillä pääsee ensten humalaan? [naurua]*

Uosukainen: *Näin monet tuntuvat ajattelevan. Sinoileilla sun muilla tämmösillä.*

Niitähän on juotu maailman sivu tässä maassa, ja moni on selvinnyt hengissäkin, ja...

Tabermann: *Normaalit ruokajuomat.*

Kulttuurimme tapa asennoitua viinaan on kiteytettynä Tervon lauseessa "Mitä väliä sillä on, jos se tappaa, jos sillä pääsee ensten humalaan?" Viinahuumori onkin varsin pitkälti vakiojäsenten sutkautusten varassa. Tämä huumorin laji on tietysti yksi suomalaisia yhdistävä asia, hyvässä ja pahassa. Vaikka puhe on alkuperäisessä uutisessa hyönteismyrkyn juottamisesta skotlantilaisille yliopisto-opiskelijoille, saadaan siihen viinahuumorin avulla katsojakuntaa yhdistävä näkökulma.

Jossain määrin virne naamalla esitetty "viinanjuonti on kiva juttu" -diskurssi menee ehkä liian pitkälle. Esimerkiksi tämä pätkä, joka ei naurata edes suopeaa studioyleisöä, on hyvä esimerkki siitä, että viinahuumoria yritetään vääntää jos jonkinlaisiin tilanteisiin.

***Nyman:** Niin, väite on faktaa, eli onnellisuuden kaava on vihdoinkin löydetty. Brittiedemiehet ovat kehittäneet haastattelututkimuksen pohjalta onnellisuuden kaavan, joka on siis $H + 5O + 3K$.*

[...]

***Nyman:** ...kaavassa H tarkoittaa henkilökohtaisia luonteenpiirteitä, O olemassaoloa eli terveyttä, taloudellista tilaa ja niin edelleen ja K merkitsee puolestaan korkeampia tavoitteita, kuten odotuksia ja kunnianhimoa. Uutisvuodon saamien tietojen mukaan onnellisuuden kaava $H + 5O + 3K$ kääntyy suomeksi kuitenkin muotoon – tässä Tommi oli siis mukana – H eli humala plus viis O eli viisi olutta plus kolme K eli kolme Koskenkorvaa.*

Tarkastelemassani jaksossa viinahuumoria oli paljon, mutta sille naurettiin kuitenkin suhteellisen vähän. Kuten aiemmin sanoin, saattaa *Uutisvuoto* olla *Jälkiviisaiden* tavoin jossain määrin rasittava. Kun *Jälkiviisaat* rasittaa yleensä Ritva Santavuoren äänekkäällä jankkaamisella, sama rasittavuus tulee *Uutisvuotoon* nimenomaan viinalla ilakoinnin jankkaavuudesta, joka ei ole yleensä erityisen hauskaa. Mutta holhoavan alkoholipolitiikan Suomessa viinahuumori on kuitenkin syvään juurtunut, joten varmasti osa yleisöstä pitää sitä hauskana.

2) Navanalushuumori

[Kuvakollaasi alkaa: mustavalkoisessa kuvassa mies avaa oven, kurkkaa ja sulkee oven.]

***Tervo** [puhuu kuvien päälle]: Saaks täältä piip.*

[Toisessa kuvassa toinen mies kurkkaa ovesta ja sulkee sen.]

***Tervo:** Saaks täältä piip.*

[Sama mies kurkkaa uudestaan.]

***Tervo:** Saaks täältä piip.*

[Kuva naisesta, joka päästää miehen sisälle ovesta.]

***Tervo:** Täältä saa piip. [naurua] Lopultakin.*

Kyseisessä tehtävässä oli kyse Seppo Kanervasta, joka on etsinyt itselleen sopivaa puoluetta ja päätenyt keskustan ja kokoomuksen kautta liberaalien riveihin. Tehtävä

kuitenkin oli rakennettu niin, että siinä mies kurkkailee eri ovista, kunnes eräästä nainen päästää hänet sisään. Piip-huumori oli siis toisin sanoen rakennettu siihen jo käsikirjoitusvaiheessa, ja Jari Tervo luki tämän "oikealla" tavalla.

Tämä on tyypillistä *Uutisvuotoa*. Vakijäsenet Tervo ja erityisesti Tabermann vievät ratkaisuyrityksiä hanakasti seksuaalisen kuvaston piiriin. Ohjelman käsikirjoittajat taas auttavat parhaansa mukaan. Tässä jaksossa yhdessä tehtävässä kyse oli prostituution laillistamista koskevasta uutisesta, mutta peräti kuuden ratkaisussa päädyttiin prostituution, sänkypuuhien, väärinpäin piirrettyjen hämähäkkien, aasialaisten jalkavaimojen ja Kama sutran maailmoihin. Käsikirjoitus auttoi yllä lainatussa "Saaks täältä piip" –uutisessa, mutta myös Raamatun varastelu-uutisessa oli neljän kirjan joukkoon laitettu myös Kama sutra, joka oli omiaan viemään keskustelua haluttuun suuntaan. Myös Riitta Uosukaisen läsnäolo oli omiaan viemään keskustelua seksuaalisiin suuntiin. Uosukainen nimittäin kirjoitti muutama vuosi sitten kirjan nimeltä *Liehuva liekinvarsi*, jossa hän kuvaili myös omaa sänkykamarielämäänsä ja vesisänkypuuhia. Kirja sai valtavan julkisuuden ja moni – kuten minä – tietää kirjan ja sen vesisänkyviittaukset, vaikka ei ole koskaan kirjaa lukenutkaan.

[Kuvakollaasi alkaa: Osmo Soininvaara kävelee ja katsoo kelloaan.]

Tabermann *[puhuu kollaasin päälle]: Osmo Soininvaara on tarkastuskäynnillä eduskunnan uudessa lisärakennuksessa, jossa...*

Uosukainen: *Näin on.*

[Kuvaa, jossa mies ojentaa naiselle rahaa, ja nainen kiskaisee rahat tämän kädestä ja kävelee mies perässään ovesta toiseen huoneeseen.]

Tabermann: *...on jo aloitettu oheistoiminta jo hyvissä ajoin. Harjoitellaan, harjoitellaan tuota...*

[Nuori nainen käärii patjaa kokoon, taustalla muita naisia.]

Tabermann: *Tässä kääritään vesipatjaa kokoon, vai mitä... [naurua]*

Uosukainen: *Kyllä nuo ihan jouhipatjat...*

[Paluu kollaasista studioon.]

Tabermann: *Ai ne on jouhipatjat, mä että ihan vesi tippui sieltä. [naurua]*

Navanalushuumorin yksi tarkoitus on epäilemättä hämmentää vierailevia kilpailijoita ja toisaalta myös saada heidät mukaan *Uutisvuodon* maailmaan, jossa he eivät enää ole vain julkisuuden henkilöitä. Yksityisen ja julkisen elämän välillä tasapainoileva *Uutisvuoto* saa tällä keinoin tasapainon kellahtamaan yksityisyyden puolelle. Tässä

jaksossa se onnistui molempien kilpailijoiden suhteen. Uosukainen saatiin taivuteltua puhumaan vesipatjoista, rakkauden ja seksin suhteesta ja Kama sutra –suhteestaan. Myös Karhuvaara johdatteli lapsiperheiden luovuuspakkauksen sisältöä keksiessään itsensä alueelle, jossa alkoi änkyttää ja joutui heti Tervo-Nyman-parivaljakon painostuksen alaiseksi.

Karhuvaara: *Joo, mut tuota tähän luovuuspakkaukseen ehdottomasti näinä kovina, ankarina aikoina maailmassa niin, tuollaista hellyyttä ja rakkautta, sen kertomusta, opettamista, ilman muuta, Tommy Tabermann, Tommyn koko tuotanto.*

[Naurua.]

Tabermann *[nyökytellen]:* *Joo. Joo.*

Karhuvaara: *Ja sitten tuota...*

Tervo *[tarttuen Karhuvaara kädestä]:* *Lauri, sinä alat kohta huohottaa.*

[Naurua.]

Karhuvaara *[tarttuu naamaansa]:* *Ja...yleensä tällasia...*

Nyman: *Kannattaa pyyhkiä tuo hiki otsalta, se kiiltää aika kovasti tässä studiovalossa... [osoittaa ympärilleen, ilmeisesti lamppuihin ja kameraan.] [Naurua]*

Välillä tuntuu, että *Uutisvuodon* vakijäsenten pääpyrkimys on kilpailijoiden hämmäntäminen. Jos ei muulla niin seksuaalisen kuvaston avulla siihen yleensä päästään. Tässä jaksossa Uosukainen tarttui heiteltyihin koukkuihin hyvin, vaikkakaan hän ei mielestäni hämmäntynyt, ainoastaan innostui selittämään asioita, joita ei varmasti ollut suunnitellut ohjelmassa puhuvansa.

Tämä henkilökohtaisen puolelle siirtyminen on osa *Uutisvuodon* viehätystä. Siinä julkisuudesta tutut henkilöt tulevat yleensä paljastaneeksi itsestään sellaisia puolia, joita heistä ei tavanomaisessa julkisuudessa vaikkapa eduskunnan puhemiehenä tai MTV3:n toimittajana tule esille. Tämä on osa sitä Faircloughin (1997, s. 20) mainitsemaa julkisen ja yksityisen välistä jännitettä, joka nykymediaa luonnehtii. Yhteiskunnan ja kulttuurin näkyvillä paikoilla työskentelevistä henkilöistä halutaan tietää yhä enemmän sellaista, joka ei liity heidän julkiseen rooliinsa.

3) Kilpailijoille nauraminen

Uutisvuodon tekotapa on itseironinen. Se sallii, että ohjelmaa ja sen vakijäseniä tölvitään. Tämän kustannuksella saadaan tölviä myös vierailevia kilpailijoita, ja sen vieraat varmasti tietävät. Jo yllä mainittu Tervon ja Nymanin piikittely hikoilevaa

Karhuvaaraa kohtaan oli hyvä esimerkki. Tässä toinen Karhuvaaraa ja samalla hänen työnantajaansa MTV3:a irvaileva kommentti. Kyseisessä kohdassa Karhuvaara ja Tervo ovat molemmat juuri vastanneet väärin "faktaa vai fiktiota" –kysymyksiinsä.

Tervo: Me ollaan ihan surkeita. Pitäiskö meidän lähteä maikkarille?[Naurua]

Tervo rakentaa tässä pienimuotoisen YLE-MTV3-kilpailuasetelman. Se jää kuitenkin pelkäsi vitsiksi, sillä Karhuvaara ei lähde siihen mukaan. Karhuvaara oli muutenkin tässä jaksossa varsin vähällä huomiolla. Nymanin, Tervon ja Tabermannin huomio oli Uosukaisessa. Yleensäkin median edustajat otetaan ohjelmassa vastaan "yhtenä meistä", kun taas poliitikoista yritetään saada enemmän irti.

Tervon MTV3-vitsi kuitenkin kertoo siitä yleisemminkin havaittavasta seikasta, että *Uutisvuodolle* – aivan kuten *Itse valtiaille* – median maailma on osa sen maailmaa. Se ei edes pyri kiertelemään sitä, vaan korostaa usein sitä, että "kohta alkaa *Frasier*" (amerikkalainen sit-com, joka tulee *Uutisvuodon* jälkeen) tai, että "ei mulla ole nyt parempaakaan tekemistä kuin olla täällä *Uutisvuodon* nauhoituksissa." Tämä on sinänsä epätrendikästä, sillä kanavat pyrkivät yhä enemmän tekemään tarjonnastaan ohjelmavirtaa, joka pitäisi katsojat kanavalla.

Mutta palataan vielä kilpailijoille irvailuun. Uosukainen saa kisassa myös oman osansa, sekä poliitikkona että yksityishenkilönä. Vesipatjat, Kama sutra, kokoomuksen yksityistämislinja, Uosukaisen muotokuva ja monet muut seikat eivät liity oikeastaan millään tavalla ohjelman oikeaan kulkuun. Kilpailijoita painostamalla heistä pyritään yksinkertaisesti saamaan irti sellaisia asioita, joita heistä ei muissa ohjelmissa irti saa.

Mielenkiintoisen näkökulman kilpailijoiden kompetenssin tarkasteluun antaa Kaisa Luoman analyysi, jota hän on käynyt feministisessä mielipide- ja kulttuurilehti Raijakoossa (12/2000). Hänen mukaansa *Uutisvuodossa* on läsnä eräänlainen äijäporukka, johon kilpailijat sulautuvat eri tavalla. Ensinnäkin ovat ne, jotka osaavat ohjelman kielen ja pääsevät samalle tasolle vakijäsenten kanssa. Sitten tulevat "naiset", "pojat" ja "tosikot". Naiset eivät kerro omia juttujaan ja tyytyvät nauramaan

vakijäsenten vitseille, pojat yrittävät vimmatusti mukaan, mutta eivät saa naurua aikaan. Tosikot taas eivät edes ymmärrä, että heille nauretaan.

Luoman jako on hyvin käyttökelpoinen ja tunnistan ohjelman katsojana nämä perustyypit. Mutta itse vierastan tällaista sukupuolittamista, ja kun kyse ei myöskään Luoman mielestä ole oikeista sukupuolista, on tällainen jako suorastaan kummallinen. Koska miehen nimittäminen naiseksi tai naisen nimittäminen pojaksi on mielestäni hämmentävää, nimeäisin nämä perustyypit siis uudelleen: onnistujat, sivulliset (nainen), yrittäjät (poika) ja tosikot (tosikko). Yleensä onnistujien kategoriaan kuuluvat lähinnä vakijäsenet. *Utisvuodossa* on hyvin harvoin läsnä todellinen onnistuja, joka pääsee Tervon tai Tabermannin kanssa samaan ohjelman tilan hallintaan. Uosukainen kuitenkin pääsee mielestäni hyvin lähelle. Hän on sanavalmis ja karkäs, on ymmärtänyt ohjelman idean oikein eikä yritä olla mitään muuta kuin on, joten hän voisi olla lähinnä tällaista onnistujaa. Jonkin verran hänessä on myös tosikkoa, sillä hän lähtee pari kertaa ikään kuin huomaamatta mukaan vakijäsenten vedätykseen.

Karhuvaara tyytyy seurailemaan Uosukaiseen päin kallellaan olevaa ohjelmaa hiljaa ja kommentoimatta. Omissa tehtävissään hän kuitenkin yrittää vimmatusti olla hauska, joten hän edustaa ehkä parhaiten "yrittäjä"-kategoriaa.

Tällainen kamppailuasetelma tekee *Utisvuodosta* hankalan monelle kilpailijalle. Epätoivoista hauskuttamista yrittävät poliitikot, ylinokkelat julkkikset ja muut usein päätyvät nolaamaan itsensä ohjelmassa. Tosikkoja narutetaan todella, sivulliset jäävät täysin varjoon ja yrittäjät hakevat jaritervomaista hauskaa otetta siinä onnistumatta. Ne harvat, jotka yrittävät olla jäljittelemättä *Utisvuodon* vakijäsenten puhetapaa, onnistuvat yleensä parhaiten.

Diskurssianalyysissä korostetaan sitä, että tapahtumatilanne, eli konteksti, on merkittävä osa diskursiivista maailmaa (Jokinen, 1993, s. 29-30). Tässä mielessä *Utisvuodon* nauhoitustilannetta voisi pitää eräänlaisena ylädiskurssina, jonka konventiot moni tuntee, mutta joiden matkiminen ei ole helppoa. Jokinen käyttää esimerkkinä tilanteen vaikutuksesta pesäpallomailalla lyöntiä. Pesäpallokentällä

syöttölaudatksen kohdalla suoritettu mailan heilautus aiheuttaa erilaisia reaktioita kuin sama heilautus keskellä kadun ihmisvilinää. Samalla tavalla monen normaalisti sanavalmiin kilpailijan puhe tuntuu täysin sopimattomalta ja lattealta *Uutisvuodossa*.

4) Uutisvuodolle ja sen vakijäsenille nauraminen

Vierailijat harvemmin irvailevat ohjelmalle tai sen vakijäsenistölle. Nämä kuitenkin tekevät sitä keskenään. Irvailu jakaantuu muutamaan perustyyppiin. Ensinnäkin kapteenit Tervo ja Tabermann arvostelevat usein juontaja Nymanin vitsejä tai käsikirjoitusta tyyliin "keksitkö, Peter, tuon aivan itse?" Toisekseen Nyman usein arvostelee Tabermannin ja Tervon kirjailijanlahjoja.

Nyman: Oikea vastaus on siis – kuten kuulitte – Raamattu. Se on nelikon teoksista kirja, jota amerikkalaiset tuoreen tutkimuksen mukaan varastavat kaikkein eniten. Uutisvuodon saamien tietojen mukaan amerikkalaisia kiinnostaa Raamatussa jännittävä juoni, sekä selkeä jako hyvään ja pahaan.

Tervo: Mm.

Nyman: Voit ottaa Jari oppia tästä omiin kirjoihisi.

Kolmanneksi kapteenit yleensä piikittelevät toisiaan. Hyvin usein tämä on sitä, että Tervo huomauttaa Tabermannin menneen hieman pitkälle navanalusjutuissaan.

Tabermann [Uosukaiselle]: Sinä tunnet Niinistön paremmin kuin minä, onko hänessä tuollaista vikaa, lahjaa, tuollaista taiteilijanlahjaa, et hän niinku [...] piirtää muutaku hämähäkin väärin päin.

[Naurua.]

Uosukainen: Sitäkään en ole nähnyt, mutta luulen että hän on kyllä...

Tervo: Tommy on varsin elegantilla päällä tänään.

Tämä keskinäinen sananvaihto korostaa lähinnä ohjelman ironista otetta, ja sitä että kaikkea mahdollista voidaan ivata ilman, että siitä tarvitsisi sen kummemmin pahastua. Tämä osaltaan luo sitä rennon jutustelevaa ilmapiiriä, johon ohjelma muutenkin pyrkii. Jos *Uutisvuotoa* tekevän tuotantoyhtiö Broadcastersin johtoporras arvostelee ohjelman käsikirjoitusta, tasa-arvoaltuutettu kritisoi Tabermannin huumoria tai kirjakustantaja Tervon kirjailijanlahjoja, kyse on täysin eri asiasta. *Uutisvuoto* luo siis omanlaisensa kontekstin, jossa mitään ei tarvitse ottaa kovin vakavasti. Tässä mielessä tällainen keskinäinen nokittelu palvelee lähinnä

karnevalismia. *Uutisvuodonhan* on tarkoitus etsiä hauskoja näkökulmia sinänsä vakaviin asioihin.

Perinteisissä karnevaaleissa väkijoukkoa innostivat ja karnevaalitunnelmaa loivat klovnit ja narrit (Bahtin, 1995, s. 8). Tervo, Tabermann ja Nyman ovat eräänlaisia moderneja narreja, joiden tehtävä on luoda tuo nurinkurisuuden tila. Karnevaalin näkökulmasta mielenkiintoista on se, että *Uutisvuodossa* karnevaaliin kutsutaan osallistujiksi ne, joita kohtaan karnevalistinen iva ja matkiminen kohdistuu. Perinteinen "tavallisen kansan" juhla yrittää narrien johdolla vetää myös nämä yhteiskunnallisen ja kulttuurisen vallan käyttäjät mukaan karnevaaliin. Tämä tekee *Uutisvuodon* karnevaalista jokseenkin epätäydellisen perinteisessä mielessä, mutta toisaalta sen kiinnostavuus kasvaa, kun läsnä ovat myös vakavan julkisuuden henkilöt.

5) *Stereotypiahuumori*

Stereotypioita käsiteltiin tarkemmin luvussa 4. Ne on kuitenkin syytä mainita tässä, sillä niiden luoma huumori on tärkeässä asemassa *Uutisvuodossa*. Iso osa makeat naurut saavista vitseistä pohjautuu yksinkertaisiin ja kaikkien tunnistamiin stereotypioihin. Esimerkiksi ohjelman alun keksityissä uutisissa stereotypiat ovat ahkerassa käytössä. Niissä Nyman juontaa yhden lauseen mittaisen uutisotsikon, jonka jälkeen näytetään kuvaa jostain muusta yhteydestä. Esimerkiksi näin:

Nyman: Vihreät esittelivät lämpövoimalla toimivan lentovälineen [Kuvaa liekkeihin leimahtavasta kuumailmapallosta.] [Naurua.]

Vihreiden energiapoliittiset kannat ovat siinä määrin yleistä tietoa, että voidaan puhua stereotypiasta. Tälle puhtaan energian puolustamiselle on helppo irvailla. Vihreiden energiapoliittikka on muutenkin hyvä esimerkki, sillä se on ollut eduskunnan ydinvoimaaänestyksen ja vihreiden hallituksesta lähdön jälkeen yksi *Uutisvuodon* lempiaiheista.

Huumorin ja populaarikulttuurin kannalta stereotypiat ovat hyvin käytännöllisiä. Toisaalta niiden avulla saadaan helposti aikaan hyviä vitsejä, jotka perustuvat juuri

yllä olevan esimerkin kaltaisille törmäyttämislle (Vihreiden lämpövoimalennokki vs. palava kuumailmapallo). Toisaalta niiden avulla aktivoidaan tiettyjä yhteisesti jaettuja näkemyksiä, toisin sanoen ideologiaa. Vakavasti otettavassa ohjelmassa vastaava vihreiden energiapolitiikan yhdistäminen kuumailmapallo-onnettomuuteen olisi ideologisesti vinoutunutta toimintaa. Viihdeohjelmassa merkityksen rakentuminen on avoimempaa. Vitsin ainesosana ovat toisaalta yleinen tietämys siitä, että vihreille puhdas energia on tärkeä asia sekä toisaalta visuaalisesti näyttävä pätkä kuumailmapallon leimahtamisesta liekkeihin.

Ydinvoimaaänestys oli yksi viime vuoden seuratuimmista ja pohjustetuimmista poliittisista tapahtumista, joten asia on jokaiselle vähänkin ajankohtaisia asioita seuraavalle tuttu. Siksi mielestäni ei olekaan suurta merkitystä sillä, millainen yksittäisten katsojien käsitys vihreiden energiapolitiikasta on. Populaarikulttuurin kannalta on tärkeää ainoastaan se, että tunnistaa vitsin ainesosien välisen törmäyksen.

Kyse on samasta asiasta kuin kokoomus ja bordellit -huumorissa (kts. luku 4.4.1.), jossa kokoomuksen stereotyyppinen yrittäjämönteisyys törmäytettiin Osmo Soininvaaran ehdotukseen perustaa bordelliyrityksiä.

Diskurssianalyysin perusajatus on se, että kielen käyttö rakentaa sosiaalista todellisuutta (Jokinen, 1993 s. 18). Stereotyyppien ja sosiaalisen todellisuuden rakentamisen kannalta tärkeintä on se, mitä katsojan oletetaan tietävän tästä todellisuudesta. Se, mitä mieltä katsoja henkilökohtaisesti on kokoomuksen yksityistämishaluista tai vihreiden energialinjoista, on oikeastaan yhdentekevää sen rinnalla, että hänen yleensä oletetaan seuraavan politiikkaa niin paljon, että hän on tietoinen tällaisten yhteiskunnallisten keskustelujen käynnistä.

Uutisvuoto ja katsojat jakavat maailman, jossa on tärkeää tietää, mitä mieltä poliittiset puolueet asioista ovat. Se, että yleisö nauraa palavalle kuumailmapallopelle on todiste siitä, että he ymmärtävät mistä vihreiden politiikassa on kyse. *Uutisvuodon* ideologia siis suosii tällaisen perussivistyksen ylläpitoa.

6) Kielellinen huumori

Nyman: Amerikkalaiset ovat tosin myös moittineet Raamattua siitä, että syyllinen paljastuu liian aikaisin...[Naurua.]

Tervo: Voi perkele! [Naurua.]

Viimeisin, mutta ei vähäisin huumorin laji on kielellinen huumori. Suuri osa *Uutisvuodon* huumorista perustuu kielelliseen nokkeluuteen. Tässä mielessä *Uutisvuoto* on hengenheimolainen perjantain *Maailman ympäri* -ohjelman kanssa. Juontaja Simo Frangén jatkaa siinä jo 1990-luvun alusta Ylen Radiomafian *Alivaltiosihteeri*-ohjelmassa aloittamaansa kielellisen huumorin perinnettä. *Alivaltiosihteeri* ja *Maailman ympäri* perustuvat molemmat erilaisten kielen käytön muotojen ja kielen monimerkityksisyyksien hyväksikäyttöön. Kielellinen huumori tuntuu olevan eräs Yleisradion viihteen omaleimaisista tuotteista, mainoskanavilla sitä ei juuri harrasteta.

Uutisvuodon huumori on osa tätä samaa perinnettä. Väittäisin, että kielellinen nokkeluus on sarjan suosion perimmäisiä syitä. Vaikka ohjelmassa vaaditaan tiettyä uutissivistystä ja yleistietoa, ei sovi väheksyä myöskään suomen kielen tuntemusta. Vakijäsenistä Jari Tervo erottuu selvästi joukosta kielellisen oivaltavuutensa ansiosta. Tässä hän analysoi uutista, joka kertoo Seppo Kanervan vaihtaneen puoluetta toistamiseen:

Tervo: Niin, tässä ei kuitenkaan varmastikaan ole madame Soininvaaran laitoksista kyse, vaan tässä on puhe Seppo Kanervasta, kansanedustajasta, tästä Suomen poliittisen historian vanhimmasta ihmelapsesta. [Naurua] Hänhän nyt on tässä viimeisen kuukauden aikana...hän on ehtinyt olla...öö...edustaa kolmea puoluetta...

Nyman: Konsensusta sekin...

Tervo:...kokoomusta, keskustaa ja nyt liberaaleja. Hän on siis liberaali, eli hän on vapaamielinen, vaikka on siltä näyttänyt, että hän on seka...öö...hajamielinen. [Naurua.] Hän on käynyt kolme puoluetta läpi runsaassa kuukaudessa. Tämä tarkoittaa sitä, että juhannukseen mennessä hän on käynyt läpi kaikki Suomen rekisteröidyt puolueet.

[Naurua.]

Uosukainen: Mutta tähän liittyy...

Tervo:...Kakskymmentä kappaletta. Mutta siis tässä on se hyvä puoli kuitenkin Kanervan poliittisessa toiminnassa, että hän ilmottaa tämän asian, tämän huikentelevaisen luonteensa ihan suoraan, koska hänhän on siviiliammatiltaan tai

taustatoimiltaan hän on kommodori evp, mikä tarkoittaa "ei vakinaista puoluetta".
[Naurua.]

Soininvaaran kutsuminen madameksi hänen bordelliehdotuksensa vuoksi, Kanervan kutsuminen Suomen poliittisen historian vanhimmaksi ihmelapseksi, liberaali-vapaamielinen-hajamielinen-rinnastus ja kommodori evp – ei vakinaista puoluetta -vitsi antavat hyvän kuvan Tervon ja koko ohjelman pyrkimyksestä kielelliseen oivaltavuuteen.

Ohjelma korostaa tällaista oivaltavuutta myös ns. *montaasihumorissa*. Tämä huumori syntyy kuvan ja sanan nokkelasta yhdistämisestä. Vihreät ja kuumailmapallo -esimerkki oli yksi osoitus tästä. Näiden keksittyjen uutisten lisäksi kuvan ja sanan välisillä merkityksillä leikkivät myös kuvakollaasi-tehtävät, joissa kilpailijoiden tehtävänä on tunnistaa lyhyiden asiayhteydestä irrotettujen kuvien taustalta löytyvät uutisaiheet. Samoin monien "faktaa vai fiktiota" -väitteiden taustalla näytetään kuvia, jotka luovat usein hauskan ristiriidan kuvan ja sanan välille. Esimerkiksi väitteen "Kemian alan suuryritys Bayer yrittää vakuuttaa Yhdysvaltain viranomaiset torjunta-aineiden turvallisuudesta juottamalla ainetta opiskelijoille" taustalla näytetään kuvaa vanhasta Pekka ja Pätkä -elokuvasta, jossa Pekka juo jotain niin pahanmakuista, että hattu nousee hänen päästään. Montaasihumorissa kielellinen oivaltavuus laajennetaan "kuvakielelliseen" oivaltavuuteen.

Mutta mitä Yleisradio hakee esittämällä *Alivaltiosihteerin, Maailman ympäri* – ohjelman ja *Uutisvuodon* kaltaisia kielellistä nokkeluutta korostavia ohjelmia kanavillaan? Tässä voidaan mielestäni nähdä kolme eri ulottuvuutta.

Yksi on se, että uutiskielen ja ohjelmien muotokielen parodiointi tekee vakiintuneen kielenkäytön rakennetta näkyväksi. Diskurssianalyttisesti ajatellen ohjelmat purkavat vakiintuneita kielenkäytön muotoja ja antavat mahdollisuuden tarkastella niitä uusin tavoin.

Toinen puoli on se kielellisen leikin tuottama älyllinen nautinto, joka syntyy tällaisen huumorin ymmärtämisestä. Esimerkiksi Jari Tervon "Voi perkele!" -huuto

on pelkkä tavallinen kirous, mutta sen yhdistäminen Raamatun liian aikaisin paljastuvaan syylliseen tekee siitä hauskan.

Ja kolmanneksi: kieli on kaikille katsojille yhteinen. Kieli on osa katsojien kulttuuria ja tapaa rakentaa maailmaa. Kun sen merkityksillä pelaaminen tuodaan näin korostetusti esille, luo se tiettyä yhtenäisyyden tunnetta. *Uutisvuoto* ei siis rakenna vain yhteistä (uutis-)julkisuuden maailmaa, vaan sen myös korostaa, että me käytämme tuon maailman rakentamiseen yhteistä kieltä.

Aikana, jolloin suurin osa viihdetarjonnasta on englanninkielistä, voi julkisen palvelun viihteen ansioksi lukea sen, että se korostaa suomenkielisen ja kielellistä osaamista korostavan viihteen asemaa.

6. Johtopäätöksiä

6.1. Mitä se julkisen palvelun viihde on?

Tämän tutkimuksen valossa julkisen palvelun tv-viihde on tällä hetkellä ja tässä maassa julkisen palvelun kanavalla esitettyä viihdettä. Tämä rajaus pitää vielä sisällään sekä TV1:n että TV2:n viihdetarjonnan. Tarkoittamani julkisen palvelun viihde tulee kuitenkin rajata tarkemmin.

Julkisen palvelun viihteeseen sopii liittää leimaksi myös se, että sillä on julkisen palvelun taustasta johtuva mahdollisuus kokeilla uudentyyppistä tapaa viihdyttää ihmisiä, ilman huolta mainostajista tai lyhyellä tähtämellä katsojaluvuistakaan. Julkisen palvelun viihde ei yritä kilpailla muiden kanavien viihteen tai jo olemassa olevien ohjelmatyyppien kanssa, vaan se luo uudenlaista viihdettä, jossa ohjelmien vakiintuneita tekotapoja viedään eteenpäin. Tämä rajaus vetää varsin jyrkän viivan TV1:n ja TV2:n välille. TV2 vastaa niin sanotusta perusviihteestä, kun TV1 on omalla, uutta luovalla linjalla.

Julkisen palvelun viihde on rajankäyntiä viihteellisten ja informatiivisten ohjelmatyyppien välillä. Tässä mielessä sitä voisi kutsua myös *yhteiskunnalliseksi viihteeksi*. Sen sisällöt nimittäin tulevat politiikasta ja uutisten rakentamasta julkisuudesta.

Tämä viihde käyttää sisältönään julkisuudessa, siis mediassa käsiteltyjä asioita. Siksi sitä voi kuvailla myös *medioituneen yhteiskunnan viihteeksi*. McQuailin (2000, s. 64-

66) mukaan yhteiskunta on medioitunut silloin, kun katsojilla on hyvin paljon tietoa sellaisista median välittämistä asioista, joihin heillä ei ole suoraa suhdetta. Julkisen palvelun viihteen maailma on läpeensä medioitunut. Ohjelmat ottavat aiheensa mediasta ja katsojat tunnistavat ohjelmien maailman siksi, että seuraavat päivittäin median sisältöjä.

Julkisen palvelun viihde on myös *kielellistä viihdettä*. Siinä korostetaan yhteisen kielen merkitystä ja peilataan tällä kielellä tuotettua todellisuutta. Eräs julkisen palvelun television tehtävistä on kansallisesta identiteetistä huolehtiminen (emt, s. 157). Jos ajatellaan, että TV2:n perusviihde huolehtii tästä identiteetistä esimerkiksi suomalaista laulukulttuuria ja kansanhuumoria vaalimalla, huolehtii TV1 siitä taas yhteisen julkisuuden ja kielen merkitystä korostamalla. Yhdessä TV1:n ja TV2:n viihdetarjonta liimaa siis kansaa yhteen. Peter Dahlgren (2000, s. 32) onkin huomauttanut, että yhtenäiskulttuurin ylläpidon kannalta julkisen palvelun televisio on erittäin tärkeä. Kaupallinen puoli, joka välittää lähinnä suurista katsojaluvuista, ei välttämättä ota huomioon yhä heterogeenisemmäksi muodostuneen suuren ihmisjoukon tarpeita. Tämän joukon arvojen, normien, yleisen tietojen ja jaettujen viitekehysten olemassaolo taas on tärkeää demokratian ylläpidossa. Toisin sanoen, demokratian toteutumiseen tarvitaan kansa, joka kokee olevansa yhtenäinen ja tuon yhteisyyden ylläpidossa julkisen palvelun viihteellä on tärkeä rooli.

Julkisen palvelun viihteessä painottuu *julkiskulttuuri*. Ohjelmissa toimijat ovat julkisuuden henkilöitä ja ohjelmissa käsitellään asioita julkkisten kautta. Tässä mielessä ollaan edelleen samoilla linjoilla kuin *Jatkoaika* oli jo 1960-luvun loppupuolella.

Julkisen palvelun viihde on *julkisen palvelun ideaaleja vaalivaa viihdettä*. Julkinen palvelu huolehtii osaltaan katsojiensa perussivistyksestä näyttämällä uutisia sekä ajankohtais- ja asiaohjelmia. *Itse valtiat* ja *Uutisvuoto* saavat sisältönsä näistä informatiivisista ohjelmista ja niiden seuraaminen on perusedellytys, mikäli haluaa nauttia *Itse valtioiden* ja *Uutisvuodon* viihteestä.

Ja viimeiseksi: julkisen palvelun viihde on *mahdollisuuksien viihdettä*. Tällä tarkoitan sitä, että juuri nyt julkisen palvelun viihde on sellaista, kuin tässä tutkielmassa on kuvattu. Se ei kuitenkaan tarkoita, että painotusten ja ohjelmatyyppien on pysyttävä samana. Julkisen palvelun viihteeseen sisältyy mahdollisuus kehittää viihdettä edelleen. Pari vuotta sitten kukaan ei ollut tehnyt 3D-animaation avulla sarjaa huippupoliitikkojen kuvitteellisesta arjesta. Nyt *Itse valtiat* on television parasta populaarikulttuuria. Julkisen palvelun viihteellä on siis mahdollisuus ja velvollisuus kehittää viihdettä eteenpäin.

6.2. Iltapäivälehtiviihdettä?

Katja Valaskiven mukaan *Itse Valtiaita* ja *Uutisvuotoa* edeltävän *Italypsy*-ohjelman käsittelemien aiheiden tunnistamiseen riitti, mikäli luki iltapäivälehtiä (Valaskivi, 2002, s. 34). Tässä pro gradussa ei ole tarkasteltu uutisarvoitusten lähteitä, mutta Valaskiven huomio lienee perusteltu myös *Itse valtioiden* ja *Uutisvuodon* suhteen. Niiden huumori nojaa pitkälti suuren yleisön tiedossa oleviin yleisiin käsityksiin todellisuuden luonteesta. *Itse valtiat* ja *Uutisvuoto* eivät mene kovin syväälle yksityiskohtiin, mutta ne kyllä avaavat yleisjulkisuuden ilmiöitä huumorin avulla ja mahdollistavat näin uudenlaisen näkökulman muodostamisen tuttuihin asioihin.

Itse valtiat ja *Uutisvuoto* molemmat kiinnittävät huomionsa muutenkin paljon esillä oleviin poliitikkoihin ja muihin julkkiksiin, ja kuten sanottua, on mahdollista että ne pönkittävät näiden ihmisten asemaa. Sama pätee myös julkisuudesta esille nostettuihin aiheisiin. Nämä ohjelmat pelaavat suurelta osin yleisesti tunnetuilla uutisaiheilla ja tietämyksillä, jolloin ne antavat kuvan siitä, mitä asioita kannattaa tietää. Näiden tietojen lähteeksi riittää iltapäivälehtien lukeminen, isompien uutisten lukeminen Helsingin Sanomista tai maakuntalehdistä. Myös tv-uutiset antavat riittävästi tietoa. Mutta itse pidän tällaisen yleisjulkisuuteen rajaamisen näiden ohjelmien kohdalla ainoana oikeana tapana.

Ohjelmat voivat olla populaarikulttuuria vain niin kauan kuin niissä on tarttumapintaa suurelle yleisölle. Vaikka niissä on kielellistä huumoria ja hassuja animaatiohahmoja, ei lähteenä oleva asiasisältö silti voi olla suurimmalle osalle katsojista täysin tuntematonta. Väittäisin, että *Itse valtiaista* ja *Uutisvuodosta* ainakin kohtuullisesti nauttiakseen ei tarvitse seurata mediaa kuin minimaalisesti. Mutta mitä enemmän asioita niistä haluaa tunnistaa, sitä tarkempaa uutisten ja ajankohtaissisältöjen hallintaa vaaditaan.

Itse valtiaat ja *Uutisvuoto* ovat kerroksellisia ohjelmia ja tässä mielessä hyvin toimivaa populaarikulttuuria. Kaikkien kerrosten ja kaikkien sisältöjen hallintaa ei tarvita ohjelmien seuraamiseksi, mutta laaja sivistys palkitaan. Tämän kerroksellisuuden vuoksi en puhuisi niinkään iltapäivälehtivihteestä, vaan mieluummin informatiivisesta populaarivihteestä, jossa julkisuuden henkilöitä käytetään populaarin tarttumapinnan luomiseen.

6.3. Tarvitaanko julkisen palvelun viihdettä?

Yksiselitteinen vastaus tähän on: kyllä tarvitaan.

Lupamaksuvaroin toimiva julkisen palvelun yleisradioyhtiö on jatkuvasti kritiikin kohteena. Esimerkiksi Aamulehden päätoimittaja Jorma Pokkinen (2003) on kirjoittanut: "Yle on siitä mielenkiintoinen monopoli, että se rahastaa kaikesta siitä, mitä minä en käytä." Tämä on tyypillinen yleisradiovastainen lausahdus, joka olettaa, että lupamaksun maksamalla jokaisen kanavalta tulevan ohjelman on miellyttävä juuri minua.

Yleisradiolla on onneksi mahdollisuus ja velvollisuus toimia toisin ja tarjota jokaiselle jotakin, ei kaikkea kaikille. Mainosrahoitteisen television rajoittuneisuus perustuu juuri siihen, että pienille yleisöille ei kannata tehdä ohjelmia, koska ne eivät tuo tarpeeksi mainosrahaa. Tämä taas vähentää riskien ottamista, jolloin usein

päädytään hyväksi havaittuihin ohjelmatyyppeihin. Erityisesti kalliin kotimaisen tuotannon suhteen tämä tarkoittaa sitä, että uudenlaisen viihteen luominen on hankalaa.

Yleisradiossa mainostajien mielenkiinnon ylläpito ei rajoita millään tavalla ohjelmien tekoa, vaikka tämä ei toki tarkoita, että ohjelmia voitaisiin silti tehdä nollayleisöille. Lupamaksun maksajat vaativat viihdettä, jota he haluavat katsoa. Silti tämä osittainen riippumattomuus on Suomen kokoisessa maassa lähes perusedellytys, mikäli haluaa luoda uudenlaista viihdettä.

Maailman ympäri ja *Itse valtiat* ovat puhtaasti suomalaista tekoa. *Utisvuoto* taas on ulkomailta ostettu formaatti, mutta sekin on syntynyt Britannian yleisradioyhtiö BBC:n ja ulkopuolisen Hat Trick Productionsin yhteistyönä. BBC:n esimerkin tapaan TV1:n viihdeohjelmia luonnehtiikin niiden uudentyypinen tekotapa. Yleisradio on ohjelmien tilaaja, mutta ohjelmien teko on itsenäisten tuotantoyhtiöiden varassa.

Jo tällainen yhtiön ulkopuolisten tuotantoyhtiöiden käyttö voi olla hieman riskialtista, mikäli Yleisradion kyky ideoida hyvää viihdettä tai maksaa muiden ideoimasta viihteestä jossain vaiheessa heikkenee. Tällä hetkellä tilaajajärjestelmä kyllä näyttää toimivan hienosti, onhan esimerkiksi *Itse valtiat* mainio esimerkki selkeästi Yleisradiolle räätälöidystä, mutta ulkopuolisten tekemästä viihteestä.

Tänä vuonna ilmestyvässä julkisen palvelun tulevaisuutta käsittelevässä teoksessa Alm & Lowe ovat pohtineet ulkoisen tuotannon ongelmia. Riskit siinä ovat heidän mukaansa melkoiset. Ohjelmatarjonnan ostaminen ulkopuolisilta on merkki siitä, että ostettua ohjelmistoa ei pidetä yhtiön ydinosana (Alm & Lowe käyttävät englannin kielen sanaa core competence). Tällaista ydinosamista Ylellä on esimerkiksi uutistoiminta, joka on vielä yhtiön omissa käsissä. (Alm & Lowe, forthcoming 2003)

Viihteen siirtäminen ulkopuolisten tuotantoyhtiöiden käsiin on siis merkki siitä, että kanavan kuva, brandi, ei riipu viihdetuotannosta. Almin ja Lowen ajatusten pohjalta

TV1 on tehnyt ratkaisun, jossa julkisen palvelun viihde on nähty siinä määrin merkityksettömäksi kanavan imagolle, että sitä kehittämään ei tarvita omaa tuotantokoneistoa.

Hyvä puoli ulkoistamisessa on se, että kanava tukee näin riippumattomien tuotantoyhtiöiden toimintaa, lisää niissä olevaa luovaa potentiaalia ja mahdollistaa kanavan keskittymisen omaan ydinosaamiseensa. Haittapuolena taas on se, että uutta luova potentiaali ei enää ole kanavan sisällä. Suurin riski piilee Almin ja Lowen mukaan siinä, että mikäli tällainen luova potentiaali päästetään katoamaan, sitä ei todennäköisesti kanavan ulkopuolella synny. (emt.)

Julkisen palvelun viihteen puolesta pitäisi siis olla erittäin huolestunut. Tällä hetkellä TV1:n viihdeohjelmia tekevissä tuotantoyhtiöissä tuntuu olevan luovaa potentiaalia, mutta muutaman vuoden päästä tilanne voi olla tyystin toinen. Samat tuotantoyhtiöt vastaavat nimittäin pitkälti myös Suomen kaupallisten tv-kanavien viihdetarjonnasta. Kun linkki Yleisradioon ja julkisen palvelun perinteeseen on pelkistynyt ohjelmakaupan tasolle, voi olla, että julkisen palvelun viihteen omaleimaisuus unohtuu. Ja jos tämä omaleimaisuus unohtuu, ei siitä tuotantoyhtiöiden puolella ole kukaan muistuttamassa.

Palataan vielä lopuksi kysymykseen siitä, tarvitaanko julkisen palvelun viihdettä. Sitä kyllä tarvitaan, mikäli halutaan tehdä uudenlaista, luovaa ja vakiintuneita tapoja rikkovaa asiapohjaista viihdettä. Kuten brittiläisen julkisen palvelun yhtiön, BBC:n uutta ohjelmapolitiikkaa luotaavassa *Extending choice* –kirjasessa (1990, s. 21-22) todetaan, kaupallisten kanavien rooli on tärkeä monipuolisen viihdetarjonnan ylläpidossa, mutta viihdettä ei voi jättää vain niiden harteille. Hiljalleen kaupallisella viihdeellä on nimittäin taipumusta pyrkiä vain suurten yleisöjen tavoitteluun ja riskien minimointiin. Näin viihdetarjonta alkaa yhä enemmän luottaa helppoihin perusrakenteisiin ja halpatuotantoon. *Extending choicessa* todetaankin, että julkisen palvelun yhtiön tärkeä tehtävä onkin riskien ottaminen. Kaikkien huumorityyppien ja kaikkien katsojien palvelun kannalta tällainen riskien ottaminen on välttämätöntä.

Tässä korostuu jälleen julkisen palvelun viihteen rooli mahdollisuuksien viihteenä. Se on usein riskien ottamista, mutta se, että on mahdollisuus ottaa riskejä, tuo mielestäni mukanaan myös velvollisuuden käyttää mahdollisuutta hyväksi. Esimerkiksi *Itse valtioiden* elinajan odote oli sarjan kankeina alkuhetkinä muutaman viikon luokkaa (Hämäläinen, 2003, s. 28). Sarja aloitettiin jo huhtikuussa 2001, mutta tekijöiden mukaan tyyli löytyi vasta loppuvuodesta. Kaupallisella kanavalla tyyliä ei todennäköisesti olisi haettu noin pitkään, vaan ohjelma olisi siirretty syrjään ja tilalle olisi laitettu jotain ”varmempaa”.

Julkisen palvelun viihdettä siis tarvitaan ja oikeastaan sen tulevaisuuden varmistamiseksi pitäisi tehdä toimenpiteitä. Ensimmäinen näistä voisi olla se, että TV1:ssä unohdetaan informatiivisen viihteen peikko ja aletaan avoimemmin – julkisestikin - puhua oman viihteen erityislaatuudesta. Toiseksi olisi tärkeää pyrkiä kokoamaan ja säilyttämään julkisen palvelun viihteen perinnettä myös yhtiön sisällä, ei vain kirjoissa ja kansissa vaan myös oman henkilöstön ammattitaidossa. Vaikka pienen budjetin kaapelikanavat ovat näyttäneet voimansa luomalla suosittuja viihdeohjelmia, jotka perustuvat seksiin, humalavoittoiseen kesäfestivaalitunnelmointiin, tietokonepeleihin tai muotimaailman ilmiöihin, on hyvin epätodennäköistä, että suurilta mainoskanavilta, pieniltä kaapelikanavilta tai ulkopuolisilta tuotantoyhtiöiltä löytyisi kykyä säilyttää tällainen julkisen palvelun viihteen perinne.

6.4. Kritiikkiä ja itsearviointia

Tämän pro gradu –työn heikkoudet ja vahvuudet on mahdollista jäljittää samaan perusseikkaan, nimittäin työn moniin näkökulmiin. Kun tavoitteena oli selvittää, onko julkisen palvelun viihdettä olemassa ja mitä se oikeastaan on, oli mielestäni välttämätöntä tarkastella asiaa useammasta näkökulmasta. Historiallinen näkökulma oli välttämätön informatiivisen viihteen perinteen ja nykypäivän linkittämiseksi. Populaarikulttuurinen näkökulma taas oli tarpeen merkitysten rakentumisen tarkastelussa. Diskurssianalyysi taas oli tarpeen näkökulman määrittelyssä ja viihdeohjelmien lähiluvun jäsentämisessä.

Monta kertaa jäi kuitenkin sellainen tunne, että näkökulmasta piti astua pois liian nopeasti. “Onko tämä olennaista?” –kysymys kaikui päässä jokaisen kappaleen lopussa ja jätti alleen jopa “Onko tämä mielenkiintoista?” –kysymyksen. Joten haluaisinkin nostaa vielä lopuksi esiin ne asiat, jotka tuntuivat mielenkiintoisilta, mutta jotka jätettiin kuitenkin tutkielman kokonaisuuden etujen nimissä ilman syvällistä analyysiä. Olen sitä mieltä, että montaa seuraavista asioista olisi voinut tarkastella ihan omana pro gradunaan.

- 1) *Uutisvuoto* informaatioähkyn aikakauden ohjelmana. Mikä on *Uutisvuodon* ja kasvavan mediatarjonnan/kulutuksen suhde?
- 2) Miksi 5- ja 50-vuotiaat katsovat *Itse valtiaita*? Ohjelmaa olisi voinut tarkastella puhtaasti populaarikulttuurin ja monitasoisten merkitysten rakentumisen valossa.
- 3) *Uutisvuoto* ja jutusteleva media. *Uutisvuotoa* olisi voinut tarkastella osana viihteellistyvää ja yksilöllistyvää median kehitystä.
- 4) Viihdeohjelmat ja julkkiskulttuuri. Viihdeohjelmia olisi voinut tarkastella julkkiskulttuuria hyödyntävänä ja ylläpitävänä voimana.
- 5) *Uutisvuoto* tai *Itse valtiaat* mediakasvatuksen näkökulmasta. Mitkä ovat *Uutisvuodon* ja *Itse valtioiden* mediaparodian mahdollisuudet mediakasvatuksen näkökulmasta. Opettavatko viihdeohjelmat katsomaan televisiota?
- 6) *Uutisvuoto* ja bahtinilainen karnevaali. Onko *Uutisvuoto* uudenlaista, vakaville asioille nauravaa tv-karnevaalia ja mikä tällaisen karnevaalin merkitys on katsojalle?

Lisäksi jotain yksittäistä ohjelmaa olisi voinut tarkastella tarkemmin diskurssianalyysin koko voimaa käyttäen. Tässä tutkimuksessa diskurssianalyysin rooli oli merkittävin viitekehyksen määrittelyssä. Diskurssianalyysi toi itselleni ne muutamat oivallukset, joiden jälkeen oli ilmeistä, minkälainen tästä gradusta pitäisi tulla. Kun olin saanut kehitettyä “Viihteen diskursiivisen tarkastelun viitekehyksen“, pystyin kirjoittamaan koko tutkimuksen tulevan sisällysluettelon suunnilleen siihen muotoon kuin se nyt valmiina on.

Diskurssianalyysiä olisi ollut mukava harjoittaa hieman enemmän. Se toimii nimittäin mainiona ajattelun apuvälineenä. Tässä tutkimuksessa (luku 2) diskurssianalyysiä on kuitenkin esitelty vain sen verran kuin oli mielestäni tarpeen, jotta lukijalle tulisi selväksi, miksi julkisen palvelun viihdettä tulisi selvittää juuri tällä tavalla.

Lopuksi sopii vielä mainita se, että oma näkökulmani TV1:n viihdeohjelmien tarkasteluun ei ole ollut niin objektiivinen kuin se voisi olla. Satun nimittäin olemaan sitä mieltä, että *Maailman ympäri*, *Itse valtiaat* ja *Uutisvuoto* ovat tällä hetkellä parasta, mitä televisiolla on tarjota. Ne ovat hauskoja ohjelmia, jotka ovat samalla myös enemmän kuin hauskoja. Ne synnyttävät uusia oivalluksia.

Lisäksi olen ehdoton julkisen palvelun puolustaja. En pysty hyväksymään sitä näkemystä, että viihdettä tai televisiota yleensäkin voitaisiin kehittää paremmaksi pelkästään kaupallisten etujen tai katsojalukujen ajamana. “Yle rahastaa lupamaksuissa ohjelmista, joita minä en katso” –tyyppinen ruikuttaminen saa sapan kiehumaan. Jos halutaan kehittää televisiota ja tv-ohjelmia parempaan suuntaan, on mielestäni paras tapa se, että tiettyihin arvoihin sitoutunut julkisen palvelun yhtiö pyrkii tarjoamaan jokaiselle jotakin. Näiden henkilökohtaisten arvostusten vuoksi luvun 6.3. - Tarvitaanko julkisen palvelun viihdettä? – loppupuoli saattaa kuulostaa jopa hieman julistukselliselta.

Vaikka olenkin tarkastelemieni ohjelmien ahkera katsoja ja uskon siihen, että julkisen palvelun yleisradiotoimintaa ehdottomasti tarvitaan tulevaisuudessa, en ole silti pyrkinyt antamaan mitenkään tietoisena kuvaa TV1:n viihteestä. Minulla on ollut ennemminkin tarve ymmärtää ja selittää itselleni, mikä tuossa viihteessä on erikoista. Itse olen tuottamaani selitykseen tyytyväinen ja tunnen ymmärtäväni, mistä julkisen palvelun viihteessä on kyse. Toivottavasti sama tunne jää myös lukijalle.

Lähteet :

Ahmavaara, Yrjö (1970): Informaatio. Tutkimus tiedotuksen logiikasta. Toinen, täydennetty painos. Weilin+Göös. Tapiola.

Aslama, Minna ; Hellman, Heikki ; Sauri, Tuomo (2001): Tv-ohjelmisto digi-television kynnyksellä : ohjelmarakenne ja monipuolisuus 1997-2000. Tiedotustutkimus 2001 :3

Aslama, Minna; Karlsson, Michael (2001): Suomalainen tv-tarjonta 2000. (online) Liikenne- ja viestintäministeriö. Helsinki. (viitattu 5.5.2003) Saatavilla internetistä <URL:<http://www.mintc.fi/www/sivut/dokumentit/julkaisu/julkaisusarja/2001/41.htm>>

Astala, Erkki (1986): Viihteestä käyttöarvona. Prokopin viihdekäsityksen kritiikkiä ja kehittäjä. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos.

Bahtin, Mihail (1984): Rabelais and his world. Bloomington : Indiana University Press, 1984.

Bahtin, Mihail (1995) : Francois Rabelais – keskiajan ja renessanssin nauru. Like Ltd. Helsinki.

Caldwell, John Thornton (1995): Televisuality. Style, crisis, and authority in American television. Rutgers university press. New Jersey.

Dahlgren, Peter (2000): Key trends in European television. Teoksessa Wieten, Jan; Murdock, Graham; Dahlgren, Peter: Television across Europe. A comparative edition. Sage publications. London, Thousand Oaks, New Delhi.

Dyer, Richard (1992) : Only Entertainment. Routledge. London and New York.

Dyer, Richard (2002) : Älä katso. Seksuaalisuus ja rotu viihteen kuvastossa. Toimittanut Martti Lahti. Osuuskunta Vastapaino. Tampere.

Extending choice. The BBC's role in the new broadcasting age. BBC. London.

Fairclough, Norman (1997) : Miten media puhuu. Vastapaino. Tampere.

Finnpanelin ohjelmatiedot viikolta 5/2003. (online) (viitattu 5.5.2003) Finnpanel. Saatavilla internetistä: <URL:<http://www.finnpanel.fi/tulokset/tv/vko/2003-05/yle1.html>>

Fiske, John (1989): Reading the popular. Routledge. New York.

Fiske, John (1987) : Television culture. Methuen. London and New York.

Hat Trick Productionsin www-sivusto. (viitattu 5.5.2003) Iso-Britannia. Saatavissa internetistä <URL:<http://www.hat-trick.co.uk/>>.

Heikkinen, Kalle (1989): Prologi. Teoksessa Heikkinen, Kalle (toim.): Elämää kuvavirrassa. Televisio suomalaisissa elämäntavoissa. Yleisradion suunnittelu- ja koulutustoiminnan julkaisusarja. Tammi. Helsinki.

Hellman, Heikki (1999): From companions to competitors. The Changing Broadcasting Markets and Television Programming in Finland. Vammalan Kirjapaino Oy. 1999.

Hemánus, Pertti (1990): Reino Paasilinna: Ei ole demokratiaa ilman valistuneita kansalaisia. Tiedotustutkimus 2/90. s. 68-71. Tiedotusopillinen yhdistys. Tampere.

Hietala, Veijo (1990): Teeveen merkit. Television lukutaidon aakkoset. Oy Yleisradio Ab. Opetusjulkaisut. Vaasa.

Hujanen, Taisto (1983): Fakta ja fiktio 1960-luvulta nykypäivään. Yleisradion Teemalinkki 1983(2): Fakta ja fiktio. Veteen piirretty viiva. Yleisradio.

Hujanen, Taisto (1995): Political Versus Cultural in Critical Broadcasting Research and Policy: A Reevaluation of the Finnish Radical Experiment in Broadcasting in the Late 1960s. Teoksessa A different road taken, profiles in critical communication. Edited by John A. Lent. Westview Press. USA

Hujanen, Taisto (2000): Programming & channel competition in european television. Teoksessa Wieten, Jan; Murdock, Graham; Dahlgren, Peter: Television across Europe. A comparative edition. Sage publications. London, Thousand Oaks, New Delhi.

Hujanen, Taisto (2002): The power of schedule. Programme management in the transformation of finnish public service television. Tampere university press.

Hämäläinen, Unto (2003): Itse teossa. Helsingin Sanomien kuukausiliite maaliskuu 2003. Sanoma Osakeyhtiö. Helsinki.

Jokinen, Arja ; Juhila, Kirsi ; Suoninen, Eero (1993) : Diskurssianalyysin aakkoset. Vastapaino. Tampere.

Keane, John (1991): Media and democracy. Polity Press. Cambridge.

Ketopaikka, Piia (2002): Fiktio asiaohjelmassa. Fiktion käyttö ja syyt TV2:n Ekoistissa. Tiedotusopin pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto.

Kiuru, Sakari (1990): Puhetta tuulta vastaan. Yleisradion ohjelmapolitiikan pohdintaa suurten muutosten vuosina. Yleisradio. Helsinki.

Kytömäki, Juha (1999): Yle yleisöjen palveluksessa. Yhteenvedo vuoden 1998 yleisötutkimuksista. Yleisradio. Helsinki.

Laki Yleisradio Oy:stä. (online) (viitattu 5.5. 2003). Saatavilla internetistä <URL:http://www.yle.fi/yleista/pelis_ylelaki.shtml>

Luoma, Kaisa (2000): Naurusta: kohtaamisia valtamedian kanssa. Feministinen kulttuuri- ja mielipidelehti Raijakoo 12/2000 (online) (viitattu 5.5.2003). Saatavissa internetistä <URL:<http://netti.nic.fi/~raijakoo/index2.htm>>

Lähteenmäki, Miira (1999): Kruununjalokivi, merkkipaalu ja veturi. Uutiset ja kaaviovetoinen ohjelmointi kanavilla TV1, TV2, MTV3 ja Nelonen 1978-1998. Tiedotusopin pro gradu tutkielma. Tampereen yliopisto.

McQuail, Denis (2000): McQuail's mass communication theory. 4th ed. Sage publications. London.

Mäntymäki, Eeva (2001): "Valtion radio" ja kuluttajan valinta. Kainuulaiset kuuntelijat ja julkisen palvelun Yleisradio radiokulttuurin murroksessa. Tiedotusopin lisensiaatintutkimus. Tampere.

Nelosen Robinson www-sivusto. (online) (Viitattu 4.5.2003) Nelonen. Saatavissa internetistä <URL:<http://www.nelonen.fi/robinson>>

Ohjelmatoiminnan säännöstö (1972). Yleisradio

Ohjelmatoiminnan säännöstö (1992). (online) (viitattu 5.5.2003) Yleisradio. Saatavilla internetistä <URL:http://www.yle.fi/yleista/pelis_ots.shtml>

Oksanen, Matti (1986): Kuvaviestimet suomalaisessa kulttuurissa. Teoksessa Heikkinen Kalle (toim.): Kymmenen esseetä elämäntavasta. 2. painos. Oy Yleisradio Ab. Lahti.

Ovaskainen, Kai (1990): Monimerkityksinen televisio. Television vastaanotossa esiintyvän monitulkintaisuuden syyt. Tiedotusopin pro gradu. Tampereen yliopisto

Paasilinna, Reino (1970): Ruutu on valttia. Teoksessa Paasilinna, Reino; Tuovinen, Pentti: Näkeekö silmä, kuuleeko korva. Arvi A. Karisto osakeyhtiö. Hämeenlinna.

Petersson, Olof; Carlberg, Ingrid (1990): Makten över tanken. En bok om det svenska massmediesamhället. Tryck Schmidts Boktryckeri. Helsingborg 1990.

Pietilä, Kauko; Sondermann, Klaus (1994): Sanomalehden yhteiskunta. Vastapaino. Tampere.

Pietilä, Veikko; Haapasalo, Jukka (1975): Yleisön käsityksiä tiedotusvälineiden tehtävistä ja käyttötarkoituksista. Teoksessa Yhteiskunnallinen tieto ja tiedotustutkimus. Toimittaneet Yrjö Littunen ja Risto Sinkko. Weilin+Göös. Helsinki.

Pokkinen, Jorma (2003): Manna taivaalta tarpeeksi. Aamulehden tv & radioliite Allakka 15.3.2003, s. 29.

Postman, Neil (1985): Huvitamme itsemme hengiltä. Julkinen keskustelu viihteen aikakaudella. WSOY. Juva.

Repo, Eino S.; Ilmonen, Kari; Stormbom, N-B; Tamminen, Mauno; Zilliacus, Ville (toim.) (1967): Yleisradion suunta. Yleisradiotoiminnan tehtävät ja tavoitteet. Weilin+Göös. Helsinki.

Ridell, Seija (1994): Kaikki tiet vievät genreen. Tutkimusretkiä tiedotusopin ja kirjallisuustieteen rajamaastossa. Tampereen yliopisto. Tampere.

Rohrbach, Günter (1979): Why television entertainment, for Whom and How? Teoksessa Fischer, Heinz-Dietrich; Melnik, Stefan Reinhard (toim.): Entertainment: a cross cultural examination. Hastings house, publishers. New York.

Räty, Reetta (1996): Eduskunta on Iltalypsyn navetta. Ylioppilaslehti 15.3.1996.

Salokangas, Raimo (1996): Yleisradion historia. Osa 2: 1949-1996. Yleisradio. Helsinki.

Stenström, Sirpa (1996): "Jatkoaika" mielihyvän tuottajana – viihteen sisällön muutos 1960-luvulla. Tiedotusopin pro gradu-tutkielma. Tampere.

Söndergaard, Henrik (1996): Kvalitet og mangfoldighed i det nye medielandskab. Refleksioner over public service i multi-kanalsystemet. Teoksessa Hultén, Olof; Söndergaard, Henrik; Carlsson, Ulla (toim.): Nordisk forskning om public service. Radio och TV i allmänhetens tjänst. Nordicom. Göteborgs universitetet.

TV1:n www-sivut (online). (Viitattu 25.1.2003) Yleisradio. Saatavilla internetistä <URL:<http://www.yle.fi/tv1/menu.html>>

Valaskivi, Katja (2002) : Leipää ja rinkeliä. Johdatus asian ja viihteen suhteeseen suomalaisessa televisiossa. Tampereen yliopiston julkaisuja. Sarja B43/2002.

Varis, Tapio (1971): Ideologia ja tiedonvälityksen loukkaavuus. Tutkimus yhteiskunnallisesta tajunnasta ja loukkaavien televisio- ja radio-ohjelmien havaitsemisesta. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos. Monistesarja 7/1971.

Vilkko-Riihelä, Anneli (1999) : Psyhyke. Psykologian käsikirja. WS Bookwell Oy. Porvoo.

Volanen, Risto (1985): Kansalaisia palveleva ohjelmapoliittikka. Ohjelmapoliittinen alustus 4.10.1985. Oy. Yleisradio Ab. Suunnittelu ja koulutustoiminta. Helsinki.

Wilska, Katriina (1997): Iltalypsy – faktan ja fiktion kaksihintajärjestelmä. Tiedotusopin journalistinen lopputyö. Tampereen yliopisto.

Yleisradion vuosikertomus 2001. Yleisradio 2002.

Julkaisemattomat :

Alm, Ari; Lowe, Gregory Ferrel (tulossa 2003): Outsourcing Core Competencies?
Teoksessa Broadcasting & Convergence: New Articulations of the Public Service
Remit. Nordicom. Göteborg.

Lehtinen, Lasse (2003): Luento aiheesta "Julkisuuden hallinta". Tampereen
yliopiston Suomi-foorumi 14.2.2003.

Palokangas, Teemu (2002): Uutisvuodon formaatin analyysi. Audiovisuaalisen
mediakulttuurin analyysiharjoitus. Tampereen yliopisto.

Uimonen, Risto (2003) : Luento aiheesta "Median valta". Tampereen yliopiston
Suomi-foorumi 14.2.2003.

LIITE 1: Itse valtioiden jakso 18.1.2003

Ohjelman puhuttu materiaali kokonaisuudessaan ja kuvallinen informaatio selitettynä sikäli, kun se on ollut tarpeellista. Karikatyyrihahmot esiintyvät esikuviansa sukunimillä, vaikka ohjelman tapa onkin puhutella kaikkia etunimillä.

00:00

Banjobiisi alkaa soida. Valokuvaaja asettelee kameraa. Poliitikko-hahmot esittäytyvät tässä järjestyksessä (pilkulla erotetut samassa kuvassa, puolipiste erottaa kuvat): Itälä, Lipponen, Siimes, Tuomioja ja Niinistö; Zyskowitz; Siimes; Pekkarinen ja Kääriäinen (joka kaatuu kulisseihin hypätessään rempseästi); Arajärvi ja Halonen (Halonen asettelee Arajärven solmiota ja pyyhkii hilseitä olkapäiltä); Jätteenmäki (näyttää vaivaantuneelta ja yrittää tekohymyä); Itälä uudestaan (Joku työntää Itälän kuvaan); Tuomioja (Näyttää satanistien kansainvälistä symbolia, pukinpäätä ja kävelee pyhähtäen pois); Niinistö ja Lipponen (Lipponen kaappaa Niinistön veljellisesti huomaansa); Räsänen (Katslee taivaisiin); Kääriäinen ja Pekkarinen (nyt Kääriäinen ei kaadu); Halonen (seisoo penkillä viitaten muita luokseen, jonka seurauksena kaikki ryntäävät ryhmäpotrettiin), Salamavalo välähtää, syntyy mustavalkoinen valokuva koko joukosta, ja eteen tulee teksti ITSEVALTIAAT.

00:29

Eduskunnan istuntosali. Puhujanpöytä Pekkarinen. Hallitusaitiossa Lipponen, Niinistö (rullaluistimet jalassa ja jalat pöydällä) sekä Tuomioja.

Pekkarinen: Silläkin uhalla, että me oppositiossa kuulostamme vaatimuksinemme taas täysin kommunisteilta, kysyn, mikä into hallituksella on yksityistää valtion omaisuutta.

Lipponen: Valtion omaisuuden myyminen on moderni ja dynaaminen tapa harrastaa munatonta ja lyhytnäköistä talouspolitiikkaa.

Niinistö: Ja sitä paitsi, kun suomalaiset ostaa vaikka Soneraa niin koko firman omistajapohja laajenee...

Rouva puhemies: Asia on loppuunkäsitelty...

[Näytetään Jätteenmäki istumassa hölmistyneenä istuntosalissa]

... Seuraava puheenvuoro on – yllätys yllätys – edustaja Pekkarinen.

[Pekkarinen sujahtaa yhtäkkiä uudelleen pystyyn puhujanpöytäön]

Pekkarinen: Arvoisa herra puherouva. Näin vaalien lähestyessä on perin selvää, että joudun koventamaan retoriikkaani urheilutermitillä

Niinistö [Tuomiojalle]: Mäntyranta.

Tuomioja [Niinistölle]: Räikkönen.

[Niinistö ja Tuomioja paiskaavat kättä vedon merkiksi]

Pekkarinen: Ministeri Lipponen, kello käy, kello käy, mutta Mäntyrantaa vaan ei näy.

Tuomioja: Hitto.

[Ojentaa setelin Niinistön kouraan]

Pekkarinen:.. hyvinvointi vähenee, Puttenmans (? en tunnista) lähenee, kansa köyhyyteen vajoaa, Kimiltä auto hajoaa.

Tuomioja: No, olisit nyt aloittanut Räikkösellä.

01:26

Eduskuntatalo edestä. Viulu soi. Siirrytään huoneeseen, jossa taustalla seinän vieressä on heinäpaaleja, leveä lierihattu ja kaksi hankoa ristissä seinällä. Pöydän ääressä Aho, Jätteenmäki, Kanerva ja Pekkarinen ovat pelaamassa keskustan versiota Trivial Pursuit -pelistä.

Pekkarinen: Hyvät keskustatoverit. Keskustan vaalivoitto, niin varma kuin se onkin, ei välttämättä ole varma. [Jätteenmäki ja Kanerva katsovat hölmistyneenä]

Aho: Kannatetaan! Tai siis, olen samaa mieltä. [Ahon taustalta paljastuu voikirnu, Pekkarinen katsoo närkästyneenä Ahoa] No onhan se nyt herrajumala minustakin kamala asia. Ihan oikeasti.

Pekkarinen: Jatketaan...

Aho: Jos me voisimme antaa jokaiselle äänestäjälle palan keskustaa niin voittaisimme varmasti.

Jätteenmäki: Me olemme oppositiossa. Mitä me muka saamme yksityistä? Itsemme, hahahaha.

Aho: Miksemme!?! [Aho nykäisee sivulta taulun, johon on kirjoitettu Keskusta → Osakeyhtiö → Vaalivoitto] Eiköhän muuteta keskusta yhtiöksi. Mennään pörssiin ja jaetaan osakkeita (Pekkarinen katsoo kauhistuneena, Jätteenmäellä menee jotain kurkkuun] Jos ihmisellä olisi keskustan osakkeita, heidän kannattaisi äänestää keskustaa, koska se vaikuttaisi osakkeiden hintaan.

Jätteenmäki: Ja mikä yhtiö keskusta muka olisi? Mitä me tuottaisimme?

Aho: Ei moderni osakeyhtiö tuota mitään. Paitsi tietysti odotuksia.

Pekkarinen: Kai meidän nyt jotain pitäisi tuottaa.

Aho: No, edunvalvontapalveluja maalaisille. Ja sielunhoitoa nostalgianjanoisille kaupunkilaisille.

Pekkarinen: Esko, tuo sinun ideasi halventaa politiikkaa ja tekee siitä liiketoimintaa.

Aho: Siis miettikää nyt. Puolueisiin liitettävät mielikuvat ovat negatiivisia! Yrityksiin liitettävät taas positiivisia.

Pekkarinen: Mutta eikö puolueen yksityistäminen nyt olisi jo vähän...

Aho: ... ei puhuta yksityistämisestä vaan puolueen omistuspohjan laajentamisesta.

Pekkarinen: Niin. Jos me jakaisimme osakkeita ilmaiseksi, niiden arvo luonnollisesti nousisi galluppien myötä, jotka taas nousisivat osakkeiden arvonnousun myötä [taustalta alkaa hiipiä ovela syntetisaattoriääni], ihmisten kannattaisi äänestää keskustaa.

Jätteenmäki: Mutta pojat, tuohan on aivan järjetöntä.

Aho: Siis jälleen kerran minä kysyn kysymyksen, joka keskusta strategiapalavereissa on kysytty niin monen monta kertaa, onko kenelläkään parempia ideoita?

03:07

Eduskuntatalo vasemmalta alaviistosta. Sitten sisällä istuntosalissa. Sama asetelma kuin aikaisemmin. Pekkarinen puhujanpöytä, Lipponen, Niinistö ja Tuomioja ministeriaitiossa.

Pekkarinen: Nyt kun keskusta on muuttunut osakeyhtiöksi, on aika antaa ensimmäinen osavuosikatsaus.

Lipponen: Rrhrhh. Sauli, mitä tämä tarkoittaa?

Niinistö: Kepu on ruennut firmaksi. Me kaikki tiedettiin, että joku päivä tämä tapahtuisi.

Pekkarinen: Oy Keskusta Ab communications and partnersin tulevaisuus näyttää ruusuiselta. Suhtaudumme tuleviin vaaleihin sokean luottavaisesti.

Zyskowitz [tulee jarrutusäänin höyrytettyä hallitusaitioon Niinistön taakse]: Ei puolelta voi yksityistää. Kai mä nyt olisin jo tehnyt sen jos voisi.

Pekkarinen: Keskustan osakeanti alkaa huomenna. Osakkeen lähtöhinta on viisi senttiä. Osake per lярvi näin alkuun.

Tuomioja: Tuo infernaalisen infantiili ehdotus halventaa politiikkaa tekemällä siitä liiketoimintaa.

Zyskowitz: Ja se halventaa myös liiketoimintaa tekemällä siitä politiikkaa.

Pekkarinen: Keskusta lähtee vaaleihin seuraavilla sloganeilla: [kaivelee pahvilappuja, joihin sloganit on kirjoitettu] keskusta, connecting people. Ja tässä toinen, keskusta, we make things click. Sekä tämä viimeinen, keskusta, se nyt vaan on tyhmää äänestää hallituspuolueita.

04:14

Eduskuntatalo oikealta alaviistosta. Sitten kuva televisioruudusta, jossa väsyneen kuuloinen naistoimittaja lukee uutisia. Kuvan alalaidassa kulkee talousuutisille tyypillisiä lukuja ja taustalla soi jännityselokuvamusiikki. Tapahtumapaikka on eduskunnan kahvio, jossa läsnä ovat Aho, Pekkarinen ja Jätteenmäki.

Toimittaja: Talousuutisista iltaa. Keskustan pörssi-arvo on noussut eilisestä. Keskustan kannatus nousi välittömästi pörssi-arvon noustua, jonka jälkeen pörssi-arvo taas nousi kannatuksen mukana ja nosti mukanaan kannatusta, joka taas nosti pörssi-arvoa. Tässä kaikki tältä illalta. Seuraavat talousuutiset tuttuun tapaan viiden minuutin päästä.

Pekkarinen: Keskustan kannatus on jo lähellä kolmeakymmentä prosenttia. Kuinka monelle me olemme jo keskustan osakkeita myyneet?

Jätteenmäki: Kolmellekymmenelle prosentille.

Aho: Me emme kyllä enää voi jakaa osakkeita viidellä sentillä. Niiden arvo on noussut jo kymmenen euroa.

[Lipponen saapuu paikalle]

Lipponen: Mauri, mitä tämä pelleily on?

Pekkarinen: Luulisi Paavo sinunkin olevan iloinen siitä, että ihmisiä kerrankin kiinnostaa politiikan seuraaminen.

Lipponen: Pörssilehtien sivuilta!

Pekkarinen: No mistä muualta sitä on sinun hallituksesi aikana voinut seurata?

[Lipponen tuhahtaa ja lähtee, Aho, Pekkarinen ja Jätteenmäki alkavat nauraa Pekkarisen nokkeluudelle]

05:06

Eduskuntatalo kaukaa edestä. Hallituksen kokoushuone. Paikalla Siimes, Itälä, Tuomioja, Niinistö ja Lipponen.

Niinistö: Noniin, keskustan yhtiöitymisvimman varjolla me voidaan vihdoinkin tehdä jotain, mitä me ollaan aina haluttu tehdä.

Lipponen: Jes. Mä haen karaoke-koneen.

Niinistö: Siis mä tarkoitin härskiä valtionyhtiöiden yksityistämistä. [Näyttää rivoa sormitemppua, jossa toisen käden etusormi tavoittelee toisen käden etusormen ja peukalon muodostamaa ympyrää]

Lipponen: Aivan. Mä olen tiätsä aina halunnut yksityistää oikein kunnolla. Yksityistetään VR.

Itälä: Käy mulle. Entäs Fortum?

Lipponen: Käy mulle.

Siimes: Mutta eikö Kioton sopimus velvoita meitä säästämään energiaa? Jos energiayhtiö yksityistetään niin eikö se ala tahallaan tuottaa sitä mahdollisimman paljon?

Niinistö: Ei tietenkään! Suomalaiset pörssiyritykset ovat eettisiä. Esa Saarinen käy luennoimassa niissä.

Siimes: [toruen] Sauli!

Niinistö: Nojoo, ehkä. Mutta ei valtio voi alkaa puuttumaan yksityisten yritysten touhuihin.

Siimes: Ei Fortum ole yksityinen!

Niinistö: Kohta on.

06:01

Eduskuntatalon portaat. Kanerva, Pekkarinen ja Jätteenmäki antamassa haastattelua kuvaajan ja toimittajan muodostamalle ryhmälle. Keskustalaiset seisovat portaiden yläpäässä, toimittaja ja kuvaaja pari porrasta heitä alempana.

Pekkarinen: Oy Keskusta Ab partners and communications julkistaa nyt vuosineljännesraporttinsa. Seppo, ole hyvä.

Kääriäinen: Hyvin menee. Haippi on hirvee.

Pekkarinen: Kiitos Seppo. Ja yhtiön toimitusjohtaja Anneli Jätteenmäki kertoo nyt teille yhtiömme strategiasta.

Jätteenmäki: Kiitos Mauri. Niin, yhtiömme strategia on tuottaa hyvinvointi- ja perhepalveluja ihmisille heti vaalien jälkeen.

Toimittaja: Mutta eikö ole selvää, että jossain vaiheessa osakkeiden arvo putoaa? [Aho ilmestyy yhtäkkiä kuvan alalaidasta]

Aho: No ei. Niin kauan kuin kansalaiset viisaasti ostavat keskustaa ja myös äänestävät keskustaa, osakkeiden arvo pysyy korkealla.

Pekkarinen: Jos toimittaja nyt suo anteeksi, meillä on kiire pitämään yllä hillitöntä keskustaa-haippia.

06:46

Eduskuntatalo etuvasemmalta. Sitten takaisin hallituksen kokoushuoneeseen. Yksityistämiskeskustelu jatkuu.

Tuomioja: Jos tälle linjalle lähdetään niin sitten yksityistetään armeijan kans.

Lipponen: Sosiaalidemokraattina minä haluan säilyttää osan armeijasta julkisena. Samalla tavalla kuin meillä on yksityisiä sairaaloita, mutta myös vähävaraisille tarkotettuja ankeita jonosairaloita.

Itälä: Voik Turun yksityistää?

Niinistö: Ei, mutta sen voi kyllä fuusioda Naantalin kanssa.

[Tuomioja vääntää naamaansa]

07:12

Keskustan kokoushuone. Paikalla Kääriäinen, Pekkarinen, Jäätteenmäki ja Aho. Keskustan trivial pursuit pöydällä.

Pekkarinen: Hyvät keskustatoverit, kannatuksemme on huikeat viisikymmentä prosenttia, mutta se ei riitä. Meidän on tehtävä jotain, joka kasvattaa markkinoiden uskoa Keskusta communications and partnersiin entisestään.

Jäätteenmäki: Jokainen itseään kunnioittava saneeraa ja irtisanoo aina silloin tällöin muutaman hassun tuhat työntekijää.

Aho: Mutta ei meillä ole niin paljoa.

Pekkarinen: Ele on tärkeä. Irtisanomme Sepon ja saneeraamme Ilkka-lehden.

Kääriäinen: Mutta minä olen vaalistrategi!

Jäätteenmäki: Keskusta ulkoistaa vaalistrategiaosastonsa. Tästä lähtien hommaan palkataan joukko nuoria jetset-mainospäälliköitä.

Kääriäinen: Perskutarallaa. Kai te ymmärrätte, että uutisissa kaikki irtisanomiset uutisoidaan hyvin negatiivisesti.

Pekkarinen: Mutta talousuutisissa ne uutisoidaan positiivisesti, joten alahan lapsuttaa.

Kääriäinen: Ohhoh [murahtaa]

08:06

Miestoimittaja puhuu televisiossa taustallaan lukuisia toistensa päälle kasattuja sammutettuja monitoreita.

Miestoimittaja: Ja sekä äänestäjät että me älykkäät poliittiset toimittajat, jotka puhumme kovaan ääneen ravintoloissa, olemme sitä mieltä, että keskustan päätös irtisanoa osa kansanedustajistaan ja jakaa puoluejohdolle muhkeat optiot on negatiivinen asia. Ja nyt ihmisläheisiin talousuutisiin, Mirkku, ole hyvä.

[Miestoimittaja kääntyy naistoimittajan puoleen ja antaa puheenvuoron tälle]

Naistoimittaja: Kiitos, Pasi. [Naama vaihtuu tässä välissä iloisesta vakavaksi]

Keskustan päätös irtisanoa henkilöstöään ja jaella kohtuuttomia optioita on otettu markkinoilla vastaan tyytyväisinä. Helsingin pörssissä meillä on paikanpäällä taloustoimittaja. Pepe, miten sinun päiväsi on alkanut?

[siirtymä tv:stä hallituksen kokoushuoneeseen, jossa Itälä napsauttaa tv:n pois päältä. Siimes on kadonnut huoneesta, paikalla ovat Itälä, Niinistö, Tuomioja ja Lipponen.]

Itälä: Benkku on tutkinu, voik hallituksen mahdollisest yhtiöittää.

[Pöydän toiseen päähän on ilmestynyt Zyskowicz]

Zyskowicz: Joo, kato jos me mentäis pörssiin, niin nimenomaan hallituksena mieluummin kun eri puolueina.

Niinistö: Sori, millään uskottavalla pörssiyhtiöllä ei ole Vasemmistoliittoa omassa hallituksessaan.

Lipponen: Saneerataan Vasemmistoliitto heti kättelyssä pois. Hallitus – disconnecting people.

Tuomioja: Hallituksesta yhtiö. Mitä me tarjoaisimme asiakkaille?

Itälä: Hyvinvointiyhteiskunnan säilyttämispalvelui.

Niinistö: Toi on hyvä. Benkku, kirjoita nää ylös.

Lipponen: Kankeiden rakenteiden purkamispalveluja.

[Zyskowicz kirjoittaa]

Niinistö: Veronalennuspalveluja.

[Zyskowicz kirjoittaa]

Tuomioja: Just joo. Kas kun ei kännykkälogoja.

[Niinistö ja Itälä nostavat käden ylös Zyskowicziin päin hyvän idean merkiksi.

Zyskowicz kirjoittaa]

Tuomioja: Hei, nyt televisio auki. Nyt alkaa talousuutiset.

[Itälä napsauttaa television auki. Sieltä paljastuu tylsistyneen oloinen naistoimittaja. Kuvan oikeassa ylälaidassa lukee DIGI SUORA. Taustalla soi jännittävä uutistunnari. Televisioruudussa nousee alhaalta ylös tumma raita, ikään kuin ruutua olisi oikeasti kuvattu kameralla, jonka taajuus on eri kuin television. Hallituksen edustajat katsovat televisiota keskittyneenä.]

Toimittaja: Iltaa, Keskusta nousi vilkkaan pörssipäivän päätteeksi Tokiossa, mutta New Yorkissa tietoteknologia-alan osakkeet vetivät Keskustan jyrkkään alamäkeen. Kääriäinen laski, Aho pysyi vakaana ja Pekkarinen nousi hieman korkojen nousun myötä.

Tuomioja: En tiedä, kestääkö politiikka, jos sitä seurataan yhtä tarkasti kuin talouselämää.

Toimittaja: Keskusta nousi hieman Pekkarisen esiinnyttyä itsevarmasti Uutisvuoto-ohjelmassa, mutta Jäätteenmäen yllättävä hymyily vaalitulaisuudessa pelästytti paikalla olleet piensijoittajat.

10:07

Eduskuntatalo, portaiden vasemmasta alalaidasta. Sitten istuntosali. Hallituksen aitiossa Niinistö ja Lipponen, salin puolella Pekkarinen ja Aho.

Pekkarinen: No nyt on sitten hallituskin muuttunut yhtiöksi.

Lipponen: Pörssiin aamulla listautunut Oy Suomen hallitus Ab networking julkaisee nyt neljännesvuosikatsauksensa. Sauli.

Niinistö: Hyvin menee.

Lipponen: Hallitus laskee myös verotusta viidellä prosentilla.

Pekkarinen: Sehän romuttaa koko sosiaalisektorin.

Niinistö: Sori vaan. Meidän on pakko. Toinen vaihtoehto on, että me siirretään meidän toiminnot thaimaahan, teetetään puolueohjelmat pikkulapsilla ja maksetaan avustajien palkat mm.. tupakassa. [Niinistö nykäisee kuvan laidasta itselleen tupakan]

10:45

Jäätteenmäki, Itälä, Pekkarinen ja Lipponen istuvat eduskunnan kahviossa ja katsovat tv:stä uutisia.

Toimittaja: Sekä hallituksen että opposition osakkeiden arvo on lähtenyt rajuun laskuun. [Pöydän ääressä kaikki näyttävät kauhistuneilta] Äänestysinnon noustua galluppien mukaan lähelle sataa, sijoittajat menettivät uskonsa rajattomaan kasvuun ja alkoivat myydä.

Lipponen: Jessus sentään. Tän siitä saa, kun äänestämisestä tehdään liian järkevää.

Jäätteenmäki: Ne ahneet penteleet aikovat ostaa osakkeensa takaisin halvalla vaalien jälkeen.

Itälä: Tottakai! Mää myin omani jo eilen.

[Niinistö ja Tuomioja kävelevät pöydän kulmalle]

Tuomioja: Uusimpien galluppien mukaan kansalaisten äänestysinto on seitsemässä prosentissa.

Niinistö: Tää on nyt pikkaisen ikävä paikka. Aika moni menetti rahaa. Tässä nyt ei valitettavasti ole kuin yksi vaihtoehto.

11:29

Lehdistötilaisuus. Paikalla Pekkarinen ja Zyskowicz, sekä muutamia toimittajia. Salamavalot räiskivät.

Pekkarinen: Hallituksen ja keskustan fuusio on nykyisessä tilanteessa ainoa mahdollinen ratkaisu.

Toimittaja: Mutta eivätkö hävityt rahat ole pois piensijoittajilta, jotka ovat ihan tavallisia kansalaisia?

Zyskowicz: Sillonku näit päätöksii tehtiin nii haippi oli valtava. Jos joku ois silloin tällasta romahdusta ennustanu niin hänelle ois naurettu päin naamaa.

Toimittaja: Pääministeri Lipponen [Siirtyvä kuvakulma paljastaa puhujanpöntön takana piileksivät Itälän, Lipposen ja Niinistön], miksei Suomen hallitus puuttunut ajoissa Oy Suomen hallitus Ab:n aikeisiin listautua pörssiin?

Lipponen: Ei hallitus voi puuttua valtionyhtiöiden toimintaan. Edes itsensä.

Niinistö: Ei pääministeri Lipponen voi soitella toimitusjohtaja Lipposelle ja sanella.

Itälä: Sehän nyt on ihan selvä.

Zyskowicz: Ja kaikille taloustoimittajille haluaisin huomauttaa, että sekä hallituksen että keskustan osakkeiden hinta lähti välittömästi nousuun fuusioitumisen myötä.

Pekkarinen: Eli onko kysyttävää?

[Toimittajat levittelevät käsiään. Pekkarinen ja Zyskowicz katsovat toisiaan tyytyväisinä]

Zyskowicz: Mää rakastan taloustoimittajii!

12:25

Lopputekstit alkavat banjomusiikin kera.

12:55

Loppukohtaus. Ex-presidentit Koivisto ja Ahtisaari istuvat penkillä presidentinlinnan edustalla hiipuvassa illassa.

Koivisto: Mitä varten talousuutiset tulee puolen tunnin välein?

Ahtisaari: No äläs muuta sano. Kuinka monen on seurattava pörssin liikkeitä kaksikymmentä kertaa päivässä?

Koivisto: Juu. Kai siinä joku psykologinen motiivi on.

Ahtisaari: Mä olen samaa mieltä. Mutta kato suomalainen mies voi silloin tuntee olonsa tärkeäksi, esitelmöidä vaimolle valuuttakursseista ja katsoa sitten paljon paremmalla omallatunnolla Urheiluruudun.

Koivisto: Mmm.. Miten on, nauretaanks?

Ahtisaari: No, nauretaan nyt pikkasen.

[Alkavat nauraa hervottomasti. Ja puhuvat naurun lomassa]

Koivisto:...on se urkka kivempi kattoo sitten...

Ahtisaari:...kyllä ja minähän katon sen joka päivä...

Koivisto:...joo, haha, joo...

Ahtisaari:...panen videollekki...

Koivisto:...miten nää nyt rupes naurataan...

[Nauru jatkuu tunnusmusiikin loppuun asti]

LIITE 2: Uutisvuodon jakso 18.1.2003

Ohjelman puhuttu materiaali kokonaisuudessaan ja kuvallinen informaatio selitettynä sikäli, kun se on ollut olennaista.

00:00

Alkuintrossa Uutisvuodon logo räjähtelee ruutuun. Sen jälkeen tulee hyvin nopeassa tahdissa kuvia todellisista tv-kameroiden tallentamista tilanteista, joihin on jälkeenpäin lisätty Uutisvuodon vakiohahmoja toimijoiksi.

-Peter Nyman kävelee kätelemään Kiinan päämiestä, Tabermann ja Tervo seisovat turvamiehinä taustalla.

-Kuva jostain räjäytyksestä. Luultavasti ydinkokeen räjäytyksiä.

-Venäjän pääministeri Putin kävelee kätelemään presidentti Martti Ahtisaarta, Tervo ja Nyman ovat mustissa laseissaan turvamiehinä.

-Presidentti Kekkonen suutelee tervehdykseksi miestä, jolle on kuvassa vaihdettu Tervon pää. Tabermann osoittaa suosiotaan taustalla.

-Kuva ohjuksesta, joka räjähtää taivaalla. Saattaa olla myös sukkulan räjähdys, mahdollisesti Challenger.

-Arafat saapuu lentokoneesta ja tervehtii presidentti Halosta. Tabermann seisoo mustassa puvussa Halosen takana.

-Lisää kuvia lentokoneista, jotka ampuvat ohjuksia, ja toisessa kuvassa lentokoneita räjähtää.

-Kuva Yhdysvaltain presidentti George W. Bushista jossain tilaisuudessa, jossa hän säikähtää lintua, joka meinaa nokkaista häntä. Taustalla seisoo Nyman.

-Kuva ydinpommin räjähdyksestä, jonka perään on leikattu ilmeisesti toisesta yhteydestä kuva pääministeri Lipposesta kypärä päässä jossain sotilastapahtumassa. Taustalla mustissa laseissa Tabermann.

-Kuva presidentti Kekkosesta nojaamassa hiihtosauvoihin talvisessa maisemassa. Samaan maisemaan on sijoitettu Tervo ja Nyman.

-Kuva Korean johtajan puhetilaisuudesta, jossa hän nostaa kättään tervehdykseen. Viereen on lisätty Tervo, joka pitää miehen kädestä kiinni, ikään kuin erotuomari nostaa kilpailijan käden voiton merkiksi.

-Lopuksi kuva, jossa liekkien keskellä seisoo kädet puuskassa Nyman. Hänen rinnalleen saapuvat Tabermann ja Tervo, kädet myös puuskassa. Sen päälle tulee kuva räjähdyksestä, jonka keskeltä ilmestyy Uutisvuodon logo.

00:26

Siirtymä Uutisvuodon studioon, jossa yleisö taputtaa. Korokkeella – vielä pimennossa - olevan pöydän ääressä istuu viisi ihmistä. Pöydän takana olevat, "uutisvuoto"-tekstin muodostamat suuret kirjaimet kääntyvät ympäri ja niistä muodostuu ohjelman kulissi. Samalla pöytään syttyy valot, ja kuva siirtyy Nymaniin.

Nyman: Hyvää iltaa ja tervetuloa seuraamaan ohjelmaa, joka myy aseet vastustajien käsiin. Siitä huolimatta viikon uutisiin: Pohjanmaalla veistetään parhaillaan Anneli Jätteenmäen näköispatsasta [Kuvaa jäänveistokilpailuista, joissa tuntematon mies tekee naispatsasta. Yleisön naurua.] Vihreät esittelevät lämpövoimalla toimivan lentovälineen [Kuvaa liekkeihin leimahtavasta kuumailmapallost. Yleisön naurua.] Kuluneella viikolla perustettiin sukelluskerho suunnistusvaikeuksista kärsiville [Kuvaa rantakaislikossa epätoivoisesti polskivasta sukeltajasta. Yleisön naurua.] Tällä viikolla Rovaniemen Raimo Summasen, Jari Tervon joukkueessa pelikieltoja hankkii toimittaja Lauri Karhuvaara. Tervetuloa.

Karhuvaara: Kiitos [Kättelee Tervoa. Aplodit.]

Nyman:... ja Karjaan Alpo Suhosen, Tommy Tabermanin joukkueessa ihmeperänemisestä haaveilee eduskunnan puhemies Riitta Uosukainen. Tervetuloa. [Tabermann ja Uosukainen vaihtavat poskisuudelmia. Aplodeja.]

01:26

Nyman: Ja nyt vaalityöhön. Me kysymme, mitä viikon merkittäviä tapahtumia kätkeytyy seuraaviin kuvakollaaseihin. Ensimmäinen menee Jarille ja Laurille. [Kuvakollaasi alkaa: mustavalkoisessa kuvassa mies avaa oven, kurkkaa ja sulkee oven.]

Tervo [puhuu kuvien päälle]: Saaks täältä piip.

[Toisessa kuvassa toinen mies kurkkaa ovesta ja sulkee sen.]

Tervo: Saaks täältä piip.

[Sama mies kurkkaa uudestaan.]

Tervo: Saaks täältä piip.

[Kuva naisesta, joka päästää miehen sisälle ovesta.]

Tervo: Täältä saa piip. [naurua] Lopultakin.

[Mustavalkoista vanhaa kuvaa hurraavasta väkijoukosta.]

Tervo: Ja vihreitten eduskuntaryhmän naiset kannattaa myös sitä. [naurua]

[Kuva palaa takaisin studioon.]

Tervo: Niin, tässä ei kuitenkaan varmastikaan ole madame Soininvaaran laitoksista kyse, vaan tässä on puhe Seppo Kanervasta, kansanedustajasta, tästä Suomen poliittisen historian vanhimmasta ihmelapsesta. [naurua] Hänhän nyt on tässä viimeisen kuukauden aikana...hän on ehtinyt olla...öö...edustaa kolmea puoluetta...

Nyman: Konsensusta sekin...

Tervo:...kokoomusta, keskustaa ja nyt liberaaleja. Hän on siis liberaali, eli hän on vapaamielinen, vaikka on siltä näyttänyt, että hän on seka...öö...hajamielinen.

[Yleisön ja kilpailijoiden naurua.] Hän on käynyt kolme puoluetta läpi runsaassa kuukaudessa. Tämä tarkoittaa sitä, että juhannukseen mennessä hän on käynyt läpi kaikki Suomen rekisteröidyt puolueet.

[Naurua.]

Uosukainen: Mutta tähän liittyy...

Tervo:...Kaksikymmentä kappaletta. Mutta siis tässä on se hyvä puoli kuitenkin Kanervan poliittisessa toiminnassa, että hän ilmoittaa tämän asian, tämän huikentelevaisen luonteensa ihan suoraan, koska hänhän on siviiliammatiltaan tai taustatoimiltaan hän on kommodori evp, mikä tarkoittaa "ei vakinaista puoluetta".

[Naurunremakka, jonka päälle Uosukainen alkaa puhua.]

Uosukainen: Mutta hän on myös muuten ihmeellinen...

[Yleisö taputtaa Tervon vitsille, mutta Uosukainen jatkaa.]

Uosukainen:...hän nimittäin, hän teki tämän loikkansa niin, ettei hänen paikkansa muuttunut. Minulla on ollut ilo lukea, että hänen istumapaikkansa on keskustan ja kristillisdemokraattien välissä, joten hänen paikkansa ei muutu, kun hän vaihtoi puoluetta. Ja tämä...[Tervo alkaa sanoa jotain.]...tämä on melkoinen loikka omalla paikallaan.

[Naurua, jonka päälle alkaa puhua Tervo.]

Tervo: Hän kuuluu siis...hän kuuluu äärikeskustaan. [naurua] Sitä paitsi...

Uosukainen: Syvään keskustaan.

Tervo: ... tähän ei ollut tavallinen poliittinen loikka, vaan tähän oli selvä kolmiloikka.

[Naurua.]

Uosukainen: Kolmiloikka paikallaan, niin se on jo jotain.

Nyman: Mutta aivan oikein. Tästä oli ...ttakai kyse [Nyman nielee tottakai-sanan alun.]

[Aplodeja. Karhuvaara ja Tervo kättelevät.]

Nyman: Niin, tässä viitattiin tottakai viikon kolmiloikkaan, eli kansanedustaja Seppo Kanervan poliittisen kodin etsintään. Entinen kokoomuksen ja keskustan kansanedustaja Seppo Kanerva asettui ehdokkaaksi liberaalien listoille Helsingissä. Kanerva liittyi puolueen jäseneksi ja perusti eduskuntaan tiistaina liberaalien eduskuntaryhmän. Uutisvuodon saamien tietojen mukaan Kanerva on huojentunut löydettyään uuden kodin, sillä liberaalien jälkeen tarjolla olisivat olleet enää turvakoti ja vanhainkoti.

[Naurua]

04:08

Nyman: Seuraava menee Tommille ja Riitalle.

[Kuvakollaasi alkaa: Osmo Soininvaara kävelee ja katsoo kelloaan.]

Tabermann [puhuu kollaasin päälle]: Osmo Soininvaara on tarkastuskäynnillä eduskunnan uudessa lisärakennuksessa, jossa...

Uosukainen: Näin on.

[Kuvaa, jossa mies ojentaa naiselle rahaa, ja nainen kiskaisee rahat tämän kädestä ja kävelee mies perässään ovesta toiseen huoneeseen.]

Tabermann:...on jo aloitettu oheistoiminta jo hyvissä ajoin. Harjoitellaan, harjoitellaan tuota...

[Nuori nainen käärii patjaa kokoon, taustalla muita naisia.]

Tabermann: Tässä kääritään vesipatjaa kokoon, vai mitä... [naurua]

Uosukainen: Kyllä nuo ihan jouhipatjat...

[Paluu kollaasista studioon.]

Tabermann: Ai ne on jouhipatjat, mä että ihan vesi tippui sieltä. [naurua]

Uosukainen: Ei, ei. On heitetty jo...

Tabermann: Ai se on heitetty jo. Ai se ei tullut mukaan sinne uuteen taloon.

Uosukainen: Ei, ei tullut ei. Ei siellä lepäillä kuule.

Tabermann: No kyllähän, joutilaisuushan on niinku tehokkuuden edellytys numero yks, että välillä niinku heittäytyy vaaka-asentoon niin jaksaa paremmin.

Nyman: Mutta yllätti tässä tuli uutinen.

Uosukainen: Mutta ei tässä kyllä lisärakennuksesta ollut kysymys. Kyllä Soininvaara on ihan muita taloja tässä tutkistellut ja aikonut perustaa. Minä olettaisin, että uutinen koskee näitä hänen bordellejansa...

Tabermann: Onkos... [Tabermania alkaa naurattaa. Samoin yleisöä.]

Tervo: Hänen bord...

Tabermann: ...Soininvaara keksinyt uuden liikeidean Suomessa, vai.

Uosukainen: Mutta hän on peruuttanut seiniin.

Tabermann: Hänkin loikkaa paikallaan vähän. [naurua]

Tervo: Se ei oo eduskunnan lisärakennus, vaan eduskunnan lisätalo. [naurua]

Uosukainen: Ei, ei, ei ole. Kyllä me olemme jyrkästi tästä irtisanoutuneet, valtaosa meistä tietenkin. Mutta, mutta toteanpa vaan, että Minna Canth ja kumppanit haudasta nousisivat, jos, jos tänne Soininvaara saisi mahdollisen tahtonsa läpi. [Nyman ja muutama ihminen yleisössä nauraa.]

Tabermann: Mutta eik se ois demokratiaa kuintenko tää Soininvaaran bordelli-idean toteutuminen, koska tutkimusten mukaan viiskyt prosenttia suomalaisista miehistä hyväksyy, hyväksyy tuollaisen valtion valvomat...nukkuma...paikat. [naurua]

Nyman: Turvakodit!

Uosukainen: Täytyy sanoa, että sääli suomalaista miestä. Eivät ne niin surkeita suomalaiset miehet ole. Se on vaan petollinen otos.

Tervo: Mutta eikö ookin kyse siitä, että suomalaiset naiset on niin surkeita? [naurua]

Uosukainen: Ei, ei suinkaan. Kyllähän tässä kaiketi kotimainen yritystoiminta oli kyseessä, mutta olen vahvasti sitä mieltä, että Soininvaara on mennyt harhaan ja sitä mieltä on eduskunta.

Nyman: Mutta mitä kokoomuksella on yrittäjyyttä vastaan? Tehän perinteisesti olette...

Uosukainen: Kokoomus on yrittäjäin...

Tervo: Ajatelkaapa pienyrittäjiä! [naurua]

Uosukainen:... puolue, mutta tämä. Me emme puhukaan mistään, tai Soininvaara ei puhu mistään pienyrityksistä, jos hän aikoo laajentaa toimintaa siinä määrin kun tässä nyt olen saanut havaita herrojen [viittaa kädellään Tabermaniin päin] kuvittelevan. Minä olen sitä mieltä nyt, että ohjelma toteaa Soininvaaran ehdotuksen erinomaisen epäsovivaksi.

Nyman: Eli niiden pitäisi olla...bordellien yksityisomistuksessa. Silloin kokoomus voisi kannattaa.

[Naurunremakka.]

Uosukainen: Minä.. No tämä oli tämä yritysideo kannattaja...tämä yksityistäminen tietysti on paikallansa, mut minä olen sitä mieltä, et rakkaus on niin iso asia, että sille ei tämmösiä yrityksiä perusteta ja rakkaus liittyy minun mielestäni seksiin [lyö kädet pöytään] ja minä olen sitä mieltä, että Soininvaara hoitakoon hänkin hommansa ihan...

[Naurunremakka.]

Tabermann: Eikös asiassa voida nähdä hyviäkin puolia, koska täähän...tästä...tätä verotettaisiin tätä naimista niin vois ikään kuin naida valtion velan pois.

[Naurunremakka.]

Uosukainen: Ken näkee, ken ei. Minä katson, että tässä nyt ihan näitä muita veronlähteitä...

Tervo: Kyllähän siitä tulis hirveesti rahaa, jos sois tuota niin valtion laitos ja sen jälkeen kokoomus yksityistäis sen...

[Naurunremakka.]

Uosukainen: Ei kokoomus yksityistä, eikä perusteta.

Nyman: Mutta tottakai, tästähän uutisesta joka tapauksessa oli kyse. Aivan oikein. [Aplodin, joiden päälle Uosukainen epäselvästi sanoo jotain.]

Uosukainen: Niin. Jaa. Pisteitä.

Nyman: Niin, tässähän viitattiin kansanedustaja Osmo Soininvaaran herättämään keskusteluun ilotalojen laillistamisesta Suomessa. Soininvaara halusi...haluaisi aiheesta asiallista keskustelua, mutta kuten hän itse sanoi, se on hyvin vaikeaa. Uutisvuodon saamien tietojen mukaan tämä johtuu siitä, että prostituoitut ovat tuskastuneita pieneen vihreään mieheen, joka haluaa ainoastaan keskustella. [Naurua.] Soininvaara puolestaan on itse sitä mieltä, että kyllä vähemmälläkin bordellimäärällä pärjää, niissä on vain käytävä enemmän. [Paljon naurua.] Vihreän liiton naiskansanedustajat ovat tuominneet jyrkästi Soininvaaran harrastaman ääneenajattelemisen. Uutisvuodon saamien tietojen mukaan esimerkiksi Satu Hassi on korostanut sitä, etteivät vihreät ole ennenkään ajatelleet. Vihreät naiskansanedustajat ovatkin antaneet Soininvaaran kuulla kunniansa prostituutiota koskevista mielipiteistään. Piiskauksen suoritti Veronika. [Naurua.]

08:13

Nyman: Otetaan vielä yksi, kumpikin joukkue saa yrittää.

[Kuvakollaasi alkaa: Pekka ja Pätkä –elokuvassa Pätkä hiipparoi taiteilijabasketissa maalien ja taulukankaan vieressä.]

Tervo: Jaaha.

Tabermann: Onko...tässä valmistaudutaan maalaamaan puhemiehen muotokuvaa...

[Sama elokuva jatkuu. Justiina poseeraa kaulimen ja maljakon kanssa.]

Tabermann: Eikö näin ole tapahtumassa?

Uosukainen: Näin on tapah...

[Sama elokuva jatkuu. Pätkä on piirtänyt suurinenaïsen hahmon, joka muistuttaa etäisesti Mikki Hiirtä.]

Tabermann: Kyllä puhemies on vähän oudon näköinen tossa, mutta... [naurua]

Uosukainen: En, en tunnista itseäni.

Tabermann: Klyyvarit on kunnossa.

Uosukainen. Monikossa.

[Naurua.]

Tabermann: Niin tuota. Oliko tässä, eiks totta se on nyt tekeillä se muotokuva?

Uosukainen: On minun muotokuvani tekeillä, mutta ei tuo näyttänyt siltä ollenkaan... [naurua] Ei sitä vielä oo aloitettu.

Nyman: Onko se muuten näköis vai abstrakti?

Uosukainen: Minä en sitä vielä paljasta, mutta minä olen...

Nyman: Onko toivomusta? Onko toivomusta?

Uosukainen: Ei, ei ku taiteilijalla on aina vapautensa tietenkïn, mutta minä oletan että tälläkin taiteilijalla on ollut vapautensa, joka nämä kuvat on tehnyt. Oiskohan nyt kyseessä kansanedustaja Karpelan muotokuvanäyttely? Oisiko tämmöinen mahdollista, mitä sanot?

Tabermann: On sellainen...

Tervo: Oli se vähän näkönen joo.

Tabermann: Kovasti oli näkönen.

[Naurua.]

Tabermann: Oliskohan ittensä Niinistön tekemiä kuvia?

Uosukainen: No, ainakin vois ajatella, että asiantuntemusta hänellä on.

Tabermann [Uosukaiselle]: Sinä tunnet Niinistön paremmin kuin minä, onko hänessä tuollaista vikaa, lahjaa, tuollaista taiteilijanlahjaa, et hän niinku...

Uosukainen: Enpä kyllä lausuisi sitä...

Tabermann:...piirtää muutaku hämähäkin väärin päin.

[Naurua.]

Uosukainen: Sitäkään en ole nähnyt, mutta luulen että hän on kyllä...

Tervo: Tommi on varsin elegantilla päällä tänään.

[Naurua.]

Tabermann: Se on yleisin suomalainen taideteos.

Uosukainen: Tämä joka tapaukses tämä muotokuvamäärä ja niin pois päin pitänee paikkansa, tämän viikon uutisiin.

Tabermann: Niin...

Uosukainen: Näyttely tulee.

Tabermann: Tanjasta se enteilee sitä, että hänestä tulee presidentti, eikö vaan?

Uosukainen: Kenties, kenties.

Tabermann: Eikö se aina ole enne siitä, että tehdään kuva, muotokuva?

Uosukainen: Eihän etukäteen...

Tervo: Riitta, Riitta. Oletsa antanu siis tälle taiteilijalle niinku vapaat kädet tehdä sinun muotokuvan.

Uosukainen [nyökäten]: M-m.

Tervo: Mutta onks tää vapaat kädet...tarkoittaaks tämä sitä, että niin saa maalata mitä haluaa, mutta jos haluaa palkkion niin sen on oltava näköinen?

[Naurua.]

Nyman: Ei vaan, Jari, tiedätkö mitä se tarkoittaa? Se on sellainen hands free – muotokuva. [naurua]

Uosukainen: En, en tosiaankaan ole tähän puoleen mitenkään ohjaavasti ryhtymässä. Mut minä luotan häneen. Olen hänet valinnu.

Nyman: Mutta Tanja Karpelan muotokuvista oli kyse joka tapauksessa.

[Aplodeja.]

Nyman: Niin, tässä viitattiin siis viikon taideutiseen. Ensi viikolla Haikon kartanossa paljastetaan kuusi taiteilija Alpo Vannisen maalaamaa muotokuvaa kansanedustaja Tanja Karpelasta. Teoksista kaksi on niin sanotusti perinteisiä, realistisia muotokuvia ja neljässä on käytetty dalimaisia, picassomaisia, miromaisia ja warholmaisia tyylejä.

Tervo: Ja yhdessä on käytetty pensseliä.

[Naurunremakka.]

Nyman: Uutisvuodon saamien tietojen mukaan Vasemmistoliiton puheenjohtaja Suvi-Anne Siimes onkin ehtinyt jo paheksua keskustan uutta naiskuvaa, jossa naisella on nenä poskella. [naurua] Tanja Karpela avaa näyttelyn yhdessä miesystävänsä, valtiovarainministeri Sauli Niinistön kanssa. Uutisvuodon saamien tietojen mukaan Niinistö on jo kommentoinut Vannisen teoksia vertaamalla niitä valtion budjettiin: sisällöllä ei ole niin väliä, kunhan raamit ovat hienot.

[Naurua.]

Nyman: Pistetilanne tässä vaiheessa tasan neljä.

[Aplodeja. Myhäilyä ja kättelyä kilpailijoiden joukossa.]

11:23

Nyman: Seuraavaksi kysymme, ovatko väitteemme faktaa vai fiktiota. Ensimmäinen arvoitus menee Jarille. Jari, U2-yhtyeen laulaja Bonon ajatuksia saa nyt myös

päivittäisinä tekstiviesteinä viidentoista sentin kappalehintaan. [Väite lukee ruudulla, Bonon kuvan alapuolella.]

Tervo: Ööh. Oottaen huomioon, että nää on Bonon ajatuksia niin hintahan on aika korkea. Mutta tuota, Bonohan on miljardöörirokkari Dublinista ja vanhemmiten hänkin niinkuin kaikki muutkin rokkarit haluaa Nobelin rauhanpalkinnon, koska he eivät osaa kirjoittaa kirjoja, että voisivat saada Nobelin kirjallisuuspalkinnon. Bono on kaikkien maailman päättäjien, Paavin ja George Bushin...ja Riitta Uosukaisen kaveri. Onks hän käynyt sun luona?

[Uosukainen näyttää hyvin hämmästyneeltä.]

Uosukainen: Ei oo käynyt.

Tervo: Hän on käynyt lähes kaikkien maailman päättäjien luona kertomassa, että rauha olis parempi kun sota.

Nyman: Hänestä on kuulemma tullut oikein maanvaiva.

Tervo: Tällaista ainutlaatuista ajatusta kannattaa levittää. Sitä paitsi kun olin tossa kaupungilla menneellä viikolla, sain tekstiviestin, koneeni piippas, ja sitten mä kaivoin sen esiin ja siinä luki että...

Tabermann: Se olikin maksaa...

Tervo:...muista hakea mannaryynejä Alepasta. Bono.

[Naurunremakka.]

Tervo: Tämmöisestä palvelusta maksan mielelläni.

Nyman: Mutta väite on...

Tervo: Aaiiniin väite... [naurua] tässäkö väitettiin jotain. Tää on faktaa.

Nyman: Se on fiktiota.

Tervo: Voi itku. [naurua] Oisko se ollu joku muu, joka lähetti sen viestin.

Nyman: Ei, siis Bonon ajatuksia ei voi vielä tilata päivittäisinä tekstiviesteinä. Sen sijaan paavin ajatuksia voi.

Tervo: Niinkö? Aijaa...

Tabermann: Onko sillä montaki?

Nyman: Italialaisoperaattori

Tervo: Hän tähtää kolmenkymmenen sentin kokonaisliikevaihtoon.

[Naurua.]

Nyman: Kuulkaa. Italialaisoperaattori Tim avasi tällä viikolla palvelun, joka välittää tekstiviestinä päivittäin viidentoista sentin kappalehintaan yhden paavi Johannes Paavali Toisen puheesta lainatun ajatuksen. Uutisvuodon saamien tietojen mukaan ongelmaksi on tosin muodostumassa se, että tekstiviestin sadastakuudestakymmenestä merkistä suurin osa kuluu paavin puheessaan pitämiin taukoihin. Saman ongelman ovat havainneet myös suomen demarit, jotka suunnittelevat avaavansa palvelun, joka välittää tekstiviesteinä päivittäin yhden Paavo Lipposen ajatuksen.

[Naurua]

Tervo [imitoiden]: Öööööö... [naurua]

13:44

Nyman: Riitta saa seuraavan: [Kuvaa Pekka ja Pätkä –elokuvasta, jossa Pekka juo jotain, irvistää ja hattu kohoaa hänen päästään. Naurua] Kemian alan suuryritys Bayer yrittää vakuuttaa Yhdysvaltain viranomaiset torjunta-aineiden turvallisuudesta juottamalla ainetta opiskelijoille. Faktaa vai fiktiota?

Tervo: Jotenkin tää ois kauheen paljon vakuuttavampi, jos Bayerin pääjohtaja jois niitä...

Uosukainen: Jos minä nyt joka tapauksessa perustelisin, kun tämä näköjään perustelulla aloitetaan. Olen sitä.... No, voin minä sanoa suoraankin.

Nyman: Eiei, saa perustella. Saa perustella.

Uosukainen: Mutta sanon ensin, että se on faktaa, koska suomalaiset ovat jo kauan harjoitelleet tällaista juomalla kaikenlaisia aineita, jotka useimmiten tappavat, mutta myös humalluttavat.

Nyman: Tai näkö voi ainakin mennä.

Uosukainen: Tai näkö voi...

Tabermann: Ulkonäkö.

Uosukainen: Ja sekin, mutta...

Tervo: Mitä väliä sillä on, jos se tappaa, jos sillä pääsee ensten humalaan? [naurua]

Uosukainen: Näin monet tuntuvat ajattelevan. Sinoileilla sun muilla tämmösillä.

Niitähän on juotu maailman sivu tässä maassa, ja moni on selvinnyt hengissäkin, ja...

Tabermann: Normaalit ruokajuomat.

Uosukainen: Ja sitten joka tapauksessa tämä Bayer mokoma on nyt tommosta mennyt teettämään, et minusta se on faktaa.

Nyman: Se on faktaa. Aivan oikein.

[Aplodit.]

Nyman: Niin, väite on tottakai faktaa. Maailman suurimpiin kemian alan yrityksiin lukeutuva Bayer juotti skotlantilaisille yliopisto-opiskelijoille torjunta-aineella, tässä tapauksessa atsinofossimetyylillä terästettyä mehua, todistaakseen ettei aineesta ole ihmiselle vaaraa. Atsinofossimetyyliä käytetään hyönteisten torjuntaan ja opiskelijat ansaitsivat kokeesta seitsemänsataa euroa. Ilmeisesti he saivat myös hyvän humalan ja varmuuden siitä, ettei heitä tulevaisuudessa vaivaa loiset. [Naurua.] Bayerin toiminta ei ole mitenkään ainutkertaista, esimerkiksi Suomessa on kansalaisille jo vuosia syötetty sateenkaarihallituksella terästettyä arkea. [Naurua.]

Uosukainen [leikillisesti paheksuen]: Mokoma...

[Naurua.]

Nyman: Lauri saa seuraavan. [Kuvassa lapset kisailevat huoneessa vanhempiansa ympärillä.] Amerikkalaismies yritti ostaa perheen nettihuutokauppa e-baystä.

Karhuvaara: Tää kuulostaa tosi kovalta ja paksulta, mutta jos alkaa niinku vähän miettiin nii eiks nettihuutokaupasta voi ostaa...yleensä aattelee mieshenkilöä niin...amerikkalaismieshän vois ostaa itselleen sieltä kotiapua, vähän vähäpukeista. Hän vois ehkä ostaa tuota...

Tervo: Niin, me epäiltiin, tässä on tuota kirjainvirhe...

Karhuvaara: Virhe joo...

Tervo:...perheen ostamisessa...

[Naurua.]

Karhuvaara:...jalkavaimon, edelleen vähäpukeisen, tai sitten ihan, ihan oikeesti vois hyvin ostaa myöskin vaimon itselleen. Eikä välttämättä, kun aina puhutaan, että Aasiasta, ihan melkein muualtakin. Tää on niin kova juttu, että amerikkalaismies ajattelee varmasti, tai ajatteli, että rahalla saa ja hevosella pääsee, tulee yhteinen onni erittäin nopeasti. Tämä on faktaa.

Nyman: Se on kyllä fiktiota, vaikka amerikka...

Karhuvaara: Voi voi. [naurua] Meillä meni molemmilla nyt, ai että.

Nyman: Väite on siis fiktiota. Amerikkalainen kirjailija Ste...

Tervo: Me ollaan ihan surkeita. Pitäiskö meidän lähteä maikkarille?

[Naurua.]

Nyman: Amerikkalainen kirjailija Steve Young ei yrittänyt ostaa perhettä nettihuutokauppa e-baystä, vaan päinvastoin yritti myydä siellä oman perheensä.

[Naurua.]

Nyman: Young oli määritellyt vaimonsa ja kahden lapsensa lähtöhinnaksi viisi miljoonaa dollaria. Uutisvuodon saamien tietojen mukaan Young perusteli tempaustaan sillä, että nimenomaan perhe on luontevinta myydä kaupassa, jossa huudetaan. [naurua] E-bay kuitenkin poisti Youngin ilmoituksen sivuiltaan, koska yritys ei halua olla mukana ihmiskaupassa. Uutisvuodon saamien tietojen mukaan valtiovarainministeri Sauli Niinistö on pettynyt E-bayn päätökseen. Niinistön laskelmien mukaan kuudestasadastakolmestakymmenestäviidestä tuhannesta lapsiperheestä olisi valtio saanut huutokaupassa kassaansa niinsanotulla Youngin indeksillä laskettuna tuloja kolmetuhattasataseitsemänkymmentäviisi miljardia euroa. Silloin olisi Niinistön mukaan ollut varaa myös lasten kiipeilytelineisiin. [Naurua] Toisaalta tuolloin Suomessa ei olisi ollut enää lapsia. No, kaikkeahan ei voi saada.

17:34

Nyman: Tommi saa kuitenkin seuraavan. [Kuva naisesta, joka haluaa miestä.]

Onnellisuuden kaava on $H + 5O + 3K$.

Tabermann: Joo, tää onni on semmonen vähän, vähän hankala sana suomen kielessä. Sehän suurimmassa osassa Suomea...kun sanotaan, et joku ihminen on onnellinen, se merkitsee että se on hullu tai höynähtänyt. Sehän on sen oikea tulkinta.

Nyman: Oletko onnellinen?

Tabermann: Erittäin onnellinen...

[Naurua.]

Tabermann: Tuota..ää..mut jos tuota hölmö juo – se on nimittäin nolla eikä O tossa kaavassa toi, toi pyöreä – juo kolmekymmentä kaljaa, pitkää tuoppia kolme kuukautta putkeen, se on jo pirun onnellisessa kondiksessa. Tää on faktaa.

Nyman: Se on faktaa, aivan oikein. Hyvin tulkittu.

[Aplodit.]

Karhuvaara: Ei hitsi. Two points.

Nyman: Niin, väite on faktaa, eli onnellisuuden kaava on vihdoinkin löydetty.

Brittitiedemiehet ovat kehittäneet haastattelututkimuksen pohjalta onnellisuuden kaavan, joka on siis $H + 5O + 3K$. Se on si...se on O kyllä, Tommi, varmasti.

Tabermann: Ei, ei, mä...mää on ollut mukana tekemässä tätä tutkimusta. [Naurua.]

Nyman: Se on toinen yliopisto. Mutta kaavassa, tässä kaavassa H tarkoittaa henkilökohtaisia luonteenpiirteitä, O olemassaoloa eli terveyttä, taloudellista tilaa ja niin edelleen ja K merkitsee puolestaan korkeampia tavoitteita, kuten odotuksia ja kunnianhimoa. Uutisvuodon saamien tietojen mukaan onnellisuuden kaava $H + 5O + 3K$ kääntyy suomeksi kuitenkin muotoon – tässä Tommi oli siis mukana – H eli humala plus viisi O eli viisi olutta plus kolme K eli kolme Koskenkorvaa.

Tabermann: Aa...siis mää olin aivan oikeessa.

Tervo [samaa aikaan taustalla]: Leedsin yliopisto.

Nyman: Kyllä. Se oli muuten.

Tervo: Joo. Tunnistan heidän tutkimusotteensa.

[Naurua.]

Nyman: Tommin joukkue on siirtynyt kahdeksan-neljä johtoon.

[Aplodeja ja "oi-joi-joi"-ääniä.]

Nyman: Ei olisi kannattanut jättäytyä eduskunnasta.

[Naurua.]

Uosukainen: Voi, älä sano. Ties mitä seitsemäs elämä tuo.

Tabermann: Seitsemäs?!

Nyman: Oliko tämä uutinen?

Uosukainen: Oli.

Nyman: Noniin. Hyvä.

Uosukainen [hyvin epäselvä alku]: ...kolme kertaa kaksoiselämä plus yks.

Tabermann: Aa..niin...joo.

[Uosukainen puhuu jotain, mutta sanoja on mahdoton erottaa.]

Nyman: Tommilla ei ole kaksoiselämää, pelkästään kaksoisleuka.

[Naurua.]

Tabermann: Kiitos, Peter. Sulla on ikänäkö.

[Naurua.]

19:51

Nyman: Mutta sitten hieman luovuutta. Suomen itsenäisyyden juhlarahaston Sitran järjestämällä huippupäätäjien kurssilla muun muassa europarlamentaarikko Marjo Matikainen-Kallström ja metropolitta Ambrosius ehdottivat, että nuorille suomalaisperheille olisi jaettava erityinen luovuspakkaus. Pakkauksesta löytyisi muun muassa värikyniä ja lehtiöitä, joille Marjo Matikainen-Kallström näkee selkeän sosiaalisen tilauksen: Uusavuttomuutta voi olla myös luovuspuolella.

[Ruutuun tulee teksti "Uusavuttomuutta voi olla myös luovuspuolella." – Marjo Matikainen-Kallström, IL 13.1.]

[Naurua.]

[Tervo sanoo jotain, mutta se ei kuulu.]

Nyman [Tervolle]: Niin. Koska Uutisvuoto tuntee vastuunsa kansakunnan luovuudesta, on kilpailijoiden tehtävä seuraavaksi kertoa, mitä muuta luovuspakkauksessa tulisi olla. Jari.

Tervo: Noo. Jos värikyniä ja lehtiöitä, siis sit siitähän puuttuu enää puukko niin se ois tarkotettu koululaisille toi...

[Väliin kuva Uosukaisesta, joka puhahtaa hieman närkästyneenä.]

Tervo:...toi pakkaus, mutta totaniin Matikainen-Kallström ehdotti siihen – tää ei ollu julkisuudessa – havuja tähän pakkaukseen, sekään ei mennyt läpi, mutta siis ihan ottaen huomioon sen totaniin Suomen ilmaston niin...lapio ja kola. Silloin pääsee luomaan. [naurua]

Uosukainen: Joo. Hyvä.

Nyman: Se on hyvä. Se on hyvä. Lauri.

Karhuvaara: Tuota. Tähän pakkaukseen tulis, kun mä otan nää vastapuolen kilpailijat mukaan ihan kohteliaisuusyistä, kuunnelkaa tarkkaan.

Tervo: Älä oo liian kohtelias.

Karhuvaara: Joo, mut tuota tähän luovuspakkaukseen ehdottomasti näinä kovina, ankarina aikoina maailmassa niin, tuollaista hellyyttä ja rakkautta, sen kertomusta, opettamista, ilman muuta, Tommy Taberman, Tommyn koko tuotanto.

[Naurua.]

Tabermann [nyökytellen]: Joo. Joo.

Karhuvaara: Ja sitten tuota...

Tervo [tarttuen Karhuvaara kädestä]: Lauri, sinä alat kohta huohottaa.

[Naurua.]

Karhuvaara [tarttuu naamaansa]: Ja...yleensä tällasia...

Nyman: Kannattaa pyyhkiä tuo hiki otsalta, se kiiltää aika kovasti tässä studiovalossa... [osoittaa ympärilleen, ilmeisesti lamppuihin ja kameraan.] [naurua]

Karhuvaara: Yleensä en tällaisia asioita viljalti sano, mutta nyt [käsi suun edessä, kuuluu epäselvästi] ...sitä puhemies katselee tarkkana nimittäin [laskee käden ja noustaa päänsä] tähän luovuuspakkaukseen – tässä tuli aikaisemmin Peter luki, että jos ei Suomessa oo enää jatkossa lapsia niin, kyl mä edelleen ottasin mukaan – kun on tätä uusavuttomuuttakin niin jonkilaiset paikkaus tai koontiohjeet, esimerkiksi vesisängyn tai vesipatjan korjausohjeet ja siihen...joku tän tyylinen. [Karhuvaaran puhe huipentuu vitsiksi, mutta juuri kukaan ei naura.]

Nyman: Ajattelin, että meinasit ehdottaa, että luovuuspakkauksessa pitäis myös olla mukana lapsi. Ajattelin jo sanoa, että kyllä se minulle sopii, mutta pitää vaan jättää sellaisia reikiä, että pystyy hengittään... [puhkoo kädellään reikiä ilmaan.]

Tervo: Mm-m. Mm-m.

Nyman...hengittään sen pakkauksen läpi.

Karhuvaara: Mut nää kaks asiaa laittasin mukaan.

Nyman: Okei.

Tabermann: Se on tosi hieno. Kyl mä kannatan tota pakkausta.

[Naurua.]

Nyman: Mites toisella puolella pöytää.

Uosukainen [Tabermanille]: Kumpis tässä alottaa?

Tabermann: Sinä! Hyvä.

Uosukainen: No minä voisin aloittaaakin, muuten tälle uusavuttomuudelle on keksitty minusta oikein hyvä...tai ei ehkä keksitty vaan käytetty uutta sanaa taitokurjalisto. [naurua] Taitokurjalisto...

Nyman: Kuka sen sanoi...?

Uosukainen: Vuokko Jarva. Lehtori...

Tervo [epäselvästi]: Hyvä...n...Vuokko.

Uosukainen: Minusta se on hyvä sana. Taitokurjalisto, se...noniin. No...

Tervo: Uusavuttomuudella on myös tuota kansainvälisesti paljon lyhyempi..öö..niinku..kuvaa tätä tilaa..paljon lyhyempi sanayhdistelmä.

Uosukainen: Mm?

Tervo: Rap (lausuu "räp")

[Naurua.]

Uosukainen: No minä en nyt räppäile, mutta, mutta kyl minä ajattelin myös siihen luovuuspakkaukseen jotakin iloa ja suloja, minä panisin siihen ensinnäkin korkokengät. Paula Koivuniemi on sanonut juuri äsken, miten hän käyttää aina korkokenkiä, niinku muuten minäkin. Ja korkokengil voi tehdä vaikka mitä. Niistä voi vaikka juoda samppanjaa.

Tabermann: Juoda, juoda, juu tai...

[Kaikki puhuvat yhtä aikaa.]

Tervo: Se on totta. Ja osa pitää jopa jaloissaan.

[Naurua.]

Uosukainen: Sekin vielä! Ja sitten vielä toinen. Minulla on kolme. Toinen on sitten, joka...

Tervo: Se ei tahdo siis korkokengässä jos siinä on niinku vaan semmosta niinku narua, [Piirtää kehää käsillään.] se ei tahdo millään pysyä se samppanja.

Uosukainen: Riippuu kengistä, jos on tämmöset kiiltokalossit [Nostaa jalan pöydän takaa näkyville.] niin kyllä käy.

[Aplodit ja naurua.]

Uosukainen: Niin!

Tabermann: Mut, ootko ottanu huomioon, että taitokurjalisto voi kaataa samppanjaa korkoon [Näyttää kaatoliikkeen.]

[Vähän naurua.]

Uosukainen: Riippuu...

Tabermann: Väärään päähän! Pitäis olla nuoli siinä.

Uosukainen: Mehän pyrimme estämään taitokur.. Eihän ne silloin ole vielä. Ja sitten...

Tervo: Minä pyrin kyllä aina juhlaillallisilla niin istumaan sen naisen viereen, jolla on saappaat, koska...

[Naurua.]

Tervo: Olen silloin aika, aika vahvassa asemassa, kun aletaan daamin kengästä juomaan samppanjaa. [naurua]

Uosukainen: Mut hei, minulla on viel kaks asiaa.

Tervo: Ole hyvä.

Uosukainen: Toinen on kantele. Semmonen pikkunen kantele, niitä on nyt aivan kauniita, joita voi tästäki soittaa [Nostaa toista kättä ja tekee rämpytysliikettä toisella.]

Nyman: Onko sähkönen?

Uosukainen: Ei siinä oo pakko olla sähköä, se voi soittaa akustisestikin. Sitten...

Nyman: Unplugged.

Uosukainen: Kolmas oli sitten tämä, mitä halusin sanoa...

Tervo: Tai jos se ois tuulisähköä...

Uosukainen:...pitää olla myös tämmönen pääoma, jolla kaiken tämän rahoittaa, sinne vois panna siis korkokengät ja sitten kanteleen ja pääomaksi timantin, kotimaisen mieluiten.

Nyman: Ja budjettivaroista?

Tabermann: Tottakai.

Uosukainen: Tottakai.

[Naurua.]

Nyman: Onko tämä kokoomuksen vaalilupaus?

[Aplodeja ja naurua.]

Uosukainen: Tämä on yrityselämän tukemista, katsos.

Nyman: Kyllä siinä pitää muut...valtion muutama bordelli perustaa ennenku on varaa...[naurua] ...varaa tuollaisiin.

Uosukainen: Ei ei. Enkä kehota ees juomaan enemmän viinaa. En.

Nyman: Samppanjaa kylläkin.

Tervo: Kuulostaa sille, että pannaan sileeksi.

[Naurua.]

Uosukainen: Luovuuspaketti kyl tarvitaan [siirtää puheenvuoron Tommille kädenliikkeellä.]

Nyman: Tommi...

Tabermann: Mullakin on kolme esinettä, jotka ehdottomasti ois tarpeen. Ensinnäkin vasara, koska...

Tervo: Älä näytä niitä!

Tabermann: ...se on yleistyökone, muuta ei tarvita kun vasara on, esimerkiksi uusavuttomat, jos ne ei saa pullon korkkia auki niin voi lyödä vasaralla sen pullon kaulan poikki [Näyttää lyöntieleen käsillään.]

Nyman: Niin.

Tabermann: Vasara panee kaikki koneet käyntiin, se on semmonen vehje, joka, joka kuuluu siihen ilman muuta sinne pakkaukseen. Ja sitten peili, sillä säästää huomattavia summia, nimittäin jos aikoo mennä ulos esmes ryypiskelemään kapakkaan niin ottaa peilin ja kattoo itteään [Tekee kädellä peilauseleen.]...omaa kuvaansa, niin nopeesti semmoset ajatukset unohtuu ja jää kotiin. Ja sitten kolmantena samppanjavispeli

Tervo: Vis...peli? [naurua]

Tabermann: Samp...vispile, vispilä, niin, niin...

Tervo: Hmmm?

Tabermann:...kyl vispeliki kelpaa. [naurua] Tota... [Nyman ja Tervo yrittävät saada puheenvuoroa], ja sillä saa enemmän juhlan tuntua, vaikka heiluttelee vaan ilmaa sillä.

[Naurua.]

Nyman: Asia selvä...

25:47

Nyman: Seuraavaksi me erotamme yhden neljästä, eli kysymme kuka tai mikä ei kuulu joukkoon, ja miksi. Ensimmäinen nelikko menee Jarille ja Laurille: Koraani, Raamattu, Maon pieni punainen kirja ja Kama sutra[Neljään osaan jaettuun kuvaruutuun tulevat kuvat kustakin kirjasta.]

Tervo: Niin, nämähän on kaikki mielenkiintoisia teoksia. Olen lukenut ne kaikki ja katsonut Kama sutrasta kuvat.

[Naurua.]

Karhuvaara: Täss on tuota...

Tervo: Tässä on kuitenkin, täss on tämmönen..ei ehkä niinkään kirjallinen teema vaan tämmönen varastelun teema.

Karhuvaara: Joo, eiks tää mee, mun mielestä tuota ameriikan yhdysvaltoihin...

Tervo: Kyllä.

Karhuvaara: Ja tässä on semmonen jännä kuvio – luin tästä...

Nyman: Mm.

Karhuvaara:...liittyy muuten kirjan sanomaan, mitesme Jari, oisko se Raamattu?

Tervo: Raamattu, koska siis kristityt ovat hyvää väkeä, myös amerikkassa niin Raamattu on eniten varastettu kirja amerikkassa.

Karhuvaara:...ku Raamatussa...et älä varasta.

Tervo: Niin se varmaan menee tarpeeseen... Luulis. [Hymähtelyä.] Raamattu ei kuulu joukkoon, sitä varastellaan amerikkassa eniten.

Nyman: Se on se oikea vastaus.

[Aplodeja. Uosukainen yrittää puhua taputusten takaa.]

Uosukainen: Jos...voinko nyt, kun tämä tuom...ei tuomio vaan kaunis päätös on julistettu niin saanko kysyä. Et jos tämä olisi ollut meillä ja minä olisin sanonut perusteluksi...

Tabermann: Niin.

Uosukainen: Sen mikä on ihan totta, että minä olisin sanonut sen perusteluksi et Kama sutra on se, mikä erottuu, koska se on ainut, jonka olen lukenut kokonaan näistä kirjoista. [naurua]

Nyman: Ihan totta...

Uosukainen: Kaikkia muita, muita olen lukenut...

Tabermann tai Karhuvaara [mahdoton tunnistaa, kumman ääni]: Olet viisas ihminen.

Nyman: Oliko se muuten...oliko se muuten hyvä.

Uosukainen: On, on toki. On on.

Tervo: No ainakinhan siinä on usein onnellinen loppu. [naurua]

Uosukainen [Yrittää saada puheenvuoroa]: ...onnellinen on loppuki juu...

Nyman: Kuka...kuka oli syyllinen?

[Naurua.]

Uosukainen: Syyllisiä ei etsitty siinäkään. Mutta, mut olisinko minä saanut pisteitä, jos minä olisin vastannut näin?

Nyman: No, sellaisen moraalisen pisteen voin antaa. [naurua]

Uosukainen: No jos...en minä nyt niitä kerjää vaan, jos...

Nyman: Niin mutta voin antaa, voin toki antaa nytkin ihan sellaisen moraalisen pisteen.

Uosukainen: Moraalinen piste on aina tarpeen. Vastaisen varalle.

Tabermann: Onko siis poliittinen ohjelmasi perustunut kaiken aikaa Kama sutralle? [Naurua.]

Uosukainen: Ei se vikaan ois paljon menny jos ois ollu. Ei se kumminkaan ole...

Nyman: On niitä huonompiaki sisältöjä.

Uosukainen: On on. On toki juu kyllä. On on.

Nyman: Oikea vastaus on siis – kuten kuulitte – Raamattu. Se on nelikon teoksista kirja, jota amerikkalaiset tuoreen tutkimuksen mukaan varastavat kaikkein eniten. Uutisvuodon saamien tietojen mukaan amerikkalaisia kiinnostaa Raamatussa jännittävä juoni, sekä selkeä jako hyvään ja pahaan.

Tervo: Mm.

Nyman: Voi ottaa Jari oppia tästä omiin kirjoihisi. Amerikkalaiset...

Tervo [puhahtaa]: Selkeä jako..noniinoo...

Nyman: Amerikkalaiset ovat tosin myös moittineet Raamattua siitä, että syyllinen paljastuu liian aikaisin...

[Naurua.]

Tervo: Voi perkele!

[Naurua.]

Karhuvaara: Aika paha. Aika paha.

Nyman: Mutta pysytään hetki kirjallisuuden parissa. Edelleen Uutisvuodon saamien tietojen mukaan sosiaalidemokraattien piirissä suunnitellaan vaalien alla julkaistavaksi vaalikirja, jossa Maon pienen punaisen kirjan ja Kama sutran parhaat puolet. Teoksessa on punaiset kannet ja siinä esitellään asentoja, joissa demareiden kansanedustajien on parasta olla silloin kun Paavo Lipponen on kosketusetäisyydellä. [Mietoa naurua.] Suosituin asento on kyykky.

[Naurunremakka.]

Nyman: Tommi ja Riitta: Kirsti Paakkanen, Yves Saint Laurent, Christian Dior ja Kalervo Kummola. [Ruutuun tulee kuva kustakin henkilöstä.]

Tabermann: Tässähän on oikein todennäkönen yhdistelmä.

Uosukainen: Erittäin, erittäin pätevä yhdistelmä.

Tabermann: Yyves ja Christ...

Uosukainen: Yves ja tämä Christian ovat muotisuunnittelijoita. No nyt tietysti vaatteet mieleen myös...

Tabermann: Onkos tämä kumman, kumman tämä on... [osoittaa sormellaan Uosukaisen violettiä paitaa.]

Uosukainen: Tämä on Ilona Pelli [naurahtaa], mutta tämä Kirsti Paakkanen, hänhän tulee myös mieleen vaatteista, mut hän ei suunnittele, hän omistaa tän firman. Mutta Kalervo Kummola on osoittanut laaja-alaisuutta, ja hän on myös antanut vihjeitä pukusuunnitteluun. Olen lukenut lehdestä.

Tabermann: Monsieur Kalervo...

Uosukainen: Monsieur Kalervo, kyllä. Niin, että tämä pehmo puoli on paljastunut Kalervosta.

Nyman: Niin tämä rautakansleri-nimi saa ihan uuden... [naurahtaa]

Uosukainen: Kenties turkiskansleri tai...

Tabermann: Silkkikansleri.

Uosukainen. Niin. Niin. Niin.

Tervo: Niin, hänhän on suunnitellut, hän on jääkiekkomies myös niin hän on suunnitellut Tapparalle uudet peliasut, joissa on semmonen turkiskaulus tässä [näyttää omaa kaulaansa.]

[Naurua.]

Uosukainen: Sitä en ole nähnyt, mutta tämän yhden turkiskauluksen kyllä...

Tervo: Kun sen on kerran nähnyt, sitä ei unohda.

[Naurua.]

Tabermann: Eli Paakkanen ei kuulu joukkoon...

Uosukainen: Paakkanen ei kuulu joukkoon...

Tabermann: ...hän omistaa...hän omistaa vaateetehtaan

Uosukainen:...aivan oikein...

Tabermann:...muut ovat kaikki suunnittelijoita.

Uosukainen:...näin me väitämme yhdestä suusta.

Tabermann:...joo, joo, joo.

Nyman: Se on oikea vastaus.

Uosukainen: Onko?

Nyman: On.

[Aplodeja.]

Nyman: Niin, oikea vastaus on siis Kirsti Paakkanen. Hän on nelikosta ainoa, joka ei suunnittele muotia, vaikka muotiyrittystä johtaakin. Yves Saint Laurent ja Christian Dior ovat molemmat kuuluisia suunnittelijoita ja tuorein suunnittelijalahjajakuus on kansanedustaja Kalervo Kummola. Kummolan kehotuksesta kansanedustaja Marja Tiura ompelutti linnanjuhlien asuunsa turkiskauluksen. Uutisvuodon saamien tietojen mukaan Kalervo Kummola on jo luonnostelemassa kokoelmaansa syksyksi kaksituhattakolme. Seuraavissa linnanjuhlissa Kummolan loihtimassa iltapuvussa nähdään muun muassa Leena Harkimo. Puku on väriltään ruiskukan sininen ja siihen antaa pikantin sävyyksen jääkiekkoilijoiden rintasuojus. [naurua] Edelleen Uutisvuodon saamien tietojen mukaan Leena Harkimo suostuu pukeutumaan välttääkseen miehensä Hjallis Harkimon suosimia povitaklauseja.

[Naurua.]

Nyman: Tämänviikkoisen, ja kevään ensimmäisen kisan on voittanut Tommin ja Riitan joukkue pistein kaksitoista-kahdeksan.

Karhuvaara ja Tervo: Oo..onnittelut, onnittelet. [Taputtavat]

Uosukainen: ...tää loppu... [halaa Tabermania]

Nyman: Voittajille annamme huippupäättäjien suomalaisille jaettavaksi ehdottamaan luovuuspakkaukseen, eli värikynät ja lehtiöt. Onneksi olkoon. [Ojentaa lehtiöt ja värikynät Uosukaiselle.]

Uosukainen: Kiitos. Kiitoksia paljon.

Tabermann: Kiitos.

Nyman: Ja häviäjät saavat tyytyä lyijykyniin ja tarralappuihin. [Heittää tarralapun ja kynät Karhuvaaran ja Tervon suuntaan.]

31:46

Nyman: Itärajalla tapahtuneisiin mäntyjen salaperäisiin kuolemiin on vihdoinkin löytynyt syy.

[Kolmen otoksen mittainen arkistonauha, jossa vanha mies ampuu kiväärillä pientä mäntyä ja vääntää sen poikki.]

[naurunremakka.]

Nyman: Hyvää illanjatkoa.

[Uutisvuodon kitaratunnari lähtee pyörimään. Kulissit kääntyvät takaisin muodostamaan sanan “uutisvuoto“, valot sammuvat pöydästä, kilpailijat ja Nyman kättelevät ja kiittelevät toisiaan, musiikki soi ja kamera siirtyy yleisön selkien taakse. Lopputekstit pyörivät ja pöydästä kuuluu rupattelua. Lopuksi kuuluu “kiitoksia yleisölle“ ja kilpailijat taputtavat yleisölle. Aivan viimeiseksi tulee alussa nähty räjähtävä Uutisvuoto-logo uudestaan ja sitten tuotantoyhtiö Broadcastersin tunnari.]

LIITE 3: Uutisvuodon toimijat

Henkilötoimijat:

Politiikka, 19 (21) henkilöä:

- Kiinan päämies (en muista nimeä)
- Vladimir Putin
- Matti Ahtisaari
- Urho Kekkonen
- Jasser Arafat
- Tarja Halonen
- George W. Bush
- Paavo Lipponen
- Korean johtaja (en muista nimeä)
- Anneli Jäätteenmäki
- Riitta Uosukainen
- Osmo Soininvaara
- Seppo Kanerva
- Satu Hassi
- Sauli Niinistö
- Suvi-Anne Siimes
- Marjo Matikainen-Kallström
- Kalervo Kummola
- Marja Tiura
- (Leena Harkimo) (esiintyy ohjelmassa ennemmin julkkiksena kuin poliitikkona)
- (Tanja Karpela) (esiintyy ohjelmassa ennemmin julkkiksena kuin poliitikkona)

Kulttuuri, 10 henkilöä:

- Minna Canth
- Alpo Vanninen
- Salvador Dali
- Pablo Picasso
- Jean Miro
- Andy Warhol
- Bono
- Paula Koivuniemi
- Yves Saint Laurent
- Christian Dior

Urheilu, 3 (4) henkilöä:

- Raimo Summanen

- Alpo Suhonen
- Hjallis Harkimo
- (Marjo Matikainen-Kallström) (esiintyy ohjelmassa enemmän poliitikkona kuin urheilijana)

Ohjelman vakijäsenistö, 3 henkilöä:

- Peter Nyman
- Jari Tervo
- Tommy Taberman

Julkkis, 3 henkilöä:

- Veronika
- Tanja Karpela
- Leena Harkimo

Tuntematon, 3 henkilöä:

- Steve Young (yritti myydä perheensä nettihuutokaupassa)
- Ilona Pelli (suunnitteli Uosukaisen puseron)
- Vuokko Jarva (keksi termin "taitokurjalisto")

Uskonnollinen johtaja. 2 henkilöä:

- Paavi
- metropoliitta Ambrosius

Yrityselämä, 1 henkilö:

- Kirsti Paakkanen

Media, 1 henkilö:

- Lauri Karhuvaara

Muut kuin henkilötoimijat

Politiikka (8):

- Vihreät
- Kokoomus
- Keskusta
- Liberaalit
- Kristillisdemokraatit
- Vihreän liiton naiset
- Vasemmistoliitto
- Demarit

Instituutiot (3): (normaalisti uutislähteinä toimivat tahot)

- Brittitiedemiehet
- Leedsin yliopisto (fiktiivinen paikka)
- Sitra

Yritys (3):

- Bayer
- E-bay
- Italialaisoperaattori Tim

Urheilu (1):

- Tappara

Muu ihmisryhmä (6):

- Prostituoidut
- U2-yhtye
- Skotlantilaiset yliopisto-opiskelijat
- Taitokurjalisto
- Uusavuttomat
- Amerikkalaiset
- Kristityt

Taisto Hujanen

ARVOSTELULAUSUNTO

Kaarle Nordenstreng

Pro gradu

26.5.2003

Tiedotusopin laitoksen johtajalle

Tiedotusoppi

Teemu Palokangas

JULKISEN PALVELUN VIHDE. UUTISVUOTO, ITSE VALTIAAT JA
YLEISRADION ASIAVIIHTEEN PERINNE. (109 s., 31 liites.)

Teemu Palokankaan tutkielma on analyysi kahdesta tunnetusta TV1:n viihdeohjelmasta, *Uutisvuoto* ja *Itse valtiaat*, joita hän yhdessä luonnehtii käsitteellä julkisen palvelun viihde. Kapeimmillaan julkisen palvelun viihde onkin hänelle vain nimilappu yhden tv-kanavan viihdeohjelmille, joihin em. ohjelmien lisäksi kuuluu samalla kanavalla pyörivä visailuohjelma *Maailman ympäri*. Mutta kuten tutkielman otsikko osoittaa, käsite on tutkimusprosessin myötä laventunut kysymykseksi julkisen palvelun viihteen erityisluonteesta ja viihteen paikasta yleisradiotoiminnan perinteessä. Palokangas löytää *Uutisvuodon* ja *Itse valtioiden* historialliset juuret nk. asiaviihteen perinteestä, mitä kautta hän johtaa yhteydet 1960-lopulla kehitelyyn informatiiviseen ohjelmapolitiikkaan ja esim. Ahmavaaran pohdiskeluihin älyllisestä huvista.

Julkisen palvelun viihteen historiallinen paikantaminen ja perustelu muodostuukin Palokankaan tutkielman hallitsevaksi osaksi. Tutkielma onkin otteeltaan enemmän teoreettis-metodologinen kuin kuin tyhjentävä teksti- tai sisällönanalyysi tutkituista tv-ohjelmista. Tärkeintä ja antoisinta tutkielmassa on julkisen palvelun viihteen käsitteellistäminen ja tuota tarkoitusta palvelevat kohteeksi valittujen tv-ohjelmien analyysit. Peruskysymyksiä, jotka kulkevat läpi tutkielman historiallisen tarkastelun ja tekstianalyysien, on kolme: 1) Mitä julkisen palvelun viihde on, mitkä ovat sen historialliset, kulttuuriset ja yhteiskunnalliset ulottuvuudet? 2) Minkälaisia yhteiskuntaa ohjelmat rakentavat, ketkä niissä saavat puheenvuoron ja mitä ne näyttäisivät tarjovat katsojalleen? 3) Tarvitaanko julkisen palvelun kanavilla viihdettä vai riittäisikö katsojille vain kaupallisten kanavien tarjonta? Viimeksi mainittu kysymys liittyy tutkielman kiinteästi ajankohtaiseen viestintäpoliittiseen keskusteluun julkisen palvelun yleisradiotoiminnan tehtävistä.

Palokangas lähtee tutkielmassaan liikkeelle viihteen ja viihdeohjelmien ongelmallisesta määrittelystä. Hänen tutkimansa ohjelmat liittyvät perinteeseen, jossa on alusta lähtien ylitetty ohjelmaluokitusten tyypillisiä jakoja asiaan ja viihteseen tai vaikkapa faktaan ja fiktion. Genreajatusta soveltaen Palokangas päätyy korostamaan viihdettä ohjelmatekijän ja katsojan välisenä sopimuksena, joka perustuu viihdyttämiseen tekijän perpektiivinä, itse viihdeohjelmaan ja viihtymiseen katsojan perspektiivinä (s. 16). Tämän kolmijaon hän sijoittaa edelleen "viihteen diskursiivisen tarkastelun viitekehykseen", jossa huomion kohteeksi tulevat

viihdyttämisen ja viihtymisen institutionaaliset muodot ja metadiskurssit sekä yhteiskunnan sosiokulttuurinen kokonaisuus (s. 20). Nämä määritykset antavat tukevan pohjan tutkielman myöhemmälle viihteen historian tarkastelulle sekä erityisesti pohdiskelulle julkisen palvelun viihteestä populaarikulttuurina.

Asetettuaan viihteen tarkastelulle diskurssiivisen viitekehyksen Palokangas siirtyy etsimään julkisen palvelun viihteen juuria 1960-luvun lopun informatiivisen ohjelmapolitiikan diskursseista. Hän löytää tästä keskustelusta voimakkaan vastakkainasettelun nk. puhtaan viihteen ja Revon kauden uudistajien tavoitteleman informatiivisen viihteen välillä. Marxilaisesti suuntautunut massakulttuurikritiikki tuomitsi tavanomaisen viihteen eskapistiseksi, todellisuuspakoa edistäväksi. Kuten Palokangas osoittaa, populaarikulttuurin näkökulma ja sille rakentunut tutkimus on sittemmin osoittanut massakulttuurikritiikin kapeuden. Sen ideologiakritiikki teki tv-katsojista tahdottomia vallankäytön kohteita vailla omaa ajattelua ja aloitteisuutta.

Palokankaan analyysissä ei vain tyydy toteamaan ideologiakritiikin rajoittuneisuutta, vaan ryhtyy pohtimaan mahdollisuuksia informatiivisen viihteen näkökulman uudelleenmäärittämiseen populaarikulttuurin näkökulmaa soveltaen. Voisiko siis informatiivisuuden näkökulmalle antaa tulkinnan, joka olisi perusteltu ja käyttökelpoinen myös nykyisestä katsojan valtaa korostavasta näkökulmasta? Tämä kysymys on kiintoisa siksi, että 1980-luvun myötä syntyneessä uudessa kilpailutilanteessa Yleisradio otti voimakkaasti etäisyyttä nk. Revon kauden ohjelmapolitiikkaan.

Palokankaan tapa suhteuttaa toisiinsa keskustelu informatiivisesta viihteestä ja populaarikulttuurista on vahva lisä suomalaista yleisradiotoimintaa koskevaan tutkimukseen. Hän onnistuu vakuuttavasti osoittamaan, että yleisradioviihdettä koskevassa keskustelussa kannattaa katsoa myös taaksepäin. Palokankaan johtopäätös on, että informatiivinen viihde on populaarikulttuuria vaikuttavimmillaan. Katsoja aktiivisena, omaa järkeään käyttävänä tuntevana yksilönä ei ole ristiriidassa informatiivisuuden tavoitteiden kanssa - kunhan otetaan huomioon, että katsojalla on valta päättää, haluaako hän tulla informoiduksi tai viihdytetyksi.

Voitaneen sanoa, että Palokankaan uudelleentulkinta informatiivisen viihteen ja populaarikulttuurin suhteesta purkaa haastavalla tavalla modernin ja post-modernin television dikotomista suhdetta. Samalla tavalla uudelleentulkitsijana Palokangas on myös liikkeellä ohjelma-analyyseissään. Niissäkin hän osoittaa kiinnostavasti, että post-modernin sarjamuoto, formaatit ja tekstuaaliset strategiat eivät kahlitse katsojien tulkintoja vain yhteen ideologiseen muottiin. Esim. poliitikkojen henkilölistäminen Itse valtiaissa voi myös arkipäiväistää politiikkaa ja rakentaa siltaa yksityisen ja julkisen välille. Itse valtiaat on myös löytänyt ratkaisun puhutella eri-ikäisiä ja eritaustaisia katsojia ja tuottaa näin kielellistä ja kulttuurista yhteisyyttä. Tällaisen yhteisyyden tuottamisessa julkisen palvelun viihteellä voi Palokankaan mukaan olla tärkeä rooli.

Itse valtiaat ja *Uutisvuoto* ovat Palokankaan mukaan monikerroksellisia ohjelmia ja tässä mielessä tyypillistä populaarikulttuuria. Kaikkien kerrosten ja kaikkien sisältöjen hallintaa ei tarvita ohjelman seuraamiseen, mutta toisaalta ohjelmat

palkitsevat katsojan sivistyksen. Julkkiset ja julkkiskulttuuri ovat tärkeä osa näitä ohjelmia, mutta kysymys ei ole vain julkkisten huomio- tai myyntiarvosta, vaan heitä käytetään "populaarin tarttumapinnan" luomiseen politiikkaan ja yhteiskuntaan yleisemminkin. Tässä mielessä julkisen palvelun viihde on "informatiivista populaariviihdettä" (s. 104).

Tutkielma osuu tilanteeseen, jossa keskustelu Yleisradion julkisen palvelun tehtävästä on vilkastumassa. Palokangas lähtee liikkeelle ajatuksesta, että viihde on ollut kiinteä osa julkisen palvelun yleisradiotoiminnan historiallista tehtävää. Hän päätyy tutkielmansa lopussa korostamaan tuon tehtävän tärkeyttä jatkossakin. Hänen tulkinnassaan julkisen palvelun viihde on monessa mielessä mahdollisuus, joka ohjelmantekijän näkökulmasta tarkoittaa paitsi sisällöllistä myös ammatillista ja taloudellista riskinottoa. Ilman tällaista uskallusta viihde yksipuolistuu ja latistuu.

Palokankaan tutkielma on voimakkaan omaääninen analyysi ja arvio julkisen palvelun yleisradiotoiminnasta ja sen viihdetehtävästä. Tutkielma on kirjoitettu kohdetietoisesti ja keskittyen. Se on rakenteeltaan jäntevä sekä selkeästi ja elävästi kirjoitettu. Palokangas on nähnyt paljon vaivaa käsitteidensä soveltamisessa ja havainnollistamisessa. Tähän tarkoitukseen hän käyttää koko ajan esimerkkejä tutkimistaan ohjelmista, jotka näin nivoutuvat erinomaisesti tutkielman teoreettis-metodologiseen keskusteluun. Tutkielman loppuun on kirjoitettu osa, jossa pohditaan tutkimustehtävän toteutumista ja avoimeksi jääneitä kysymyksiä.

Hyvässäkin tutkielmassa voi aina tehdä asioita toisin ja enemmän. Palokangas olisi esim. voinut täydentää keskusteluaan informatiivisesta viihteestä suhteuttamalla sen myös nk. avant garden ilmiöihin tai ottaa vakavammin huomioon informatiivisuuden kritiikissä kysymyksen tunteista ja mielihyvistä. Populaarikulttuuritarkastelua olisi puolestaan voinut täydentää keskustelulla nk. camp-asenteesta (esim. nyt lähteenä käytetyn Caldwellin 1995 kirjan pohjalta). Mutta mikään näistä puutteista ei kyseenalaista tutkielman kokonaisuasetelmaa.

Esitämmekin mielihyvin Palokankaan hallitun ja puhuttelevan tutkielman hyväksymistä arvolauseella *eximia cum laude approbatur*.

Taisto Hujanen

Kaarle Nordenstreng